

ΔΡΑΣ. 2.00

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΕΥΧΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΚΑΛΙΑΝΟΥ

ΤΑΞΙΔΙ ΘΡΑΚΗΣ

* Καρδιθέατα

Δι της περιοχής της Θάσου με ΣΔΑ θεωρητικό
διά της απόφοιτος 1889-1890

ΕΠΙ ΛΑΖΑΡΙΔΑΣ

ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΩΝ ΜΕΛΛΟΝ ΑΙΓΑΙΟΝ

1890

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
2246

Χαροκόπειος (Θάσος)

ΘΕΣΙΣ ΕΒΙΔΟΣΗΜΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

**Αριθ.* Πρωτ. 14,330
Διεκπ. 11,925

'Εν Αθήναις τῇ 5ῃ Σεπτεμβρίου 1909.

Πρόδη τὸν κ. Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΝ

Γνωρίζομεν ὅμιν ὅτι κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διθακτικῶν βιβλίων Ἐποπτικῆς Ἐπιτροπείας ἡ τιμὴ τῶν Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν Ἐλληνικῶν Σχολείων ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν $10\frac{1}{8}$ ωρίσθη εἰς δραχμὰς δύο καὶ λεπτὰ τρία (2,03), τὸ δὲ ἐπιθετέον βιβλιόπτημον χρώματος ὁδίνου ἔσται ἀξίας μιᾶς δραχμῆς καὶ λεπτῶν δέκα καὶ τριῶν (1,13).

Ἐντελλόμεθα, ὅπως συμμιορφωθῆτε πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἐκτυπώσητε δὲ τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὅψεως τοῦ περικαλύμματος τοῦ βιβλίου κάτωθι τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ νόμον ἐπικολλᾶται τὸ βιβλιόσημον.

**Ο. Υπενργός
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ν ΖΑΪΜΗΣ*

Γ. ΒΕΝΘΥΛΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Έγραψέντα ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον ΓΣΑ' διαγωνισμῷ

διὰ τὴν περιαστίαν 1909—1913

Αγγίστε εξ της Λαζαρίδης της Βασιλίκης
της Εγγύτων Διορογραφίας της μήρους των
Ιανουαρίων

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ Δ. Χ. ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ & Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ

1909

002
ΣΛΣ
ΣΤ2Β
2246

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ
ΕΞΑΠΤΕΙ ΤΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΕΡΩΤΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΑΞΙΣ Α'.

ΘΟΥΡΙΟΝ

Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων !

Ἄρδες, φῦλοι τῶν κυνδύνων,

Ἡ πατρὶς Σᾶς προσκαλεῖ !

Σάλπιγξ τῆς Ἐλευθερίας

Πανταχοῦ διαλαλεῖ !

Tὰ ὅπλα λάβωμεν,

Ἐλληνες ἄγωμεν !

Tὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν

Ἄς ἡένση πρὸ ποδῶν !

Ὁ Λυκοῦργος μᾶς φωνάζει

Ἐκ τοῦ τάφου καὶ προστάζει !

« Ἡτοι τάν, ἢ ἐπὶ τάν ! »

Ἐίναι ἵδιον Ἑλλήνων

Τὸ ἐνδόξως τελευτᾶν.

Tà ὅπλα λάβωμεν,
 Ἔλληνες ἄγωμεν !
 Tò αἷμα τῶν ἔχθρῶν
 Ἄσ ζεύσῃ πρὸ ποδῶν !

Τρόπαια τοῦ Μαραθῶνος
 Λὲν ἡφάντισεν δὲ χρόνος.
 Αἰωνίως διαρκοῦν,
 Καὶ τὴν δόξαν τῷ προγόνων
 Πάντοτε διαλαλοῦν.

Tà ὅπλα λάβωμεν,
 Ἔλληνες ἄγωμεν !
 Tò αἷμα τῶν ἔχθρῶν
 Ἄσ ζεύσῃ πρὸ ποδῶν !

Oἱ προπάτορες φωνάζουν,
 Δοῦλοι ἄτιμοι προστάζουν
 Νὰ μὴ ζῶμεν εἰς τὴν γῆν.
 Ἡ ἐλεύθεροι στὸν κόσμον,
 Ἡ στὸν ἄδην μὲ τιμήν !

Tà ὅπλα λάβωμεν,
 Ἔλληνες, ἄγωμεν !
 Tò αἷμα τῶν ἔχθρῶν
 Ἄσ ζεύσῃ πρὸ ποδῶν.

·Ρήγας Φεραίος·

ΑΤΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΟΡΑΗ

“Ενας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου Χίους φίλους μ’ ἐρωτοῦσε μίαν τῶν ἡμερῶν εύρισκόμενος εἰς Παρισίους, ἀν ἐφρόντισα νὰ γράψω τὸν βίον μου. ‘Η ἐρώτησις μ’ ἔφανη παρδέξενος· πιθανὸν ὅτι παρδέξενον ἔκρινε κ’ ἐκεῖνος τὴν ἀπόκρισίν μου.

“Οστις ἴστορεῖ τὸν ἴδιον βίον, χρεωστεῖ νὰ σημειώσῃ καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἀμαρτήματα τῆς ζωῆς του μὲ τόσην ἀκρίβεισν, ὥστε μήτε τὰ πρῶτα νὰ μεγαλύνῃ, μήτε τὰ δεύτερα νὰ συμκρύνῃ, ἢ νὰ σιωπᾶ παντάπασι, πρᾶγμα δυσκολώτατον, διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς δλους μας φιλαυτίαν. “Οστις ἀμφιβάλλει περὶ τούτου, ἀς κάμη τὴν πεῖραν νὰ χαράξῃ δύο μόνον στίχους τῆς βιογραφίας του καὶ θέλει καταλάβει τὴν δυσκολίαν.

Κατορθώματα τοῦ βίου ἀξια λόγου, δὲν ἔχω νὰ ἀπαριθμήσω· τὰ ἀμαρτήματά μου ἥθελα μετὰ χαρᾶς δημοσιεύσει, ἀν ἔκρινα, ὅτι ἔμελλε νὰ διορθώσῃ κανένα ἡ δημοσίευσις. Γράφω λοιπὸν ἀπλὰ τινὰ συμβάντα τῆς ζωῆς μου· καὶ τοῦτο ὅχι δι’ ἄλλο (μαρτύρομαι τὴν ιερὰν ἀλήθειαν), πλὴν διὰ νὰ ἐπανορθώσω τινὰ σφάλματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καὶ ζῶντα ἀκόμη (δὲν ἕξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν) ἥθελησαν νὰ μὲ βιογραφήσωσι.

‘Ἐγεννήθην πρωτότοκος τὴν 27 Απριλίου τοῦ 1748 ἔτους εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κοραῆν Χίου τὴν πατρίδα, καὶ τὴν Θωμαΐδα Ρυσίαν, Σμυρναῖαν.

’Απὸ τὰ δικτώ των τέχνα, ἔμεινα ἐγὼ καὶ ὁ τρία ἔτη νεώτερός μου ἀδελφὸς ’Ανδρέας. Ό πατήρ μου δὲν εύτυχησε νὰ λάβῃ παιδείαν, δχι μόνον διότι ὅλον τὸ ἔθνος ἦτο τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπαιδευτὸν (παρεκτὸς διάγων στολισμένων μὲ φευδοπαιδείαν πλέον παρὰ μὲ ἀληθινὴν παιδείαν), ἀλλὰ καὶ διότι εἶχε μείνει ὀρφανὸς εἰς παντάπασι πρυτεράν ἡλικίαν. Ή μήτηρ μου ἔλαβεν ἐλευθεριωτέραν ἀναπτροφήν, διότι εὐτύχησε νὰ ἔχῃ πατέρα ’Αδαμάντιον τὸν ’Ρύσιον, τὸν σοφώτατον ἐκείνου τοῦ καιροῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἄνδρα, ὃστις ἀπέθανεν ἐν ἔτος (1747) πρὸ τῆς γεννήσεώς μου. Αὔτὸς ἔχρημάτισεν ἔτι νέος ὥν διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Χίον, μετὰ ταῦτα ἤλθεν εἰς Σμύρνην, ὃπου ἐνυμφεύθη χήραν τινὰ ’Αγκυρανήν. Οὗτος μὴ γεννήσας ἀρσενικόν, ἐπαρηγόρησε τὴν ἀποτυχίαν του, σπουδάσας νὰ ἀναθρέψῃ ὡς υἱούς, τὰς τέσσαρας θυγατέρας του, Θωματία τὴν μητέρα μου καὶ τὰς τρεῖς αὐτῆς ἀδελφάς, ’Αναστασίαν, Θεοδώραν καὶ Εύδοκιαν. Ή κατάστασις τοῦ γένους ἦτο τοιαύτη τότε, ὥστε εἰς τὴν μεγαλόπολιν Σμύρνην μόνον σχεδὸν αἱ θυγατέρες τοῦ ’Ρυσίου ἤζευραν νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράψωσι παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν ἐδιδάχθησαν (πολλὰ διάγον ὅμως) καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ή Θεοδώρα σοφωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας, ἀπέθανε παρθένος ἀπὸ τὸ θανατικόν. Ή μήτηρ μου ἐκαταλάμβανεν ἵκανῶς τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ τὰ συγγράμματα.

Τῆς μητρός μου ἡ παιδεία δὲν ἤθελ’ ἀρκέσει νὰ παιδεύσῃ ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ἀν δὲν ἐσύντρεχαν ἄλλαι περιστάσεις, αἱ ἔξης :

’Ο πατήρ μου, ἀν καὶ στερημένος παιδείας, ἦτο στολισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ νοῦν ὀξύτατον, καὶ ἄλλα τῆς

φύσεως διωρήματα πολλά. Ήστε έκαποδέλαθεν, ὅτι μόνη ἡ παιδεία τελειοποιεῖ τὰ δῶρα τῆς φύσεως καὶ ἐπυρώθη μὲ τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ τὴν ἀποκτήσῃ σχολικῶς, ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν συγνάζων διου εὑρίσκε κανένα λόγιον ἄνδρα, διὰ νὰ ποτίζῃ τὴν δίψαν του μὲ τὴν ἀκρόασιν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς σορίας. Παρὰ τὴν φυσικὴν δέξιοισαν, εἶχε καὶ τὸ γάρισμα τοῦ λόγου, ώς τὸ ἔδειξεν ἡ ἔπειτα πολιτικὴ διαγωγὴ του εἰς τῶν κοινῶν τὴν διοίκησιν, διῆτην ἑσυγχώρουν εἰς τοὺς τυραννούμενούς οἱ τύραννοι. "Οὐη του ἡ ζωὴ ἐδαπανήθη εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κοινοῦ μὲ ζημίαν τῆς ιδίας του οὐσίας. Ὁντάκις ἡ δεκάκις ἐκλέγθη δημογέρων· δὲν ἐπέρασεν ἔτος, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο, ἡ δημογέρων ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας, ἡ τοῦ νοσοκομείου, ἡ πρωτομαγίστωρ τοῦ συστήματος τῶν Χίων ἐμπόρων. Παρὰ τὰς φροντίδας ταύτας, δισὶ εἶχον διχονοίας ἐμπορικάς, οἰκιακάς, ἡ ἄλλας διποίας δήποτε διαφοράς, εἰς τὸν πατέρα μου κατέφευγαν ώς μόνον ίκανὸν νὰ τὰς διαλύσῃ μὲ τὴν ἐμπειρίαν του, καὶ νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς διαφερούμενους μὲ τὴν ἐμφυτον ῥητορείαν. Διὰ ταῦτά του τὰ προτερήματα τὸν εἶχεν ἐκλέξει γαμβρὸν ὁ μητρικὸς μου πάππος, παραδιλέκτας πολὺ πλουσιωτέρους καὶ τὴν τύχην καὶ τὴν ὑπόληψιν, παρὰ τὸν πατέρα μου, ἐπιμυητάς τῆς συγγενείας του γαμβρούς.

Πυρωμένος ἀπὸ τόσον ἔρωτα παιδείας ὁ πατήρ μου, ἀκολουθοὶ ἦτο νὰ φροντίσῃ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων του. "Αν ὁ πάππος μου ἔζη ἀκόμη, εἰς ἑκεῖνον ἀδιστάκτως ἥθελεν ἐμπιστευθῆ τὴν φροντίδα· ἀλλ' ὁ θάνατος ἑκείνου τὸν ἤγάγκασε νὰ μᾶς παραδώσῃ εἰς τὸ τότε πρὸ μικροῦ συσταθὲν Ἐλληνικὸν σχολεῖον ἀπὸ ἄνδρα Χίου Παντοκλέοντα τὸν Σεβαστόπωλον, τὸ ὁποῖον ἐσχολαρχεῖτο τότε ἀπὸ μο-

ναχόν τινα, Ἰθακήσιον τὴν πατρίδα. Ό διδάσκαλος καὶ τὸ σχολεῖον ὡμοίαζον ἔλους τοὺς ἄλλους διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖα τῆς τότε Ἑλλάδος, ἦγουν ἔσιδαν διδασκαλίαν πολλὰ πτωχὴν συνωδευμένην μὲ ροβδισμὸν πλουσιοπάρογχον. Τόσον ἀρθρονα ἔξυλοκοπούμεθα, ὥστε ὁ ἀδελφός μου, μὴ ὑποφέρων πλέον, παραιτήθη τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν καὶ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μας.

Δύο μάλιστα αἰτίαι ισχυροποίήσαν τὴν ἴδικήν μου ὑπομονήν· ἔρως παιδείας, καὶ ἔρως τιμῆς. Ό ἔρως τῆς παιδείας δὲν ἦτο διλιγώτερον βίσιος παρὰ τὸν ἴδιως ὀνομαζόμενον ἔρωτα. Τῆς τιμῆς τὸν ἔρωτα ηὔξανε καὶ ἔτρεφε πρῶτον ἡ φύση τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάππου μου Ἀδαμαντίου τοῦ Ρυσίου, ἔπειτα ἄλλου συγγενοῦς μικρὸν παλαιοτέρου, τοῦ ιατροφιλοσόφου Ἀντωνίου τοῦ Κοραῆ, καὶ τρίτον τοῦ ζῶντος ἀκόμη τότε, καὶ διδάσκοντος τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν εἰς Χίον, ιερομονάχου Κυρίλλου, ἀνεψιοῦ τοῦ πατρός μου (πρὸς μητρὸς). Ήθελα σιωπήσει καὶ ἄλλην αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς μου, τὴν πλεονεξίαν, ἀν δὲν ἔχρησιμεν εἰς τιμὴν τοῦ μακαρίου πάππου μου, καὶ εἰς παράδειγμα πῶς χρεωστοῦν νὰ θαρρύνωσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀπογόνους των εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καλῶν.

Εἶπα ὅτι ὁ πάππος μου, λυπημένος πολὺ διὰ τὴν στέρησιν ἀρσενικῶν τέκνων, ἐσπεύσασε νὰ κοινωνήσῃ μέρος τῆς σοφίας του εἰς τὰς θυγατέρας. Ἀφοῦ τὰς ὑπάνδρευσε προικισμένας, παρὰ τὴν ἀργυρικὴν δέσιν, καθεμίαν μὲ οἶκον κατεσκευασμένον ἐκ θεμελίων, ἐπρόσμενεν ἀνυπομόνως ἐξ αὐτῶν καρποὺς ἀρσενικούς, διὰ μόνην τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ἀναθρέψῃ αὐτὸς μὲ ἐλληνικὴν παιδείαν.

Βλέπων ὅμως πλησιάζοντα τὸν θάνατον, τοῦ ὅποιου πρόδρομος ἔγινεν ἡ τύφλωσις τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ φοβού-

μενος τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ποθουμένου του, ἔγραψε τὴν δια-
θήκην του. Τὸ πρῶτον αὐτῆς κεφάλαιον ἄφινε κληρονόμου
τῶν βιβλίων του, ἀπὸ τοὺς ἀρσενικούς μέλλοντας ἀπογόνους
του, τόν, ὅστις ἔμελλε πρῶτος ν' ἀφῆσῃ τὸ ἐλληνικὸν σχο-
λεῖον διδαγμένος καὶ ὅσα ἦξευρεν ὁ διδάσκαλος τοῦ σχολείου.
Οἱ συνεριζόμενοι μὲν ἔμελλελοι καὶ συσχολασταὶ μου δὲν
ἔδειξαν ὀλιγωτέραν προθυμίαν νὰ κληρονομήσωσι τὰ βιβλία·
ἡ τύχη ὅμως ἔσυρε πρῶτον ἔμε ἀπὸ τὸ σχολεῖον, καὶ μὲ κα-
τέστησε κληρονόμον τῆς παππικῆς βιβλιοθήκης.

Τὰ βιβλία τοῦ πάππου μου δὲν ἦσαν πολλά· ἦσαν ὅμως
ἀρκετὰ νὰ μὲ φέρωσιν εἰς αἰσθησιν, πόσον ἦτον εὔτελής ἡ
μὲ πολλοὺς ἁρβότισμοὺς ἀποκτηθεῖσα παιδεία, καὶ πόσον ἦτο-
γελοῖος ὁ τῦφος, τῆς κεφαλῆς μου, γεννημένος ἀπὸ τὸν συνή-
θισ καὶ κοινῶς τότε διδόμενον τίτλον λογιώτατος ἡ καὶ σο-
φολογιώτατος, εἰς δόλους χωρὶς ἔξαιρεσιν τοὺς γνωρίζοντας τὰς
κλίσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τὰς συζυγίας τῶν ῥημάτων. Ἐφο-
ξα ὅταν ἐκατάλαβα πόσα βοηθήματα μ' ἔλειπαν ἀκόμη διὰ νὰ
καταλαμβάνω μὲ πληροφορίαν τοὺς ἐλληνικούς συγγραφεῖς, καὶ
ἡγανάκτησα συλλογιζόμενος ὅσον ἔξωθεντα ματαίως καιρὸν
εἰς ἀπόκτησιν τόσον μικρᾶς ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης ὅλι-
γων λέξεων. Μόνην παρηγορίαν εύρισκα τὸ νέον ἀκόμη τῆς
ἡλικίας, ἥτις μὲ ἐσυγχώρει νὰ ἀνοικοδομήσω δπωσοῦν τὴν
κακοκτισμένην σοφίαν μου. Ἀλλ' εἰς πόλιν, ἀν καὶ μεγαλό-
πολιν, ὅποια ἦτον ἡ Σμύρνη τότε, ἔλειπαν τὰ μέσα τοιαύ-
της ἀνοικοδομῆς, καὶ τοῦτο ἐσφόδρυνε τὸ ἐκ γενετῆς τρε-
φόμεννν εἰς τὴν ψυχήν μου μῆσος κατὰ τῶν Τούρκων, ὡς
αἰτίων τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ
ἀρνηθῶ τὴν πατρίδα μου, τὴν ὅποιαν ἔβλεπα πλέον ὡς
μητριαὶ παρὰ ὡς μητέρα μου. Ἡ τόση ἐπιθυμία ἔξήπε-
το καθημέραν καὶ μ' ἐφλόγιζεν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν μά-

λιστα τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ἔως ἔθλαψα τὴν ύγειαν μου. Ἀπὸ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἥρχισα νὰ πτύω αἷμα καὶ τὸ ἔπτυα ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ. Ἀπὸ τότε δὲν ἔπαυσα νὰ τὸ πτύω, ἐκ μακρῶν διαστημάτων ὅμως, ἔως σχεδὸν τὸ ἔξηκοστον. Μόλον τοῦτο οὔτε ἡ νοσηρὰ κατάστασις, σὺτ' ὁ φόβος μὴ τὴν αὐξήσω, δὲν μοῦ ἐμπόδισε τὴν δίψαν τῆς παιδείας.

Μόλις εὔρηκα ἄνθρωπον διὰ νὰ μὲ διδάξῃ τὴν ιταλικὴν γλώσσαν, καὶ πλειστέρων δυσκολίαν ἀπήντησα νὰ εὕρω διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς. Ἡ ιταλικὴ γλώσσα ἦτον ἡ μόνη τότε διδασκομένη εἰς δλίγους τινὰς νέους, τὸ πλέον δι' ἐμπορικὰς χρείας παρὰ μὲ σκοπὸν νὰ αὐξήσωσι τὴν γνῶσήν των· καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπενόησα πρώτος σχεδὸν ἐγὼ νὰ ζητήσω διδάσκαλον, βοηθούμενος ἀπὸ τοῦ πατρός μου τὴν πρόθυμον χορηγίαν. Ἄλλὰ καὶ ὁ τῆς ιταλικῆς καὶ ὁ τῆς γαλλικῆς διδάσκαλος τούτο μόνον ἐδιάφεραν ἀπὸ τὸν ὅποιον εῖχα ἐλευθερωθῆ τῆς ἑλληνικῆς διδάσκαλον, δτι μ' ἐδίδασκαν χωρὶς ραθδισμούς.

Καὶ τὰς δύο ταύτας γλώσσας ἐσπούδασα, ὅχι τόσον διὰ τὴν ἀπ' αὐτὰς ὠφέλειαν, ἐπειδὴ σύτ' εἶχα οὕτ' εὔκολον ἥτο νὰ δανεισθῶ εἰς ἀνάγνωσιν ιταλικὰ ἡ γαλλικὰ βιβλία, δσον ὡς προοδοπόησιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτης τῆς γλώσσης ἀναψαν εἰς τὴν ψυχήν μου αἱ λατινικαὶ σημειώσεις πολλῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, καὶ ἐξαιρέτως αἱ σημειώσεις τοῦ Κασωθῶνος. Εύρεθη κατὰ τύχην μεταξὺ τῶν βιβλίων τοῦ πάππου μου ἡ μετατυπωθεῖσα (1707) εἰς Ἀμστελόδαμον ἐκδοσίς τοῦ Στράχωνος ἀπὸ τὸν Κασωθῶνα. Λέγω κατὰ τύχην, διότι τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν Σμύρνην ἤσαν ἀπὸ τὰ ἀνήκουστα. Εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἐσπούδαζα, δὲν εὑρίσκετο,

καὶ πιθανὸν ὅτι οὐδὲ ἐγνωρίζετο ὅλως ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν μου ἡ καλὴ ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος. Ὁ πάππος μου εἶχε τὴν ἀποκτήσει ώς καὶ ἄλλων τινῶν συγγραμμάτων καλὰς ἔκδόσεις, διότι ἐμπορεύετο ἔξαιρέτως μὲ τὴν Ὀλλανδίαν, ὅθεν ἐφρόντιζε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ Ἀμστελόδαμον, κατὰ καιρόν, καὶ ἐλληνικὰ βιβλία εἰς ιδίαν του χρῆσιν. Ὅσακις ἦναι γα τὸν Στράβωνα, ἐβασανίζόμην ἀπὸ μόνην τὴν ὁψιν τῶν μακρῶν τοῦ Κασωθῶνος σημειώσεων ἐκ τῶν ἐποίων ἥλπιζα νὰ καταλάβω τὸ κείμενον, ἐπειδὴ δὲν εἶχα νὰ προσμένω ἀπὸ ὅσα ἐδιδάχθην εἰς τὸ ἐλληνικὸν σγολεῖτον μεγάλην βοήθειαν.

Διὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης ἔπρεπε νὰ προσδράμω εἰς τοὺς εύρισκομένους εἰς τὴν Σμύρνην δύτικοὺς ιερωμένους καὶ ἔξαιρέτως τοὺς Ἰησουίτας· πρᾶγμα δύσκολον, διὰ τὴν κατ' αὐτῶν πρόσληψιν, τρεφομένην μάλιστα ἀπὸ τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς μανίαν τοῦ προστηλυτισμοῦ, μανίαν τόσον σφοδράν, ὡστε ἐνόμιζαν καὶ νομίζουν ἀκόμη σήμερον οἱ ἔχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ Ἰησουίται τὴν ἐπιστροφὴν ἐνὸς Γραικοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν των πολὺ πλέον ἀξιόμισθον ἔργον, παρὰ νὰ κατηγήσωσι δέκα Τούρκους ἢ δέκα εἰδωλολάτρας. Τὸ πρᾶγμα ἥθελεν εἰσθαι πολὺ δυσκολῶτερον, ἀν ἔτη ὁ πάππος μου· πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὲ παραδώσῃ εἰς χεῖρας Ἰησουίτῶν ὁ Ἀδαμάντιος Ρύσιος, ὅστις ἐσύνταξε ποίημα ὀλόκληρον διὰ στίχων ιαμβικῶν κατὰ τῶν καταχρήσεων τοῦ παπισμοῦ, ἐπιγραφόμενον Λατίνων Θρησκείας "Ἐλεγχος, εἰς 36 κεφάλαια, κ' ἐφρόντισε νὰ τυπωθῇ εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διὰ νὰ τὸ μοιράξῃ δωρεάν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, ώς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς παπικῆς μανίας φάρμακον;

"Ο τι περιεργόμενος ἐζήτουν μὲ τέσην ἐπιθυμίαν, μαὶ

τὸ ἐπρόσφερεν ἀνελπίστως ή τύχη. Καὶ τὸν χρόνον τοῦτον νομίζω καὶ ἐνθυμοῦμαι μὲν εὐγνωμοσύνην, ὡς τὸ εὔτυχέστερον μέρος τῆς ζωῆς μου, διότι εὕρηκα διδάσκαλον ικανὸν ὅχι μόνον νὰ μὲ διδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ νὰ χαλινώσῃ τῆς ζεούσης μου νεότητος τὰς ἀτάκτους ὄρμάς.

Ιεράτευς τότε εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ προξένου τῶν 'Ολλανδῶν ἀνήρ σοφός, σεβάσμιος καὶ σεβαστός, ὁ Βερνάρδος Κεύνος. Ἐπειδὴ ἥκουσα ὅτι ἔζητε Γραικὸν ἐπιστήμονα τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσης, διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ὅποιαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς, ἐπρόσφερα διὰ φίλου τινὸς τὴν διδασκαλίαν μου εἰς μαθητήν, δοστις ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν ἵσως ἐντελέστερον παρ' ἐμὲ καὶ δὲν ἐχρειάζετο παρὰ τὴν διδαχὴν τῆς σημερινῆς προφορᾶς. Νομίζων ὁ χρηστὸς Βερνάρδος, ὅτι ἐπειθύμουν ἀργυρικὸν μισθὸν τῆς διδαχῆς μου, καὶ ἔτοιμος νὰ τὸν πληρώσῃ, ὅταν ἥκουσεν ὅτι δὲν ἔζητούσα ἀλλο, πλὴν νὰ μὲ ἀντιδιδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὸ ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς, πλέον ἀπὸ φιλάνθρωπον ἐπιθυμίαν νὰ εὐεργετήσῃ νέον πρόσθυμον νὰ διδαχθῇ παρὰ ἀπὸ χρείαν, ἡτις ἔμελλε νὰ παύσῃ μετ' ὀλίγας ἑδομάδας. 'Ολίγαι αἱρηθῶς ἑδομάδες τὸν ἥρκεσαν νὰ προφέρῃ ὡς ἐπρόφερα τὴν γλῶσσαν· καὶ τὸ ἔξῆς μὲ πρόφασιν χρείας μὲν ἐκράτησε πολὺν ἀκόμη καιρόν, ὅσον ἀκόμη διέτριψα εἰς τὴν Σμύρνην πρὸ τῆς ἀναγωρήσεώς μου. Ἡ πρὸς ἐμὲ εὔνοιά του ηὗξησε τόσον, ὥστε νὰ μὲ προσκαλῇ νὰ τὸν συνοδεύω εἰς τοὺς μετὰ τὸ γεῦμα περιπάτους, νὰ μὲ διδάσκῃ πάντοτε διὰ ζώσης φωνῆς ὅσα ἐγνώριζε χρήσιμα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μου καὶ νὰ μὲ δανείζῃ Λατίνους ἐνδοξους συγγραφεῖς, καὶ τέλος νὰ μὲ ἀφίνημόνον εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, ὁσάκις ἤναγκάζετο νὰ διατρίβῃ ἔξω τῆς κατοικίας του.

Ἐλησμόνησα νὰ ιστορήσω, δτι πρὶν γνωρίσω τὸν σεβάσμιον τοῦτον διδάσκαλον, ἐπόμησα τὴν γνῶσιν τῆς ἀραικῆς γλώσσης. Παραπέχω τὴν αἰτίαν τοῦ πόθου τούτου, φοβούμενος μὴ φανῶ ὅτι γράφω μυθιστορίαν. Ἀλλ' ἔπειτεν ἐξ ἀνάγκης νὰ λάβω διδάσκαλον Τοῦρκον· καὶ τοῦτο ἡτού ἀδύνατον εἰς ἐμέ, ἐπειδὴ καὶ τὸνομα Τοῦρκος μ.' ἐπρόκεινει σπασμοὺς ἀλλοκότους. Ἐμαθα δτι τὸν Ἀράβων ἡ γλώσσα εἶχε συγγένειαν μὲ τὴν ἑρατικὴν· δθεν ἀπεράστισα νὰ ξητήσω, κ' εὕρηκα διδάσκαλον Ἐρατίν. Ἀλλ' ὅποιον διδάσκαλον! Ἐπαθαν καὶ αὐτοὶ οἱ ταλαιπωροὶ ὃ τι ἐπάθαιμεν καὶ ἡμεῖς· καθὼς, χάσαντες τὴν προγονικὴν γλώσσαν, ἐκαταντήσαμεν εἰς τὰ νομιζόμενα καὶ δονομαζόμενα ἀπὸ τινας καλὰ γραμματικὰ τῆς γλώσσης, παρόμοια καὶ αὐτοὶ ἐκαυγῶντο εἰς τὰ καλὰ ἑρατικά των. Μολοντοῦτο ἐσπούδαζα τὴν ἑρατικὴν ὡς προσδοποίησιν τῆς ἀραικῆς, μ' ἐλπίδα νὰ εὕρω ποτὲ καὶ ταύτης διδάσκαλον ὅχι Τοῦρκον. Η χρεία νὰ πληρώνω τὸν Ἐρατίον διδάσκαλον μὲ ἡνάγκασε φυσικὰ νὰ προσθράμω εἰς τὸν πατέρα μου. Εἰς ἑκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον (1764) καὶ τοῦ γένους τὴν κατάστασιν, πᾶς ἄλλος πατήρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, χωρὶς ἔξαιρεσιν, ἀκούων τὸν υἱόν του νὰ ξητῇ ἑρατικῆς γλώσσης διδάσκαλον, γῆτελε καλέσει iατρόν, νομίζων δτι παρεφρόνησεν ὁ υἱός του. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς καὶ φρόνιμος πατήρ μου ἤρκεσθη μόνον νὰ μ' ἐρωτήσῃ εἰς τι ὡφελεῖ ἡ ἑρατικὴ γλῶσσα. Ἀφοῦ τὸν εἶπα δτι ἐχρησίμευεν εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. — Καλά! ἀρχισε λοιπόν, μ' ἀπεκρίθη. Ήστε δὲν ἐνθυμήθην τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀπόχρισιν χωρὶς νὰ δακρύσω. Τόση ἡτού ἡ εἰς τὴν παιδείαν μου προθυμία του, τῆς ὅποιας ἀπόδειξις εἶναι καὶ τοῦτο πολλάκις ἐπεύμησα εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, κατὰ τὴν

συνήθειαν τῶν νέων, ἔφτάσιμον ἔνδυμα νέον καὶ μ' ἀνέβαλ-
λεν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα εἰς τὸ Ησυχα, καὶ ἀπὸ τοῦτο
πάλιν εἰς τὰ Χριστούγεννα· σύτε διδάσκαλον, σύτε βιβλίον
ὅμως ἢ ἄλλο τι ὅργανον παιδείας ἔγραψαντα δὲν μ' ἀπέβαλε
ποτέ.

'Ως τόσον ἡ ἀμάθεια τοῦ Ἐλραίου διδασκάλου μου ἦ-
θελε μὲν ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς γλώσσης, ἂν δὲν
εὕρισκα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καλοῦ μου ἄλλου φιλο-
στρόγου διδασκάλου καὶ πατρός, τοῦ Βερνάρδου, βοηθήμα-
τα καὶ ταῦτης, ως καὶ τῆς λατινικῆς, καὶ ἀκόμη τῆς ἑλ-
ληγικῆς. 'Αλλὰ τοῦτο ἐξῆψε τὸν ὄποιον ἔλαθα πρὸ καιροῦ
ἔρωτα νὰ ιστορήσω τὴν Εὐρώπην. 'Επειδὴ ἔθλεπα δι τοῖς
Εὐρωπαῖοι μὴ ὄντες Ἐλληνες μηδὲ Ῥωμαῖοι, εἶχον βοη-
θήματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς παιδείας, μὴ ὄν-
τες Ἐλραίοι, εἶχαν καὶ γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῆς Ἐλραϊ-
κῆς γλώσσης, ἀγνωστα εἰς τοὺς Ἐλραίους, φυσικά ἐπρεπε
νὰ συμπεράνω, δι τοῖς τὴν σημερινὴν Εὐρώπην κατέφυγαν
καὶ τῆς Ἐλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, ἀκόμη καὶ τῆς Παλαι-
στίνης τὰ φῶτα.

'Ο πατέρος μου ἐπώλει μεταξωπά, ἐμπορευόμενος εἰς τὸ
λέγομενὸν Βεζεσπένιον τῆς Σμύρνης ὅπου ἤσαν καὶ οἱ ἄλ-
λοι Χῖοι, καὶ ὅχι, ως λέγει ὁ Βιογράφος μου, εἰς τὴν Χίον,
ὅθεν ἀνεγχώρησεν εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, χωρὶς πλέον νὰ ἐπι-
στρέψῃ. 'Επειθύμει νὰ ἔκτείνῃ τὸ ἐμπόριόν του καὶ διὰ θα-
λάσσης εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, κατὰ μίμησιν τοῦ πενθεροῦ
του καὶ πάππου μου. 'Αλλ' ἐπειθύμει νὰ ἔχῃ ἔκει ἀνθρω-
πον οἰκεῖον, καὶ ὅχι νὰ ἐμπορεύεται διὰ μέσου τῶν Ὀλλα-
δῶν, ως ἔκαμψεν ὁ πάππος μου. Μετὰ πολλὰ ἐμπόδια ἐκ
μέρους τῆς μητρός μου ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγω εἰς Ἀμστε-
λόδαμον. 'Η μήτηρ μου ἐλογίζετο τὸ διὰ θαλάσσης ταξί-

Αδαμάντιος Κοραής

διον διάρροον ἀπὸ τὸν θάνατόν μου· ἐγὼ δὲ πάλιν ἀπεστρεφόμην τὸν ἐμπορικὸν βίον, ως ἐμπόδιον ν' ἀπολαύσω τὴν ποθουμένην παιδείαν. Μ' δλον τοῦτο ἔκρινα τὸ ταξίδιον εὐτύχημα μέγα, διὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου ἔμελλε ν' ἀρινή καὶ καιρὸν ἰκανὸν νὰ θησαυρίσω σηνή ἡτο δυνατόν, ἀν δχι ὅτην ἐδιψοῦσα, σορίαν.

Ἐμβῆκα λαϊπὸν (1772) εἰς πλοῖον Δανικόν, καὶ μετὰ 26 ἡμερῶν θαλασσοπορίαν κατευδόθην εἰς Λιθέρον καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖθεν εἰς Ἀμστελόδαμον, συνοδευόμενος μὲ πολλὰς ἐπιστολὰς συστατικάς. Μία μόνη ἀπ' αὐτὰς μὲ ὠφέλησεν, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ φίλου καὶ διδασκάλου μου πρὸς ἄλλον μινίστρον φίλον του, ὃν ομαζόμενον Ἀδριανὸν Βύρτον, ἀνδρα μεταξὺ τῶν τότε εὐρισκομένων ἐκεῖ μινίστρων σοφώτατον, σεβασμιώτατον καὶ σεβαστότατον.

Ο σωκρατικὸς οὗτος διδάσκαλος μ' ἐδέχθη ως υἱόν του, καὶ ἀφοῦ ἐξήτασε τὰς μικράς μου γνώσεις, μ' ἐρώτησεν ἀν μ' ἐσυγχωροῦσαν αἱ ἐμπορικαὶ ἀσχολίαι νὰ ὑπάγω δἰς τῆς ἑδομάδος εἰς αὐτόν, νὰ διδάσκωμαι ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖα εἰς τὸ καλῶς συλλογίζεσθαι, ἀπὸ τὸ ὄποιον (ώς ἔλεγεν) ἐπρεπε ν' ἀρχῆη ἡ ὁρή παιδεία. Ἐδέχθην, δὲν λέγω μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ μὲ ἐνθουσιασμόν, τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην πατρικὴν πρόστιλησιν καὶ ἐδιδασκόμην ἀπ' αὐτὸν τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου καὶ τὴν λογικὴν ἐπιστήμην. Ταύτην ἐσπούδασα εἰς βιβλίον Λογικῆς συντεταγμένον ἀπ' αὐτὴν τὴν σοφῆν του σύζυγον Καρολīναν, σύνταγμα ὅλοτελα διάφορον ἀπὸ τὴν ὄποιαν εἶχα διδαχθῆ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης λογικήν.

Ο σοφὸς οὗτος ἀνήρ καὶ ἡ σοφὴ του σύζυγος ἦσαν ἀτεκνοί· εὐδαιμονες δημως, διότι ἐσυνεργοῦσαν καὶ οἱ δύο εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ιδίων πολιτῶν. Παρὰ τὴν πλουσίαν

βιβλιοθήκην είχαν καὶ ταμεῖον φυσικῆς ιστορίας· καὶ αἱ δύο τῆς ἑδουμάδος ἡμέραι, αἱ δωρήθεισαι εἰς ἐμὲ τὸν ἔνον, ἥσαν διωρισμέναι· καὶ εἰς πολλῶν ἐπισήμων υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Αἱ θυγατέρες ἤρχοντο ν' ἀκούσωσι τὴν διδαχὴν τῆς Καρολίνας καὶ οἱ υἱοὶ ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸν σύζυγον αὐτῆς Ἀδριανόν.

Εἰς τῶν δύο τούτων σεβασμίων προσώπων, καὶ τοῦ προτέρου φίλου καὶ διδασκάλου μου σεβασμίου Βερνάρδου τὴν ἀρετὴν χρεωστῶ. ὅχι τὴν ἀρετὴν μου, ἀλλὰ τὴν ὀπωσδήποτε χαλίνωσιν τῶν παθῶν μου. Ἡ νεότης μου ἐσαλεύετο ἀπὸ τρικυμίας παθῶν· καὶ ἀλλο δὲν μ. ἔσωσεν ἀπὸ τὸ ναυάγιον παρὰ ἡ πρὸς τοὺς διδασκάλους μου αἰδώς, καὶ ἡ φιλοτιμία ν' ἀξιωθεῖ τῆς ἀγάπης των. Τοιαύτην κρίνω τώρα καὶ τὴν νεότητα τοῦ πατρός μου· πιθανὸν ὅτι οὐδὲν ἔκεινος ἦθελε σωθῆναι, ἀν δὲν ἐφιλοτιμεῖτο ν' ἀξιωθῇ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἀδαμαντίου Ρυσίου. Μάθημα ἀναγκαῖον εἰς τοὺς γονεῖς, ὅσοι φροντίζουν τὴν σωτηρίαν τῶν ιδίων τέκνων, νὰ τὰ παραδίδωσιν εἰς τοιούτους διδασκάλους, τῶν ὅποιων ἵχι μόνον νὰ θαυμάζωσι τὴν σοφίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ διψῶσι τὴν ἀγάπην καὶ νὰ τρέμωσι τὴν καταφρόνησιν.

Εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διέτριψα ἔξ ἔτη, καταγινόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον, καὶ καθ' ὃσον μ. ἔσυγχώρει ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὴν παιδείαν, ἐνοχλούμενος ἀδιαλείπτως ἀπὸ σφοδρὰν ὅρεξιν νὰ μὴ ἐπιστρέψω πλέον εἰς τὴν τυραννουμένην πατρίδα μου. Τὸ παιδιόθεν τρεφόμενον εἰς τὴν ψυχήν μου κατὰ τῶν Τούρκων μῆσος ἐκατήντησεν, ἀφοῦ ἐγεύθην εὐνομουμένης πολιτείας ἐλευθερίαν, εἰς ἀποστρεψήν μανιώδη. Τούρκος καὶ θηρίον ἄγριον ἥσαν εἰς τὸν λογισμόν μου λέξεις συγώνυμοι, καὶ τοιαῦται εἶναι ἀκόμη, ἀν καὶ εἰς

τῶν μισοχρίστων φίλων τοῦ τυράννου τὸ λεξικὸν σημαίνει διάφορα πράγματα.

Μ' ὅλον τοῦτο ἡναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, καὶ ἐπέρασα διὰ Βιέννης (ὅθεν εἶχα περάσει καὶ πρότερον ὑπάγων εἰς Ἀυστριακὸν) διὰ νὰ ἴδω καὶ δεύτερον τὸν θεῖόν μου (ἀδελφὸν τοῦ πατρός μου) Σωφρόνιον ἀρχιεπίσκοπον Βελιγραδίου, δστις κατατρεχόμενος ἀπὸ τὸν ἔκει Πασᾶν, εἶχε καταφύγει εἰς τὴν προστασίαν τῆς Μαρίας Τερέζης, αὐτοκρατορίσσης τῆς Γερμανίας.

Μετὰ τεσσαρακονθήμερον διατριβὴν εἰς τὴν Βιέννην, ἐπέρασα εἰς Τεργέστην, κ' ἔκειθεν εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου διέτριψα ὅλον σχεδὸν τὸν χειμῶνα τοῦ 1778 ἔτους, βοσκόμενος ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ λάβω ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου τὴν ζητηθεῖσαν ἀδειανήν νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ σπουδάσω τὴν ιατρικήν. Ὁ σκεπός μου δὲν ἦτο νὰ κατασταθῶ ιατρός· εἰς δύο μόνον πράγματα ἀπέβλεπα, νὰ κερδαίνω τὸν καιρόν μου νὰ μὴ βλέπω Τούρκους, ἢ ἐὰν ἀναγκασθῶ τελευταῖον νὰ τοὺς ἴδω, νὰ ζῷ μεταξύ των ὡς ιατρός, ἐπειδὴ τὸ θηριώδες ἔθνος τοῦτο εἰς μόνους τοὺς ιατροὺς ἀναγκάζεται νὰ ύποκρίνεται κάποιαν ἡμερότητα.

Εἰς τὴν Σμύρνην κατευθύνθην ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ἀφάνισε μέγα μέρος τῆς πόλεως σεισμένης ἀκόμη καὶ ἀπὸ σεισμόν. Αἱ κοινai δυστυχίαι, ἐνωμέναι μὲ τὰς ιδίας, (ἐπειδὴ ἐπυρπολήθη καὶ ὁ γονικός μου οἶκος), μοῦ μετέβαλαν τὴν ἀποστροφὴν τῆς μὲ Τούρκους συγκατοικήσεως εἰς τόσην μελαγχολίαν, ὥστε ἐκινδύνευσα νὰ πέσω ἀληθινὴν παραφροσύνην. Καὶ ἐδῶ τ' ὄνομα παραφροσύνη δὲν εἶναι ῥητορικὴ ὑπερβολή· σήμερον ἀκόμη ἐνθυμούμενος τὴν τότε ταραχὴν τῆς κεφαλῆς μου, βεβαιοῦμαι ὅτι
Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Α'. τάξεως

ήθελα ἀφεύκτως παραφρονήσει, χωρὶς τὰς καθημερινὰς παρηγορίας τοῦ διδάσκαλου καὶ φίλου μου Βερνάρδου. Μὲ σχεδὸν μόνον αὐτὸν ἡτον ἡ συγχοντέρα μου συναναστροφὴ εἰς τεσσάρων ἑτῶν διάστημα, ὅσον διέτριψα ἀκόμη εἰς Σμύρνην, καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ καιροῦ κατέφευγα διλύγα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως εἰς τὴν ἔξοχὴν διὰ νὰ μὴ βλέπω Τούρκους. Οἱ γονεῖς μου ἔτρεφαν ἀκόμα τὴν ἐλπίδα νὰ μὲ κρατήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐμεταχειρίσθησαν παντοίους τρόπους, ἔως καὶ αὐτὸν γάμου τὸ δέλεαρ, νὰ μεταβάλωσι τὴν γνώμην μου. Οἱ γονεῖς μου βλέποντες ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἴσχυσε νὰ μὲ μαλάξῃ καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς φθειρομένης καθ' ἡμέραν ὑγείας μου, μ' ἐσυγχώρησαν τελευταῖον νὰ περάσω εἰς Γαλλίαν.

Διὰ νὰ συντέμνω τὰ μεταξύ, ἐπέρασα πάλιν εἰς Λιέρον, ἔπειτα εἰς Μασσαλίαν καὶ κατευωδεῖην τελευταῖον εἰς Μοντσπελλιέρον τὴν 9 Ὁκτωβρίου 1782, καὶ ὥχι τὸ 1787. Ἐκεῖ διέτριψα ἔξι ἔτη, καὶ ὥχι δικτώ, σπουδάζων τὴν ιατρικήν, ὅσον μ' ἐσυγχωροῦσε σῶμα ἀσθενημένον ἀπὸ τοὺς καθημερινοὺς κόπους τῆς σπουδῆς καὶ ἀπὸ τὸν σκύληκα λογισμόν, ὅτι ἔμελλα τελευταῖον νὰ ἐπιστρέψω εἰς τυραννουμένην ἀπὸ τοὺς Τούρκους πατρίδα.

Εἰς τὸ Μοντσπελλιέρον ἔμαθα τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν, ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανε τὴν 21 Ιουλίου 1783, καὶ ἡ μήτηρ μου τὸν ἀκολούθησε μετὰ χρόνον ἔνα. Αἰωνία των ἡ μνήμη! Τοιούτους γονεῖς εὕχομαι εἰς ὅλους τοὺς νέους.

Ἐδῶ ἀναγκάζομαι πάλιν νὰ διορθώσω ἄλλο λάθος τοῦ βιογράφου μου. Λέγει, ὅτι ἡ εἰς Μοντσπελλιέρον διατριβὴ καὶ σπουδὴ μου ἔγινε μὲ χορηγίαν ἑτήσιον φρ. 2.000 τοῦ Βερνάρδου. Ό καλός μου οὗτος φίλος καὶ διδάσκαλος ἤθελε μετὰ χαρᾶς δράμει εἰς βοήθειάν μου ἀν τὴν χρηματική

του κατάστασις τὸν ἐσυγγέρων τοιαύτας χορηγίας. Δὲν ἔλειψεν ὅμως οὕτ' αὐτὸς οὕτ' οἱ συγγενεῖς μου νὰ παχύνωσι μὲ προσωρινὰς δωρεάς τὴν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, ἐνόσφι ἔξουσαν καὶ, μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, ἀπὸ τὴν πώλησιν τῆς ἀνακτισθείσης γονικῆς μου οἰκίας, καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους μου κόσπους χορηγουμένην βοήθειαν. Ἐκ τῶν κόσπων τούτων ἦτο καὶ ἡ ἀπὸ τὸ γερμανικὸν εἰς τὸ γαλλικὸν μετάφρασις τῆς κατηγήσεως τοῦ Ἀράσου Πλάτωνος, τῆς Κλινικῆς Ἰατρικῆς τοῦ Σέλ, τὴν ὅποιαν ἔξεδωκαντά τὸ 1787 ἔτος εἰς Μοντσπελλιέρον εὑρισκόμενος, καὶ ἄλλα τινὰ ιατρικὰ συγγράμματα μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν γαλλικήν, καὶ ἐκδεδεμένα ἔπειτα εἰς Παρισίους.

‘Ἄφ’ οὖ ἐτελείωσα τὰ μαθήματά μου, ἐπειθύμησα νὰ ιστορήσω καὶ τὰς νέας ‘Αθήνας, τοὺς Παρισίους, διὰ νὰ ἀποφύγω καν τὸ σκειδὸς τῶν ὅσοι δὲν ἔγνωριζαν ἄλλοτε τὰς παλαιάς. Ἡλθα λοιπὸν εἰς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788, συνοδευόμενος μὲ συστατικὰς ἐπιστολὰς τῶν Προφεσσόρων μου, τῶν ὅποιων ἡ εἰς ἐμὲ εὔνοια καὶ ἔξαιρέτως τοῦ Βρουσσονέτου, τοῦ Γριμῷ καὶ τοῦ Σαψάλ ἐχρημάτισεν ἐν ἀπὸ τὰ εὐτυχήματα τῆς ζωῆς μου.

‘Αδαμάντιος Κοραῆς.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

’Απ’ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
 Τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
 Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
 Χαῖρε, ὡ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

’Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσσες
 Πικραμένη, ἐντροπαλή,
 Κ’ ἔνα στόμα ἐκαρτεροῦσσες,
 ’Ελα πάλι, νὰ σοῦ ’πῃ.

”Αργειε νᾶλθη ἐκείνη ἡ μέρα
 Καὶ ἥταν ὅλα σιωπηλά,
 Γιατὶ τά σκιαζε ἡ φοβέρα
 Καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
 Μόνη σοῦ ἔμεινε νὰ λές,
 Περασμένα μεγαλεῖα
 Καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκορτέρει
 Φιλελεύθερη λαλιά !
 ”Ἐνα ἐκτύπας τ’ ἄλλο χέρι
 ’Απὸ τὴν ἀπελπισιά !

Κ’ ἔλεες· πότε, ᾧ ! πότε βγάνω
 Τὸ κεφάλι ἀπ’ τς ἐρμιαῖς ;
 Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
 Κλάψαις, ἃλυσαις, φωναῖς.

Τότ’ ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
 Μέσ’ ε τὰ κλάμματα θολό,

Τετρακόσιοι Ἱερολοχῖται
πρόδρομοι τοῦ ἵερου ἀγῶνος πίπτουσι
παρὰ τὸ Δραγατσάνιον.

Κ' εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζε αἷμα
Πλῆθος αἵμα ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
Ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
Νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
Ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες
Ἐξανάλθες μοναχή,
Δὲν εἶν' εὔκολαις οἱ θύραις
Ἐὰν ἡ χρεία ταῖς κουρταλῇ.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε στὰ στήθια
Ἄλλ' ἀνάσσαση καμμιά,
Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
Καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, ὕμε ! στὴ συφορά σου
Οποῦ ἐχαίροντο πολύ,
-Σύρε νά δρης τὰ παιδιά σου
Σύρε, -έλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὄπισω τὸ ποδάρι
Καὶ ὀλογλήγορα πατεῖ,
Ἡ τὴν πέτρα ἡ τὸ χορτάρι
Ποῦ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
Ἡ τρισάθλια κεφαλή,
Σὰν πτωχοῦ ποῦ θυροδέρνει
Κ' εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

Ναι· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
Κάθε τέκνου σου μὲ ὄρμή.
Ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
Ἡ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
Καὶ σὸν πρῶτα ἀνδρειώμένη
Χαῖρε, ὦ ! χαῖρε ἐλευθεριά !

Διονύσιος Σολωμός.

ΕΙΣ THN ANOIΞΙ

Ἡ γλυκυτάτη ἄνοιξι
Μὲ τ' ἄνθια στολισμένη
Ροδοστεφανωμένη
τὴ γῆ γλυκοτηράει.

Κ' ἡ γῆ τὴ χλόη ἐντύνεται,
Τὰ δάση τῆς ισκιώνουν,
Τὰ κρύα χιόνια λειώνουν,
Ο οὐρανὸς γελάει.

Τὰ λουλουδάκια βάφουνται,
Τὰ πλάγια χρωματίζουν,
Κ' ἥδονικατς φωτίζουν
Οι δροσεραῖς αὔγατς.

Στὸ ἀγκαθερὸ τριαντάφυλλο
Γλυκολαλάει τ' ἀηδό

.18

Τὸ ξένο χελιδόνι
Ταιριάζει τὴ φωλιά.

Στοὺς κάμπους πλούσια κι' ἄκοπα,
Σὲ πράσινα λιέάδια
Τὰ ζωντανὰ κοπάδια
Βελάζουν καὶ πηδᾶν.

Κι' ὁ νιὸς βοσκὸς χαρούμενος
Φυσῶντας τὴ φλογέρα,
Γιομόζει τὸν ἀέρα
Μὲ τραγουδιῶν φωναῖς.

Κάθε ψυχὴ εὐφραίνεται,
Τὴν ἄνοιξι γιορτάζει.
Οὐ Θύρσης σκυθρωπάζει
Στὴ γενικὴ χαρά.

**Ιωάννης Βηλαρᾶς*

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (Δημῶδες ἔσμα)

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίν' ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ πουράνια
Σημαίνει κ' ἡ ἀγιά Σοφιά, τὸ μέγα μοναστῆρι,
Μὲ τετρακόσια σήμαντρα, μὲ ἔξηντα δυὸς καμπάνες
Πῶχει τρακόσιαις καλογριαῖς καὶ χίλιους καλογέρους.
Ψάλλει ζερβά ὁ Βασιλιάς, δεξιὰ ὁ Πατριάρχης·
Φωνὴ τοὺς ἥρτ' ἀπὸ τὸ Θεὸ κι' ἀπ' τὴν ἀγγέλου κρίσιν

«Πᾶψτε πᾶπάδες τὰ χαρτιὰ καὶ κλεῖστε τὰ βαγγέλια
 Πῆραν τὴν Πόλι, πῆραν, πῆραν τὴν Σαλονίκη,
 Πῆραν καὶ τὴν Ἀγιὰ Σοφιά, τὸ μέγα μοναστῆρι,
 Πῆραν παιδιὰ ἀπ' τὸ δάσκαλο, κοράσι' ἀπ' τὸ γκεργκέφι
 Πῆραν μαννάδες μὲ παιδιά, κυράδες μὲ τοὺς ἄντρες.»

ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

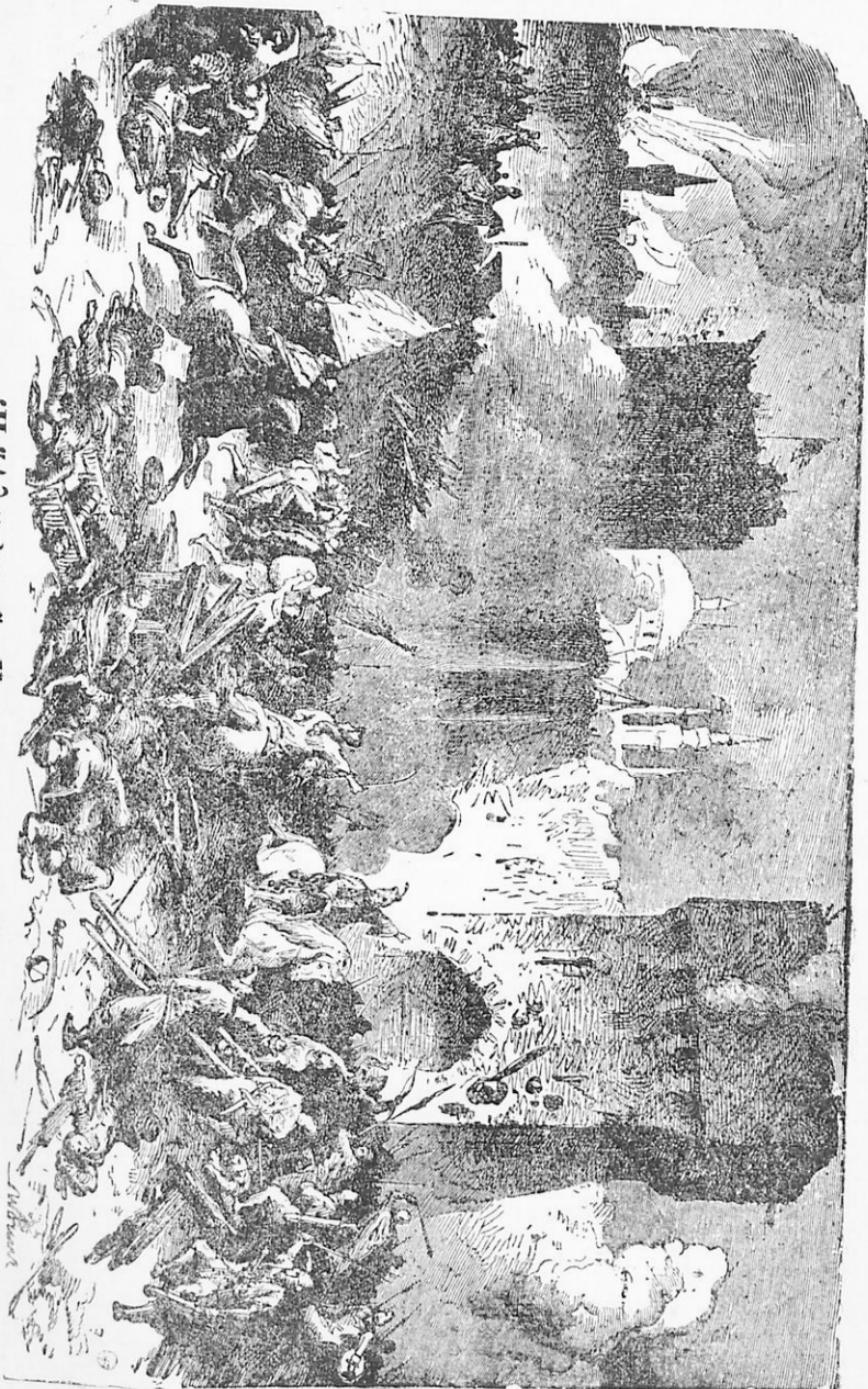
Μὲ καράδι στὰ ταξίδια
 τὸ ναυτόπουλο γυρνᾶ
 καὶ στῆς θάλασσας τὰ φίδια
 τὰ μικρᾶτα του περνᾶ.

Ο βοριὰς δὲν τὸ τροιμάζει
 οὔτ' ἡ ἅπιστη νοτιά,
 οὔτε χιόν' οὔτε χαλάζι,
 οὔτε κύματα πλατιά.

Στὴ δουλιὰ πρωνὸ καὶ βράδυ
 μὲ τὸ στρόμπο στὸ πλευρό
 ξεροτρώγει παξιμάδι,
 πίνει ἀκάθαρτο νερό.

Πεταχτὸ σὰν τὸ ξεφτέρι
 ἀναβαίνει στὰ πανιά,
 καὶ μὲ ρόζους εἰς τὸ χέρι
 λύνει δένει τὰ σχοινιά.

Στοῦ κινδύνου τὴν τρομάρα
 τὸ φυλάγει μοναχὴ

III "Αλωδις της Κονσταντινουπόλεως

τῆς μαννούλας του ἡ λαχτάρα,
τῆς μαννούλας του ἡ εὐχή.

Ποῦ ἐλπίζει παλληκάρι
νὰ τὸν διῆ καμιὰ φορά,
νὰ τὸν ποῦν μικρὸν Κανάρη
μέσ' στ' ἀθάνατα Ψαρά.

'Ηλιας Ταταλίδης

ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΑΙ

Κατὰ τὰς ἄχρι τοῦδε ὑπαρχούσας εἰδήσεις, οἱ πρῶτοι γνωστοὶ ἀρματωλοὶ ἀναζέρονται περὶ τὰ τέλη τῆς ἔκκαιος-χάτης ἑκατονταετηρίδος, ὁ Βονίτσης καὶ Λούρου Θεοδώρος Μπούας Γρίβας, καὶ οἱ τῆς Ἡπείρου Πούλιος Δράκος καὶ Μαλάμος. 'Αλλ' οἱ μὲν ἀρματωλοὶ ἴδρυθησαν ἔτι πρινερον, πιθανῶς ἐπὶ Σουλεϊμάνη τοῦ μεγαλοπρεποῦς (1510-1566), οἱ δὲ κλέφται παρήγθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς κατακτήσεως. 'Η μάχιμος ἀνατροφὴ, ἦν ἔλαβον οἱ κάτοικοι τῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ταινάρου ἐκτεινομένων Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας, παρήγαγεν ἐν ταῖς χώραις ταύταις ὀλόκληρον ἀνδρῶν τάξιν, οἵτινες ἐκ πρώτης ἀφετηρίας οὐδέποτε ύπέκυψαν τὸν αὐχένα εἰς τὸν ὀσμανικὸν ζυγόν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐνετικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἄλλοι προσήρχοντο εἰς αὐτὴν ὅσάκις ἡ Ἐνετία ἐκάλει τοὺς Ἑλληνας εἰς τὰ ὅπλα. 'Οσάκις δὲ ἡ Ἐνετία εἰρήνευε πρὸς τοὺς Ὀσμανίδας, πολλοὶ μὲν ἐκ τῶν φιλοπολέμων ἐκείνων ἀνδρῶν παρέμενον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἢ ἐν ταῖς

γχώραις αύτης, ἐπ' ἐλπίδι, δτι θέλουσι λάθει πάλιν ἀφορμὴν ν' ἀγωνισθῶσι σὺν αὐτῇ κατὰ τῶν Τούρκων, πολλοὶ δικαὶοι ἔξηκολούθουν οἰκοθεν ἀγωνιζόμενοι ἀπὸ τῶν δυσπροσίτων δρέων ὅπου εἶχον τὰ σκηνῶματα αὔτῶν. 'Τπάρχει δὲ δημοτικὸν ἄσμα κάλλιστα περιγράφον τὸν τρόπον καθ' ἓν ἀδιακόπως ἐστρατολογεῖτο τὸ μέγα τοῦτο τῶν κλεψτῶν σῶμα.

«Μάννα σοῦ λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω Δὲν ἡμπορῶ δὲν δύναμαι, ἐμάλλιασ' ἡ καρδιά μου. Θὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου, νὰ πάω νὰ γίνω κλέφτης. Νὰ κατοικήσω ὅτα βουνά καὶ ὅτας ψηλαῖς ράχούλαις, Νάχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θεριὰ κουβέντα, Νάχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι. Νάχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημερνὸ λημέρι. Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν κλατῖς, μόν' δός μου τὴν εὐχή σου. Κ' εύχήσου με, μαννοῦλα μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάξω. Καὶ φύτεψε τριανταφυλλιὰ καὶ μαῦρο καρυσφύλλι Καὶ πότιζέ τα ζάχαρι καὶ πότιζέ τα μόσχο. Καὶ ὅσο π' ἀνθίζουν μάννα μου, καὶ βγάνουνε λουλούδια 'Ο γιός σου δὲν ἀπέθανε, καὶ πολεμάει τοὺς Τούρκους. Κι' ἀν ἔρθη μέρα θλιβερή, μέρα φαρμακωμένη, Καὶ μαραθοῦν τὰ δυὸ μαζί, καὶ πέσουν τὰ λουλούδια. Τότε κ' ἐγὼ θὰ λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσης. » Δώδεκα χρόνοι πέρασαν καὶ δεκαπέντε μῆνες, Π' ἀνθίζαν τὰ τριαντάφυλλα κι' ἀνθίζαν τὰ μπουμπούκια, Καὶ μιὰν αὐγὴ ἀνοιξιάτικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαΐου, Ποῦ κελασθοῦσαν τὰ πουλιά κι' ὁ οὐρανὸς γελοῦσε. Μὲ μιᾶς ἀστράφτει καὶ βροντᾶς καὶ γίνεται σκοτάδι, Τὸ καρυσφύλλι ἐστέναξε, τριανταφυλλιὰ δακρύζει. Μὲ μιᾶς ξερόθηκαν τὰ δυό, κ' ἐπέσαν τὰ λουλούδια. Μαζὶ μ' αὐτὰ σωριάσθηκε κ' ἡ δόλια του ἡ μαννοῦλα.

Οι ἀρχαιότεροι γνωστοὶ ὄπωσοῦν κλέψται: ἀνεφάνησαν ἐν Πελοποννήσῳ. "Οτε τῷ 1479 συνωμοσίγρῃ μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Τούρκων εἰρήνη, ὁ δὲ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐνετίας Πελοποννήσιος Κορκόδειλος Κλαδᾶς ἔξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τῆς Μάνης ὅρμωμενος, τί ἂλλο ἦ κλέψται ἡσαν οἱ πολυάριθμοι ἀποκεκηρυγμένοι ἄνδρες, οἱ τὸν αὐτοσχεδιασθέντα στρατὸν συγκροτήσαντες; Καὶ οἱ μὲν κλέψται τῆς Πελοποννήσου εἰχον πρόχειρον καταφύγιον τὰς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατεχομένας χώρας· οἱ δὲ τῆς Ῥούμελης καὶ μάλιστα τῶν ἀνατολικωτέρων ἐπαρχιῶν, ἡγαγκάσθησαν προσόντος τοῦ χρόνου νὰ συγκροτήσωσιν ἵδια μεγάλα ἐπὶ τῶν δρέων ὅρμητήρια, ἐπὶ τοῦ Ὀλυμπου, τοῦ Πηλίου, τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων. Ἐκεῖ εἴτε εὑρόντες τοὺς κατοίκους τῶν δυσπροσίτων ἐκείνων κωμῶν καὶ χωρίων προθύμους νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτῶν, εἴτε καταναγκάσαντες αὐτοὺς εἰς τοῦτο, ἐσχημάτισαν στρατόπεδα, ἀπὸ τῶν ὅποιων ὅρμωμενοι κατήρχοντο εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἐλήγηστευον τοὺς ἀλλοιοθήσκους κυριάρχας, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τοὺς ὅμοιοθήσκους δούλους, ἐξ οὗ καὶ ἐπωνομάσθησαν κλέψται. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων διήρκεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἡ ὁκτὼ δεκάδας ἐνιαυτῶν, ὅτε τελευταῖον ἐπὶ Σουλεϊμάνη τοῦ μεγαλοπρεποῦς, ὃς φαίνεται, ἡ Ὅψηλὴ Πύλη ἐνόμισε συνετὸν νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς αὐτούς. Αἱ ζημίαι ἔσας ἐπασχον ἐκ τῶν πολεμίων τούτων αἱ ἐπαρχίαι ἀπέβαινον ὁσημέραι δεινότεραι. Καὶ πλὴν τούτων κατὰ τοὺς ἀδιακόπους πολέμους αὐτῆς πρὸς τὰς δυτικὰς δυνάμεις, οἱ ἐσωτερικοὶ ἐκεῖνοι πολέμοι συνεμάχουν πάντοτε μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν, ἡ δὲ συμμαχία αὕτη δὲν ἥδυνατο εἰμὴ νὰ εἴναι σφόδρα ἐπικίνδυνος. "Οθεν ἡ ὁσμανικὴ κυβέρνησις ἀπεφάσι-

σε τότε νὰ μιμηθῇ τὴν ἐνετικήν, ἥτις εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς πολλοὺς ἐκ τῶν μαχίμων τούτων Ἑλλήνων, δηνομάζουσα αὐτοὺς ἀρματωλούς, σπως ἔτι ἐπὶ φραγκοκρατίας ἐκαλοῦντο οἱ πολυαριθμοὶ ἐθελονταὶ οἱ ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτῆς τασσόμενοι. Τοῦτο δὲ τὸ παράδειγμα ἀκολουθοῦσα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπέτρεψεν εἰς τὰς μαχίμους ἐκείνας ὅμιλας τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὴν περιστολὴν τῆς ληστείας, συγκροτήσασα ἐξ αὐτῶν σώματα, τὰ ὅποια δαπάναις τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ συντηρούμενα καὶ ἐξ Ἑλλήνων μόνον συγκείμενα, ἐκαλοῦντο ἀρματωλοί, καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἄλληλων ὅντα ἦσαν διανεμημένα εἰς τὰς διαφόρους τῆς Ἑλλάδος ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μεχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Ἐν Πελοποννήσῳ τουρκικὰ ἀρματωλίκια δὲν ὑπῆρξαν· ἵσως διότι ἐλογίσθη ἐπισφαλές νὰ ἀναγνωρισθῶσι τοιαῦτα ἔνοπλα χριστιανικὰ σώματα ἐντὸς χώρας, ἥτις πλέον πάσης ἄλλης ἡμφισθητεῖτο ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος. Ἐν τούτοις τὸ μάχιμον πνεῦμα διετηρήθη ἰδίως ἐκ τῶν ἐνετικῶν ἀρματωλικίων, τὰ ὅποια διέρκεσαν μετά τινων διαλειμμάτων μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος· διότι ὁ Καπετάν Χρονᾶς ἀπὸ Χρυσοβίτση, ὁ Καπετάν Βανάσης ἀπὸ Καρύταιναν καὶ ἄλλοι, περὶ ὧν ὅμιλει ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐν τῷ γνωστῷ αὐτοῦ διαλόγῳ πρὸ δὲ τὸν οὐδὲν του Κωνσταντίνον οὐδὲν, ἀλλο ἦσαν ἡ ἀρματωλοὶ τῆς τελευταίας ἐνετικῆς κυριαρχίας. Ἀπὸ δὲ τῆς καταλύσεως αὐτῆς μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως διετηρήθησαν αἱ πολεμικαὶ ἔξεις ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τῶν ἀνέκαθεν πολυαριθμῶν αὐτῆς κλεφτῶν, οἵτινες διομαστότατοι γενόμενοι ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης, ἀλλοτε μὲν διῆγον εἰς τὰ ἅρη, ἀλλοτε

εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία κρυπτέμενοι, ὅτε μὲν ἐσφύγοντο εἰς Ἐπτάνησον ἢ εἰς Ρούμελην, ὅτε δὲ διετέλουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν προεστῶν ὡς σωματοφύλακες καὶ ἔκτελεσται τῶν διαταγῶν αὐτῶν. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Ἰσθμοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρματωλικίων ἐτροπολογήθη κατὰ τοὺς διαφόρους κακιώντας καὶ κατὰ τὰς διαχόρους περιστάσεις. Περὶ τὰ τέλη τῆς 17ης ἐκαπονταετηρίδος ἐλάχισμεν ἀφορμὴν νὰ μηνυμονεύσωμεν ἐν Ἡπείρῳ, ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ δυτικῇ Ἑλλάδι ὁκτὼ ἀρματωλικίων, κατὰ δὲ τὰς παραχωνὰς τῆς ἐπαναπτάσεως, ὑφίσταντο ἐν ὅλοις δέκα ἑπτά, ἐξ ᾧ τρία κατὰ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξιοῦ Μακεδονίαν, δέκα ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι καὶ τέσσαρα ἐν Ἡπείρῳ, ἐν Αιτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ. Ἐκάστου τῶν ἀρματωλικίων τούτων προίστατο ἀρχηγὸς καλούμενος καπετάνος, ἔχων παρ' ἑαυτῷ βοηθὸν ἢ ὑπασπιστήν, τὸ πρωτοπαλλήκαρον, διότι οἱ στρατιῶται, ὡνομάζοντο παλληκάρια. Καὶ ἡ μὲν τελευταία αὕτη λέξις ὑπῆρχεν ἀρχαιοτάτη ἐν τῷ ἐλληνικῷ μέσῳ αἰώνι· ἡ δὲ πρώτη ἡτο καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας ιταλική. Τὸ ἔργον τοῦ καπετάνου δὲν ἦτο εὔκολον· ἐπρεπε νὰ εὐχαριστῇ Χριστιανούς ἄμα καὶ Τούρκους, τὰ δὲ συμφέροντα ταῦτα πολλάκις δὲν συνεβίβάζοντο, Ὅπάρχει δημῶδες ἄσμα τοῦ Στουρνάρη, τὸ ὅποιον ἀνατρέχον μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἐκατονταετηρίδος (1710), παρίστησι δι' ὀλίγων μέν, ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν δυσχέρειαν ταύτην.

»Βουνά μου ἀπ' τ' Ἀσφροπόταμο μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
 Τὰ χιόνια μὴν τὰ λειώσετε ὅσον νάλθοῦν καὶ τᾶλλα,
 Τ' εἶν' ὁ Στουρνάρης ὥρωστος βαριὰ γιὰ ν' ἀποθάνῃ,
 Καὶ τοὺς γιατρούς ἐκάλεσε νὰ τὸν ἀποφασίσουν,
 Κ' ἀπὸ τὰ παλληκάρια του ἐκάλεσε τὸν πρῶτον.

— "Ελα. Κοντύλη, ἀδερφὲ καὶ πρῶτο παλληκάρι,
*Ελα κάθου στὰ γόνατα, ἔλα κάθου σιμά μου,
Σ' ἀφίνω διάτα τὸ παιδί, τὸ μικροχαϊδεμένο.
Τ' εἶναι μικρὸ κι' ἀνήξερο, τ' ἄρματα δὲ γνωρίζει·
Νὰ μ' ἔχης ἔννοια τὰ χωριὰ καὶ τὸ καπετανλίκι,
Γέροντες θέλουν χάιδεμα κι' ἀγάδες θέλουν ἄσπρα,
Κι' ὁ καπετάνιος δόκιμος γιὰ νὰ τεῦς κυβερνήσῃ."»

'Εκ τοῦ ἄσματος τούτου συνάγεται πρὸς τούτοις, τὸ καὶ
ἄλλοθεν γνωστὸν ὑπάρχον ὅτι τὰ καπετανᾶτα ἥσαν πολ-
λάκις κληρονομικά. Οἱ Μπουκουβαλαῖοι, οἵτινες ἥροι τῶν
'Αγράφων ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε ἥρπασεν ἀπὸ
αὐτῶν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὁ Καραϊσκάκης, ἥσαν ἀπόγο-
νοι τοῦ Γιάννη Μπουκουβάλα, ἐκείνου, ὅστις τοσοῦτον πο-
λύκροτος ἀπέβη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος.
Ο Νίκος Τσάρος ἥτο υἱὸς καὶ ἔγγονος καπεταναίων, ἵ-
διως δὲ υἱὸς τοῦ Τσάρα τοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον καπετανεύ-
σαντος εἰς τὴν 'Ελασσῶνα· ὁ παπᾶ Θύμιος ἥτο υἱὸς τοῦ
οὐδὲν ἥττον περιωνύμου Βλαχάβα· ὁ 'Οδυσσεὺς, υἱὸς τοῦ
'Ανδρούτσου· τοιοῦτοι δὲ ἥσαν καὶ οἱ Κοντογιανναῖοι, οἱ
Σκυλοσθημαῖοι καὶ ἄλλοι.

'Ἐν τούτοις οὕτε ὅλοι οἱ κλέφται ἐσυνθηκολόγησαν καὶ
ὑπετάχθησαν, οὕτε ὅλοι οἱ ἀρματωλοὶ παρέμενον πιστοὶ εἰς
τὴν ὀσμανικὴν κυβέρνησιν. Οἱ ἀρματωλοὶ οὐ μόνον μετεῖ-
χον ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων, ἀλλὰ καὶ οἰκοθεν
πολλάκις περιήρχοντο εἰς ἔχθροπραξίας κατὰ τῶν Τούρκων.
Μέχρι τῆς σήμερον ἀκέμη φημιζεται ἐν 'Ακαρνανίᾳ τὸ ὄνο-
μα τοῦ ἀρματωλοῦ Χρήστου Μηλιώνη, ὅστις ἀκμάσας περὶ
τὰ πέλη τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐμβαλὼν εἰς τὴν
"Αρταν ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν τὸν καδὴν καὶ δύο ἀγάδες ἐπὶ

λύτροις. Ὁ Μουσελίμης τῆς ἐπαρχίας, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ προεστοῦ Μαυρομάτη καὶ τοῦ Δερβέναγα Μουχτάρη, ἀνέθηκε τὸ ἔργον τῆς διλοχονίας αὐτοῦ εἰς Σουλεϊμάνην τινά, δῖστις, φίλος ἄλλοτε διατελέσας τοῦ Χρῆστου, ἡδύνατο ἀνυποπτως νὰ πληριάσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάνης ἀπαντήσας τῷ τρόπῳ τῶν Χρῆστον εἰς Ἀλμυρόν, χωρίον μικρὸν τοῦ Βάλτου, ὡμολόγησεν αὐτῷ εἰλικρινῶς τίνα ἔλαθεν ἐντολήν. Καὶ τότε οἱ ὄντος ἄνδρες μονομαχήσαντες ἔπεσον ἀμφότεροι παραδόξως.

«Τρία πουλάκια κάθονται ἐστὶν ἑάχι ἐστὸ λημέρι·
 Ἐνα τηράει τὸν Ἀλμυρό, τ' ἄλλο κατὰ τὸ Βάλτο,
 Τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, μοιριολογάει καὶ λέει·
 «Κύριέ μου, τί ἐγίνηκεν ὁ Χρῆστος ὁ Μηλιώνης;
 Οὐδὲ ἐστὸν Βάλτο φάνηκεν, οὐδὲ ἐστὴν κρύα βρύσι·»
 —Μᾶς εἶπαν, πέρα πέρασε, κ' ἐπῆγε πρὸς τὴν Ἀρτα,
 Κ' ἐπῆραν σκλάδο τὸν κατῆ μαζὶ μὲ δυὸ ἀγαθῶν.
 Κι' ὁ μουσελίμης τ' ἀκουσε, βαριὰ τοῦ κακοφάνη.
 Τὸν Μαυρομάτην ἔκραξε καὶ τὸν Μουχτάρ Κλεισούρα :
 Ἐσεῖς ἀν θέλετε ψωμί, ἀν θέλετε πρωτάτα,
 Τὸ Χρῆστο νὰ σκοτώσετε τὸν καπετάν Μηλιώνη.
 Ἐτσι προστάζει ὁ βασιλιάς, καὶ μῶστειλε φιρμάνι.
 Παρασκευὴ ξημέρωνε (ποτὲ νὰ μ' εἶχε φέξη),
 Κι' ὁ Σουλεϊμάνης στάλθηκε νὰ πάη νὰ τὸν εὔρῃ.
 'Στὸν Ἀλμυρὸ τὸν ἐφθοσσε, κι' ὡς φίλοι φιληθῆκαν.
 Όλονυκτὶς ἐπίνανε, ώστε νὰ ξημερώσῃ,
 Κι' ὅταν ἐφέξεν ἡ αύγή, πέρασσον ἐστὰ λημέρια.
 Καὶ ὁ Σουλεϊμάνης φώναξε τοῦ Καπετάν Μηλιώνη·
 —Χρῆστο, σὲ θέλει ὁ βασιλιάς, σὲ θέλουν καὶ οἱ ἀγαθοί·
 —Οσο ν' ὁ Χρῆστος ζωντανὸς, Τούρκους δὲν προσκυνάει.
 Μὲ τὰ τουφέκια ἔτρεξαν ὁ ἔνας νὰ φάη τὸν ἄλλον.
 Φωτιὰν ἐδώσαν ἐστὴ φωτιά, πέφτουν κ' οἱ δυὸ ἐστὸν τόπο.»

‘Οσάκις λοιπὸν οἱ ἀρματωλοὶ οὕτως ἢ ἄλλως ἐπανίσταντο, φυσικῷ τῷ λόγῳ ἢ ‘Ψῆλὴ Πύλη καθήρει αὐτοὺς καὶ ἡγωνίζετο ἐκ παντὸς τρόπου νὰ τοὺς ἔξοντάσῃ. Ἐνίστε ἐπετύγχανεν, ἐνίστε ὅμως ὅχι, καὶ πολλάκις οἱ ἀρματωλοὶ ἀπέβαινον τοσοῦτον ἴσχυροι ὥστε ἡδύναντο ν’ ἀνακτήσωσι τὰ ἀρματωλίκια αὐτῶν καὶ ἡνάγκαζον μάλιστα διὰ τῆς βίας τὴν κυβέρνησιν νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ πάλιν.

«Κάτω ’στοῦ Βάλτου τὰ χωριά,
 Ξηρόμερο καὶ Ἀγραφα,
 Καὶ ’στὰ πέντε βιλαέτια
 (Ἐδγάτε νὰ ιδῆτ’ ἀδέλφια !)
 ’Εκ’ εἶναι οἱ κλέφτες οἱ πολλοί,
 ”Ολοὶ ντυμένοι ’στὸ φλωρί.
 Κάθονται καὶ τρῶν καὶ πίνουν,
 Καὶ τὴν Ἀρτα φοβερίζουν.
 Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφή,
 Βρίζουν τὰ γένεια τοῦ κατῆ.
 Γράφουνε καὶ ’στὸ Κομπότη
 Προσκυνοῦν καὶ τὸ Δεσπότη.
 Συλλογισθῆτε το καλά,
 Γιατὶ σᾶς κατίμε τὰ χωριά.
 Γλήγορα τ’ ἀρματωλίκι
 ”Οτ’ ἐρχόμαστε σὰ λύκοι.»

Τίς ἦτο ὁ Καπετάνος, ὁ τοιουτοτρόπως ἀνακτήσας τὸ ἀρματωλίκιον αὐτοῦ, δὲν γνωρίζομεν, ἀλλ’ ἐξ ἑτέρου ἀσματος ἡξεύρομεν πῶς ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας κατέλαβε τὸ ἀρματωλίκιον τῶν Ἀγράφων:
 Νάμουν μιὰ πετροπέρδικα στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου,
 Νὰ σκώνομουν τ’ ἀποταχύ, δυώραις νὰ ξημερώσῃ,
 Ν’ ἀκούρμενα τὸν πόλεμο πῶς πολεμοῦν οἱ κλέφταις,
 Οἱ κλέφταις, οἱ ἀρματωλοὶ καὶ ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας.

Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ὁ Μπουκουβάλας κατετρόπωσε τὸν πάππον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἐπιτά συνάξας τὸν στρατὸν αὐτοῦ :

«Μέσ' ἀτὴν Ὁξεὰ ξημέρωσε τὰ βόλια νὰ μοιράσῃ
Κ' οἱ Ἀγραφιῶτες ἔστειλαν δέκα κοτσαμπασίδες,
Τοῦ φέραν τὸ μορσασλὲ 'c ὅλο τὸ βιλσέτι.»

'Αλλ' ὅλαι σχεδὸν αἱ περὶ τῶν ἀργακιστέρων καὶ ἐνδοξοτέρων ἀργιγγῶν τῶν ἀρματωλικίων παραδόσεις παριστῶσιν αὐτοὺς ως κατακρατοῦντας διὰ τῆς βίας τὰ ἀρματωλίκια ἢ ἀναλαμβάνοντας αὐτὰ διὰ τῶν ὄπλων ἅμα ἐξωσθέντας. «Ο καπετάν Ζῆτρος ἀπὸ τὴν Ἐλασσῶνα δὲν ἐφύλαξεν ἐν ὅσῳ ἔη τὴν ἐπαρχίαν του ἐλευθέρων ἀπὸ τοὺς Τούρκους;» ἀνακράζει ὁ Περραιβός. 'Ο καπετάν Τόσκας δὲν ἐκαταδάμασε τοὺς ἔχθρους εἰς Γρεβενά μὲ τρομεροὺς πολέμους; 'Ο καπετάν Καραλῆς δὲν τοὺς κατεδίωξεν ἀπὸ τὰ χωρία τοῦ Ὁλύμπου καὶ τὰ ἐκράτει ἐλεύθερα; 'Ο καπετάν Μπλαχάδας εἰς τὰ Χάσια δὲν ἐξωλόθρευσε τοὺς τυράννους; 'Ο καπετάν Μακρυθανάσης καὶ ὁ καπετάν Μακροπούλιος δὲν ἐπολέμησαν ως ἄλλοι Λεωνίδαι καὶ Θεμιστοκλεῖς καὶ ἐκράτουν τὰ χωρία του Κισσάβου ἀπάτητα; 'Ο καπετάν Καρακίτσος εἰς τὸ Καρπενίσι δὲν κατέσφαξε πάντοτε τοὺς ἔχθρους ως τὰ ἀλογα ζῷα; » Η ὁσμανικὴ κυβέρνησις, ποιουμένη τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, ἀνεγνώρισε πολλάκις τὰ τοιαῦτα ἀρματωλίκια· οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐφαίνοντο πρόθυμοι ἐκ διαλειμμάτων νὰ υπηρετῶσιν αὐτήν, ἰδίως εἰς τοὺς ἐμφυλίους ἀγῶνας. Μήπως δὲν εἶδομεν αὐτοὺς πρωταγωνιστήσαντας εἰς τοὺς μεταξὺ τῆς Υψηλῆς Πύλης καὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ πολέμους; Μήπως ὅταν ὁ Ὁμέρος

Νεοελληνικὰ Ἀναγγώσματα Α'. τάξεως

Βριόνης ἐπολιόρκησε τὸν πατῶν τοῦ Μπερατίου δὲν συγέ-
πραξαν μετ' αὐτοῦ ὡς λέγει τὸ ἄσμα :

« . . . Καὶ τῶν Χριστιανῶν πολλὰ καπετανᾶτα.
‘Ο Ισκος ἀπ' τὴν Δούνιτσαν, ὁ γιὸς τοῦ Γρίβα Γιώργου.
Ζόγκος ἀπ' τὸ Ξερόμερον, ὁ Γιώργης Βαρνακιώτης,
Τοῦ Μπουκουβάλα τὰ παιδιά, καὶ οἱ Σκυλοδηματοί,
‘Ο Διάκος καὶ ὁ Πανσυργιας κ’ οἱ δύο Κοντογιαννατοί»;

‘Αλλ’ οὐδὲν ἥττον ἡ ‘Ψηλὴ Πύλη υπώπτευεν αὐτοὺς
πάντοτε, καὶ πολλάκις ἐπεχείρει νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς διὰ τῆς
βίας ἐπιβληθέντας εἰς αὐτὴν ἀντάρτας. Ἐντεῦθεν δέ, κα-
θὼς οἱ κλέφται εἶχον γίνει ἀρματωλοί, οὕτως οἱ ἀρματω-
λοὶ ἐγίνοντο πάλιν κλέφται, ἡ δὲ μετάβασις αὐτῶν ἀπὸ τῆς
μιᾶς ιδιότητος εἰς τὴν ἄλλην ἀπέβαινε τοσοῦτον συγχρή-
στε τὰ ἐπωνύμια ἐκεῖνα κατήγνησαν νὰ ἐκλαμβάνωνται
ἀδιαφόρως σχεδὸν τὸ ἐν ἀντὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἐκ παραλλή-
λου νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Εἰς τὰ δημώδη
ἄσματα τοῦτο συμβαίνει συχνότατα.

« ‘Ο “Ολυμπος κι’ ὁ Κίσσαδος, τὰ δύο βουνὰ μαλώνουν,
Γυρίζει τότ’ ὁ “Ολυμπος καὶ λέει τοῦ Κίσσάδου·
Μὴ μὲ μαλώης, Κίσσαδε κονιαροπατημένε !

‘Εγώ εἰμ’ ὁ γέρο “Ολυμπος, ’στὸν κόσμον ξακουσμένος !
‘Έχω σαράντα δύο κορφαῖς, ἔξηντα δύο βρυσούλαις.
Κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης,
Καὶ ’στὴν ψηλὴ μου τὴν κορφὴ ἀϊτὸς εῖν’ καθισμένος,
Καὶ εἰς τὰ νύχια του κρατεῖ κεφάλι ἀνδρειωμένου.

— Κεφάλι μου, τί ἔκανες κ’ εἶσαι κριματισμένο ;
— Φάγε, πουλί, τὰ νιāτα μου, φάγε καὶ τὴν ἀνδρειά μου
Νὰ κάνης πῆχυ τὸ φτερό, καὶ πιθαμή τὸ νύχι,
‘Στὸ Λοῦρο, ’στὸ Ξηρόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,

Στὰ Χάσια καὶ 'ctὸν "Ολυμπο δώδεκα χρόνους κλέφτης.
 'Εξῆντ' ἀγαθὲς σκότωσα, κ' ἔκαψα τὰ χωριά τους.
 Κι' ὅσους 'ctὸν τόπον ἄφησα καὶ Τούρκους κι' 'Αρβανίταις
 Εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετρημὸ δὲν ἔχουν.
 Τώρα ἥρθε κ' ἡ ἀράδα μου 'ctὸν πόλεμο νὰ πέσω.»

'Εὰν δὲ ἀνώνυμος ἐγένετο ὁ ἀρματωλὸς ἐκεῖνος ἄμα
 καὶ κλέφτης, τοὺς ὄποιους ἡ κεφαλὴ τοσοῦτον ἀταράχως ἐ-
 διηγεῖτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ 'Ολύμπου τὰ τε κατορθώ-
 ματά του καὶ τὸν θάνατον, ὃνομαστότατος ἀπέβη ὁ Νικό-
 λαος Τζιοβάρας, ὅστις, κατὰ τὸν Περραιβόν, ὑπέταξε τοὺς
 Τούρκους εἰς τὴν "Ηπειρον «περπατῶντας παρρησίᾳ μὲ τὰ
 φλάμπουρά του» κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 17ης ἐκα-
 τονταεπηρίδος καὶ περὶ τοὺς ὄποιους σώζεται δημῶδες ἄσμα
 ἔξυμνοῦν αὐτὸν ὡς κλέφτην ἄμα καὶ ἀρματωλόν.

«—Λάλησε, κοῦκκε, λάλησε· λάλα καὶ μέν' ἀηδόνι,
 Λαλᾶτε 'c ἀκροπέλαγος ποῦ πλέουν τὰ καράδια,
 'Ρωτᾶτε γιὰ τὸν Νικολό, τὸ Νικολὸ Τζιοβάρα.
 Ποῦτον 'ctὸ Λοῦρ' ἀρματωλός, 'ctὸ Καρπενίσι κλέφτης.
 Εἶχε φλάμπουρο κόκκινο, κόκκινο καὶ γαλάζιο,
 Εἶχε Σταυρό, εἶχε Χριστό, εἶχε καὶ Παναγία.
 —'Εψές, προψὲς ἀκούσαμε τὰ βροντερὰ τουφέκια
 Κ' εἰδαμε πῶς ἐβάρεσε τοὺς Τούρκους μέσ' 'ctὸ Λοῦρο.
 Κ' ἐπῆρε σκλάδους δεκοκτώ, κι' αὐτὸν τὸν μουσελίμη.
 Πῆρε μουλάρια δώδεκα μ' ἀσῆμι φορτωμένα,
 Κ' ἐκεῖθε πέρα διάθηκε πέρα κατὰ τὸ Βάλτο,
 Πῆγε νὰ κάνῃ τὴ Λαμπρή, καὶ τὸ ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ.
 Νὰ ψήσῃ τὸ σφαχτάρι του, κόκκιν' αὐγὰ νά φάῃ
 Καὶ νὰ χορέψουν τὰ παιδιά, νὰ ρίξουν 'ctὸ σημάδι.»

*Πτολοιπὸν δύσκολον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ διακριθῆ
 ἀρματωλὸς ἀπὸ τὸν κλέφτην, τὰ δ' ὀλίγα ὅσα ἐνταῦθα δι-

νάμεθα νὰ διαλέψωμεν περὶ τοῦ βίου, ὃν διῆγον οἱ μάχιμοι ἔκεῖνοι ἄνδρες, ἐφαρμόζονται εἰς ἀμφοτέρας αὐτῶν τὰς τάξεις. Διατρίβοντες εἰς χώρας ἀγόνους, δρεῖλοντες νὰ ὕστε πάντοτε ἔτοιμοι εἰς τὸ νὰ μεταβάλλωσι λημέρια καὶ μὴ δυνάμενοι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ καταλίπωσι τὰ ὅπλα ἀνευ κινδύνου τῆς ζωῆς αὐτῶν, οἱ κλέφται ἔζων ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τῆς ληστείας. Συνήθως ἐπέπιπτον πρὸς τοῦτο κατὰ τῶν Τούρκων, ἀρπάζοντες τὰ ἐν τοῖς ὅρεσι ποίμνια τοῦ πασᾶ ἢ ἐμβάλλοντες ἀπροσδοκήτως εἰς τὰ χωρία τῶν ἀγάδων καὶ τῶν μπέϋδων καὶ πολλάκις ἀπάγοντες αὐτοὺς τούτους τοὺς μπέϋδες καὶ τοὺς ἀγάδες ἢ τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπέλυσον εἰμὴ ἐπὶ λύτροις. 'Ἄλλ' ἐνίστε ἡναγκάζοντο νὰ ληστεύσουν καὶ αὐτοὺς τοὺς ὁμοιόλους καὶ ὁμοθρήσκους ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡσαν ὑπηρέται ἢ ἐνοικιασταὶ τῶν Τούρκων. 'Ἐὰν οἱ ἀρματωλοὶ δσοι διετέλουν εἰς εἰρηνικὰς πρὸς τὴν κυβέρνησιν σχέσεις περιεποιοῦντο τοὺς προεστοὺς ἐξ ἵσου σχεδὸν δέστον καὶ τοὺς Τούρκους, καθ' ἀπέρ εἰδομεν εἰς τὸ ἄσμα τοῦ Στουρνάρη, οἱ στασιάζοντες ἀρματωλοὶ δὲν ἐφείδοντο αὐτῶν, διότι ἐνίστε οἱ προεστοὶ κατεδίωκον αὐτοὺς ἐπίσης δέστον οἱ Τούρκοι, ὅπως εἰδομεν εἰς τὸ ἄσμα τοῦ Χρήστου Μηλιώνη, καὶ ὅπως ἴστορεῖ τὸ ἄσμα τοῦ ἀρματωλοῦ τοῦ Καρπενισίου Λιβίνη. 'Ἐν τῷ ἄσματι τούτῳ ὁ Λιβίνης παρίσταται λέγων :

«Σὲ σένα, Μῆτρό μου γαμπρέ, Σταθούλα ψυχογιέ μου,
 'Αφίνω τὴ γυναῖκα μου, τὸ δόλιο μου τὸ Γιῶργο,
 Ποῦ ναι μικρὸς γιὰ φαμελιὰ κι' ἀπ' ἀρματα δὲν ξέρει.
 Καὶ σὰ διαβῇ τὰ δεκανιὰ καὶ γίνη παλληκάρι,
 'Ελάτε νὰ ξεθάψετε τὰ δόλια τ' ἀρματά μου,
 Ποῦ τὰ χωσα 'στὴν ἐκκλησιὰ μέσα 'στὸ ἄγιο βῆμα
 Νὰ μὴν τὰ πάρουν τὰ σκυλιὰ κι' ὁ Τουρκο-Κωσταντάκης».

Ἐνταῦθα πάλιν ὁ Τοῦρκο-Κωνσταντάκης, ὁ τοῦ Καρπενισίου προεστώς, ἀναφέρεται ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς ἀλλοθήρησκους τοῦ γένους πολεμίους. "Οὐεν πολλάκις οἱ κλέφται συνελάμβανον ἢ τοὺς προεστούς αὐτοὺς ἢ συγγενεῖς αὐτῶν.

«Ο Σκυλοδῆμος ἔτρωγε 'ctà ἔλατ' ἀποκάτω,
Καὶ τὴν Ειρήνη 'ctò πλευρὸν εἶχε νὰ τὸν κεράση·
—Κέρνα μ', Ειρήνη εὔμορφη, κέρνα μ' ὅσο νὰ φέξῃ,
"Οσο νὰ ἔργη ὁ αὐγερινός, νὰ πάγ' ἢ πούλια γιῶμα·
Κι' ἀπαὶ σὲ στέλνω σπίτι σου μὲ δέκα παλληκόρια.
—Δῆμο, δὲν είμαι δοῦλα σου, κρασὶ νὰ σὲ κεράσω·
Ἐγώ είμαι νύφη προεστῶν κι' ἀρχόντων θυγατέρα.»

'Ἐκ τοῦ ἄσματος τούτου συνάγεται καὶ ἔτερόν τι χαρακτηριστικώτατον τοῦ τῶν κλεφτῶν βίου. 'Η ύπερηφάνεια, δι' ἡς ἡ γυνὴ ἐκείνη ἀποποιεῖται νὰ πληρώσῃ τὴν τοσοῦτον φυσικὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συμμορίας τῆς ὁποίας εἰναι αἰχμάλωτος, ἐκδηλοὶ τὴν πεποίθησιν, ἦν εἶχεν ἔτι αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν θέλουσι σεβασθῆ ἀείποτε τὴν τιμὴν αὐτῆς. Τῷοντι ἐκτὸς ἐλαχίστων ἔξαιρέσεων οἱ κλέφται διεκρίθησαν ἀείποτε ἐπὶ τῇ εὐλαβείᾳ μεθ' ἡς προσεφέροντο πρὸς τὰς αἰχμαλώτους αὐτῶν εἴτε ὥραιαι ἦσαν εἴτε ἀσχημοι, εἴτε νέαι εἴτε γραῖαι, εἴτε χριστιανοὶ εἴτε ἀλλοθήρησκοι· καὶ ἀναφέρεται παράδειγμα ἀρχηγοῦ συμμορίας φονευθέντος ὑπὸ τῶν ιδίων αὐτοῦ παλληκαριῶν, διότι προσέβαλε τὴν τιμὴν τουρκίδες γυναικός, ἦν ἐκράτει αἰχμάλωτον μέχρις οὗ ἔλθωσι τὰ λύτρα.

Μετὰ τοὺς προεστούς οἱ κλέφται ιδίως ἔτερποντο νὰ καθηποθάλλωσιν εἰς πληρωμὴν λύτρων τοὺς καλογήρους, πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν εἶχον ιδιάζουσαν συμπάθειαν, καὶ τοὺς παπάδες ὁσάκις συνέπιπτε νὰ εἶναι οὗτοι προεστοὶ τῶν χωρίων καὶ τούτου ἔνεκα πολέμιοι ἔστιν ὅτε τῶν κλεψτῶν.

Καθώς εἴπομεν, δινομαστότατοι ἀπέβησαν οἱ τῆς Πελοποννήσου κλέφται καθ' ὅλην τὴν 18 ἑκατονταετηρίδα καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης. Τοιοῦτοι ἐγένοντο ιδίως ὁ Παναγιώταρος καὶ οἱ Κολοκοτρωναῖοι, τοὺς ὅποίους ἐλάθομεν ἥδη ἀρρομήν νὰ ἀναφέρωμεν, οἱ Κοντοθουνήσιοι καὶ οἱ Χοντρογιανναῖοι, τῶν ὅποίων οἱ τελευταῖοι ἀπόγονοι, ἀφοῦ ὑπηρέταις τησαν τὴν ἐπανάστασιν, ἔπειτα διὰ παραδεξου τροπῆς τῆς τύχης ἔπεισον ὑπὸ τὸ φάσγανον τῆς λαιμητόμου πρὸ 40 περίπου ἐνιαυτῶν· οἱ Σουλιώται, ὃν εἰς συνέδεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς πρώτης ἐν Πελοποννήσῳ ἐχθροπραξίας τῷ 1821· τελευταῖον ὁ περιβόητος Ζαχαριᾶς, περὶ τοῦ ὅποίου σώζεται ἀσμα ἵστορεσῦ μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας πῶς ἔξεδικήθη τὸν παπᾶν τοῦ ἀγίου Πέτρου, ὅστις ὃν ἐνιαυτῷ προεστὼς τοῦ χωρίου, ἦτο ἀσπονδὸς τοῦ Ζαχαριᾶ ἐχθρὸς καὶ πολλοὺς τῶν συγγενῶν αὐτοῦ μέχρι θανάτου κατεδίωξε.

«Τ' εἶν' τὸ κακὸ ποῦ γίνεται τοῦτο τὸ καλοκατῆρι;
 Τρία χωρὶα μᾶς κλαίονται, τρία κεφαλοχώρια·
 Μᾶς κλαίγεται κ' ἐνας παπᾶς ἀπὸ τὸν ἄγιο Πέτρον.
 Τί τῶκαμά... καὶ κλαίγετ' ἀπ' ἐφένα,
 Μήνα τὰ βόδια τ' ἔσφαξα, μήνα τὰ πρόβατά του;
 Τὴν μιά του νύφη φίλησα, ταῖς δυό του θυγατέραις
 Τό να παιδί του σκότωσα, τ' ἀλλο τὸ πῆρα σκλάδο,
 Καὶ πεντακόσια δυὸ φλωριὰ γιὰ Ξαγορὰν τοῦ πῆρα.
 «Όλα λουφὲ τὰ μοίρασα, λουφὲ ἀτὰ πολληκάρια·
 Κι' ἀτός μου δὲν ἐκράτησα τίποτε γιὰ τάμένα.»

Αλλ' ἐκ τοῦ ἀσματος τούτου συνάγεται προσέτι ὅτι ὁ Ζαχαριᾶς ἦτο ἐκ τῶν ὀλίγων κλεψτῶν ὅσοι δὲν ἐσέβοντο τὰς γυναικας. Τοῦτο δὲ τὸ ιδίωμα αὐτοῦ ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ ὅλων τῶν περὶ αὐτοῦ παραδέσεων καὶ ἐπικυ-

φοῦται ύπὸ τοῦ θανάτου, διότι ἐπὶ τέλους ἔδολοφονήθη ύπὸ
ένὸς τῶν προύχόντων τῆς Μάνης ἐνεκα ποιαύτης τινὸς αἰ-
τίας.

Τελευταῖον ἐν ἐλλεῖψει Τούρκων, καλογήρων καὶ προε-
στῶν, οἱ κήρεται ἑροφοίσογεν τὰ χωρία ἦ καὶ αὐτὸς τὰς
πόλεις. Δὲν διηγοῦν δημος ἀπαντα τὸν βίον περὶ πολέμους καὶ
ἀρταγάς καὶ λαρυραγωγίας, εἰχον ἡμέρας ἀνέσεως καὶ ἡ-
μέρας σίκογενειακῆς εὔτυχίας, ώς δηλοῦται ἐκ τοῦ ἐπομέ-
νου ἄσματος τοῦ περιγράφοντος τοὺς γάμους τοῦ μίοῦ τοῦ
Ζήτρου:

«Ο Ζήτρος κάνει τὴ χαρά, χαρὰ γιὰ τὸν ὑγιὸ του,
Ἐκάλεσε τὴν κλεφτουριά, τὰ δώδεκα πρωτᾶτα.

Τὸν Λάπα δὲν ἔκαλεσε τὸ μιαῦρο ψυχοπαῖδι.

Κι' ὅλοι πηγαίνουν κέρασμα κριάρια μὲ κουδούνια.

Κι' ὁ Λάπας πάγει ἀκάλεστος μὲ ζωντανὸν ἀλάφι,

Στ' ἀσῆμι καὶ ἀτὸ μάλαμπα καὶ ἀτὸ μαργαριτάρι.

Κανένας δὲν τὸν λόγιασεν ἀπὸ τοὺς καλεστάδες.

Η Ζήτραινα τὸν λόγιασεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.

Πάλαι ἡ μαύρη Ζήτραινα, ἡ μαύρη παραμάννα.

— «Καλῶς τὸν Λάπα πῶρχεται μ' ἀλάφι στολισμένῳ !

Στρῶστε τοῦ Λάπα ἀτὸν δόντα, τοῦ Τρίτσα ἀτὴν κρεβάτα.

Στρῶστε καὶ τῶν παλληκαριῶν ἀπ' ὅλα τὰ πρωτᾶτα.»

Καὶ νῦν προκειμένου νὰ περιγράψω τὰ κατὰ τὸ ιδιωτι-
κὸν οὕτως εἰπεῖν βίον τῶν κλεφτῶν, θέλω ἀκολουθήσει τὸν
Φωριέλ, τὸν πραγματευσάμενον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τού-
του εἰς ἐποχὴν πλησιεστάτην πρὸς τὰ πράγματα. Βραδύτε-
ρον διὰ ποικίλους λόγους καὶ ιδίως διὰ τὰ δεινὰ δσα ἐπή-
γαγεν εἰς τὸν τόπον ἡ παρωδία τῆς κλεφτουριᾶς, ἡ ιδίως
λεγομένη ληστεία, πολλαὶ σκιαὶ ἐπεκάλυψαν ἐν τῇ κοινῇ

συνειδήσει τὴν γαριεστάτην τοῦ Γάλλου εἰκόνα. Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐμὲ νομίζω ὅτι οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ ἀνθρώποι πρέπει νὰ κρίνωνται κατὰ τὰς ἐντυπώσεις ἃς ἐπροξένησαν εἰς τοὺς συγχρόνους, ὅχι κατὰ τὰς τροπολογηθείσας ὑπὸ μεταγενεστέρων περιστάσεων διαθέσεις. Οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν σημερινῶν αἰλεφτῶν καὶ ἡμπορεῖτις νὰ ὑσιμάζῃ καὶ νὰ ἀγαπᾶτος πρώτους, χωρὶς νὰ καταστήσῃ ἥπτον ἀποτροπαίους τοὺς δευτέρους.

Κατὰ τὰς ὥρας λοιπὸν τῆς ἀνέσεως, οἱ ἀνθρώποι ἔκεινοι ἐγγυμάζοντο πρὸ πάντων περὶ ποικίλας χρησίμους εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἀσκήσεις. Ἐρριπτον εἰς τὸ σημάδι μὲ ἀκρίβειαν πάντοτε μὲν ἀξιοτημένων, πολλάκις δὲ τῇ ἀληθείᾳ θαυμαστήν. Ἐγγυμάζοντο περὶ τὸν δίσκον καὶ τὸ ἄλμα καὶ τὸν δρόμον, αἱ δὲ παραδόσεις διηγοῦνται περὶ τῆς καθόλου εἰς ταῦτα δεξιότητος αὐτῶν πράγματα σχεδὸν ἀπίστευτα. Λέγεται λ. χ. ὅτι ὁ Νικοτσάρας ἤδυνατο νὰ προτρέξῃ πρὸς ἵππον καὶ δι' ἐνὸς ἄλματος νὰ ὑπερπηδήσῃ ἐπὶ 7 ἵππων στοιχηδὸν προτεταγμένων· περὶ δὲ τοῦ Ζαχαριᾶ φημίζεται ὅτι ὅταν ἔτρεχεν αἱ πτέρναι αὐτοῦ ἤγγιζον τὰ ώτα. Μὴ παραλείψωμεν δὲ τὴν καρτερίαν αὐτῶν εἰς τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν. Πολλάκις ἐμάχοντο ἐπὶ 3 ἡμέρας καὶ 3 νύκτας συνεχῶς χωρὶς νὰ πίωσι, χωρὶς νὰ φάγωσι, χωρὶς νὰ κοιμηθῶσι· καὶ πολλάκις ἐνῷ ὁ ἔχθρος ἐνόμιζεν αὐτοὺς καταβληθέντας ὑπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων στερήσεων καὶ περιέμενε νὰ παραδοθῶσιν, αἴφνης ἀναλαβόντες τὴν ἕρμην αὐτῶν καὶ ἐφορμήσαντες, καὶ νικήσαντες, διήρχοντα τὰ γαρακώματα αὐτῶν σῶοι. Ἀλλη ἔξαισία αὐτῶν ἀρετὴ ἥτο ἡ ἐν ταῖς διδύναις καρτερίαι. Εἰδότες τίνα βασανιστήρια περιέμενον αὐτούς, προετίμων πάντοτε νὰ σκοτω-

θῶσιν ἡ νὰ παραδοθῶσιν. 'Αλλ' ἐνίστε συνέπιπτε νὰ πάθωσι τὸ μέγα δεινὸν τοῦ νὰ συλληφθῶσι καὶ τότε εἶναι ἀκαπνόητον μετὰ ποίου φρονήματος ὑφίσταντο τὰς φοβερωτέρας τῶν στρεβλώσεων. Σφυροκοπούμενοι, σουθλιζόμενοι καὶ ζωντανοὶ λεπιζόμενοι δὲν ἔδάκρυσαν, δὲν ἐστέναζον, δὲν ἐπρόφερον λέξιν παρεκτὸς ἵνα ὑδρίσωσι καὶ περιφρονήσωσι τοὺς πασάδες καὶ τοὺς δημίους αὐτῶν. "Ἐνεκα δὲ τῶν συμφρόδων τούτων, μία τῶν συνηθεστέρων εὐχῶν, ἃς ἐν τοῖς συμποσίοις αὐτῶν ηὔχοντο πρὸς ἀλλήλους ἦτο: καλὸ μολιθίει. Καὶ οὐδὲν ἤταν οἰκτρὸν ὑπελάμβανον τὸ νὰ κόψωσι τὴν κεφαλήν αὐτῶν οἱ Τούρκοι. "Οθεν ἡ σπουδαιοτέρα καὶ ἡ ἱερωτέρα παράκλησις, τὴν ὁποίαν ὁ ἀποικινήσκων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης κλέψτης ἤδυνατο νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τοὺς συναγωνιστὰς του, ἥτο νὰ κόψωσι τὴν κεφαλήν του καὶ νὰ ἀπαγάγωσιν αὐτήν, ἵνα μὴ κοπῇ καὶ ἀπαγγῇ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Τὸ δὲ αἰσθημα τοῦτο ἥτο ἀργαλλον παρὰ τοῖς ἡμετέροις καὶ δὲν περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν τάξιν τῶν κλεψτῶν, διότι καὶ ὁ Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος, ὅταν εἶδεν ἑαυτὸν περιζωσθέντα πανταχόθεν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐπείσθη ὅτι οὐδεμίᾳ ὑπάρχει σωτηρίας ἐλπίς, ἀνεβόησε· «δὲν είναι κανεὶς χριστιανὸς νὰ λάθῃ τὴν κεφαλήν μου;» Ηστιλλάνις τὰ δημώδη φρυκτατά ἐκφράζουσι τοιαύτας παρακλήσεις.

Σὰν δένδρο ἐρραγίσθηκε, σὰν κυπαρίσσι πέφτει.

Ψιλήν φωνοῦλαν ἔβαλε σὰν πολληκάρ' ὅποῦ ἦταν.

— «Ηοῦ είσαι καλέ μου ὀδελφέ, καὶ πολυαγαπημένε;

Γύρισε πίσω, πᾶρε με, πᾶρε μου τὸ κεφάλι.

Νὰ μὴν τὸ πάρ' ἡ παγανιά καὶ ὁ Ἰσούφ ἀράπης

Καὶ μοῦ τὰ πάει 'ετα Γιάννινα τ' Ἀλῆ πασᾶ τοῦ σκύλου.»

Τὸ δ' εὐγενὲς ποῦτο αἰσθημα τὸ κηδόμενον περὶ τῆς σι-
μῆς αὐτῶν καὶ μετὰ θάνατον, διεποικίλλετο παραδέξως. Ὁ
κλέφτης λ. χ. ἐπεθύμει νὰ κηδεύηται τοιουτοτρόπως, ὥστε
νὰ φαίνεται δῆτα καὶ μετὰ θάνατον ἔξακολουθεῖ κατὰ τῶν
Τούρκων ἀγωνιζόμενος. Τίς δὲν ἡξεύρει τὸν τάφον τοῦ Δή-
μου, τὸ ἄσμα ἐκεῖνο τὸ ὄποιον ἀντηχῆσαν εἰς ἐν τῶν θεά-
τρων τῶν Παρισίων τοσαύτας ἀπέσπασε χειροκροτήσεις καὶ
τοσαύτας παρήγαγε συγκινήσεις;

«Ο ἥλιος ἐβασίλευε, κι' ὁ Δῆμος διατάζει.

—Σύρτε παιδιά μου, στὸ νερό, ψωμὶ νὰ φάτ' ἀπόψε,
Καὶ σύ, Λαμπράκη μ' ἀνιψιέ, κάθου ἐδῶ κοντά μου.

Νὰ τάρματά μου φόρεσε, νὰ εἶσαι καπετᾶνος.

Καὶ σεῖς, παιδιά μου, πάρετε τὸ ἔρημο σπαθὶ μου,
Πράσινα κόψετε κλαδιά, στρῶστε μου νὰ καθήσω,

Καὶ φέρτε τὸν πνεματικὸν νὰ μ' ἔξομολογήσῃ,

Νὰ τοῦ εἰπῶ τὰ κρίματα ὄσά χω καμωμένα.

Τριάντα χρόνι ἀρματωλός, κ' εἴκοσιν ἔχω κλέφτης.

Καὶ τώρα μ' ἥρθε θάνατος, καὶ θέλω νὰ πεθάνω.

Κάμετε τὸ κιβοῦρι μου πλατύ, ψηλὸν νὰ γένη.

Νὰ στέκ' ὅρθως νὰ πολεμῶ, καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.

Κι' ἀπὸ τὸ μέρος τὸ δεξὶ ἀφῆστε παραθύρι,

Τὰ χελιδόνια νάρχωνται, τὴν ἄνοιξι νὰ φέρνουν,

Καὶ τ' ἀηδόνια τὸν καλὸ τὸ Μάϊ νὰ μὲ μαθαίνουν.»

Ἐν γένει δὲ οἱ κλέφται, καὶ τοι διάγοντες βίον τοσοῦ-
τον ἄγριον καὶ τραχύν, σπανίως ἥσαν θηριώδεις καὶ αἷμο-
χαρεῖς. Ἐφόνευον μὲν ἕσους ἡδύναντο μουσουλμάνους Τούρ-
κους ἢ Ἀλβανούς, μὴ φειδόμενοι ἐνίστε, ἀλλὰ σπανιώτατα,
καὶ αὐτῶν τῶν χριστιανῶν ἐλαφυραγώγουν ἀμα ἐδίδετο
περίστασις τοὺς πρώτους καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς δευτέρους, ἀλ-

λὰ δύμοι καὶ ἀδυσώπητοι, ως ἐπὶ τὸ πολύ, δὲν ἤσαν. Δὲν ἔβασάνιζον λ.γ. οὐδὲ τοὺς Τούρκους αὐτούς, ἀλλ' ἡροῦντο νὰ τοὺς θανατώσωσιν. Αἱ περὶ τοῦ θείου ιδέαι αὐτῶν οὕτε ύψηλοι ἤσαν οὕτε λεπταί, ἀλλὰ βεβαίως ἤσαν εὐλαβέστεραι τῶν δοξασιῶν καὶ ἔξεων τοῦ κοινοῦ πλήθους. Πότε καὶ πότε μόνον ἤδυναντο νὰ ἀκούσωσιν εἰς ἐρημοκλήσιον τὴν θείαν λειτουργίαν, ἀφελῶς τελουμένην ὑπὸ δρεινοῦ ιερέως. Ἐλλ' ὅπου δήποτε καὶ ἀν εὔρισκοντο τὸ Πάσχα ἢ τὰ Χριστούγεννα, ἐν δάσει, ἐν σπηλαίοις ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ύψηλοτάτων δρέων, ποτὲ δὲν ἐλησμόνουν νὰ ἑορτάσωσιν ὅπως ἤδυναντο τὰς ἐπιφανεῖς ἐκείνας ἡμέρας τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, φάλλοντες ὅσα καὶ ὅπως ἤξευρον ἐκ τῶν εἰς αὐτὰς ἀναγομένων ὕμνων καὶ προσευχῶν. Εἰς οἰανδήποτε ἀμηγανίαν ἢ ἀνάγκην καὶ ἀν εὔρισκετο ὁ κλέφτης, δὲν ἐπέβαλλε χεῖρα εἰς τὸ ἐλάχιστον τῶν ἀφιερωμάτων ἢ σκευῶν τῶν ἐν τόπῳ ιερῷ κατατεθειμένων. Ὁ δὲ γέρων Βλαγδίας ὁ πατὴρ τοῦ μετέπειτα τοσοῦτον κλεῖσθέντος καὶ τοσοῦτον οἰκτρῶς μαρτυρήσαντος Παπᾶ Θύμιου, ἀπῆλθεν εἰς ἡλικίαν 76 ἐπῶν πεζὸς εἰς Ιεροσόλυμα μὲν τὸ ὅπλον καὶ μὲ τὸ πρωτοπαλλήκαρόν του, ἵνα ἀποθάνῃ, ὅπως ηὔχετο, εἰς τοὺς ἀγίους τόπους. Ποτὲ κλέφτης δὲν ἀλλαξιοπίστησεν. Ὅταν εἶπαν εἰς τὸν Ἀνδροῦτσον διὰ ἀσπαζόμενος μὲν τὸν ισλαμισμὸν θέλει ἀξιωθῆ τιμῶν ἔξαιρέτων, ἐμμένων δὲ πιστὸς εἰς τὸ ἴδιον θρήσκευμα θέλει ἀποθάνει οἰκτρῶς εἰς τὸ κάτεργον, ὁ γενναῖος ἀθλητὴς ἀδιστάκτως ἐπροτίμησε τὸ δεύτερον· καὶ ἄλλοι καπετᾶνοι εἰς ὄμοιους ἐκτεθέντες πειρασμοὺς ἐπράξαν ὃ τι ἐπράξεν ἐκεῖνος. Μετὰ τὴν ἀρσούσιων πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων αὐτῶν δὲν εἶχον ιερώτερον τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀφοσιώσεως. Πολλάκις τὰ παλληκάρια ἤδυναντο

νὰ σωθῶσιν ἐγκαλείποντα τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, ἀλλὰ προετίμων νὰ ἀποθάνωσι μετ' αὐτοῦ. Πολλάκις ἐνῷ δύο συμμορίαι ἐμάχοντο κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἡ μία ἡδύνατο νὰ φύγῃ, ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς δὲν ἐγκατέλειπε τὸν συνάδελφον, ἀλλὰ ριπτόμενος κατὰ τῶν πολεμίων ἦ ἐσώζετο μετ' αὐτοῦ ἡ μετ' αὐτοῦ συγκατεστρέφετο.

Ἔσως οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οἱ πλειότεροι τούλαχιστον ἔξ αὐτῶν, δὲν εἶχον τὴν συνείδησιν τῆς ἔθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας· ἕσως ἐμάχοντο κατὰ τῶν Τούρκων ἐλαυνόμενοι μᾶλλον ὑπὸ σφοδροτάτου αὐτοματισμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἥχοντες τὸν ψύχλαστερον αἰσθημα τῆς δληγούσης πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἴναι, ὅτι ἀρσοῦ διεπέλεσαν οἱ κυριώτεροι ἐπίκουροι δλῶν τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων ὅσα οἱ πατέρες ἡμῶν διεξήγαγον ἐπὶ 400 ἔτη, αὐτοὶ πάλιν ἀπετέλεσαν τὸν κύριον πεζικὸν στρατὸν τοῦ πελευταίου ἀγῶνος, αὐτοὶ διεξήγαγον αὐτόν, καὶ αὐτοὶ ἀνεδείχθησαν οἱ πρωταθληταὶ αὐτοῦ. Τὸ μάχιμον πνεῦμα τὸ ὄποιον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 18ης ἑκατονταετορίδος ὁ ἀναθιώσας λόγιος ἐλληνισμὸς ἐνεφύσησεν εἰς τὰς νέας γενεὰς τῶν πεπολιτισμένων τοῦ ἔθνους τάξεων, δὲν εἶχε μὲν ἀρσομήν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἡξιώθη δὲ διαρκούστης αὐτῆς τῆς κυρερνητικῆς προνοίας τῆς ἀπαιτουμένης ἵνα ἀσκηθῇ ἀποχρώντως καὶ ἀποτελέσῃ τὸν τακτικὸν στρατόν, ὅστις ἐπὶ τέλους ἔμελλε φυσικῷ τῷ λόγῳ ν' ἀναπληρώσῃ τὰ δρεστίαια ἐκεῖνα στίρη. Ἀπὸ τοῦ Δραγατσανίου μέχρι τοῦ Χαϊδαρίου ὁ τακτικὸς στρατὸς θύματα μόνον προσήγεγκεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ Βαλτετσίου μέχρι τῆς Ράχοβας ὅλα τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν ἀρματωλῶν καὶ τῶν κλεφτῶν διεπράγθησαν.

Τίς δ' Ἐλλην δὲν συνεκινήθη ἀπαγγέλλων, ἃδων ἡ ἀκούων τὰ δημώδη ἄσματα ὅσα παρήγαγεν ὁ βίος καὶ οἱ ἄθλοι τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ ὅν παρέθηκά τινα ἀνωτέρω, νομίζων ὅτι δὲν ἤδυνάμην κάλλιον νὰ ιστορήσω τὰ κατὰ τοὺς προμάχους αὐτοὺς τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας; Τινὰ τῶν ἄσμάτων τούτων ἐποιήθησαν ύπὸ κλεφτῶν αὐτουργῶν ὅντων ἡ μαρτύρων τῶν γεγονότων ὅσα ἔξυμνοῦσι· τὰ πλεῖστα ὅμως ἦσαν ἔργα τυχλῶν ραψῳδῶν οἵτινες ἀλλοτε διεργάμενοι τὰς πολεις, τὰς κωμας καὶ τὰ χωρία, μάλιστα ἐπὶ τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων, ἔτερπον τὸν λαὸν ἀδοντες τὰ προϊόντα τῆς ἀρελούς ἐκείνης μούσης, καὶ ἔτινες ἐκ τῆς αὐθιρμήτου ἀμοιβῆς, ἦν τούτου ἔνεκα ἐλάμβανον. Οἱ ραψῳδοὶ οὗτοι οἵτινες παρεῖχον ἡμῖν ἀλλοτε ἔννοιάν τινα τοῦ τε ἥσαν ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων οἱ ὄμοταγετες αὐτῶν ἀνθρώποι, οἱ δημιουργοὶ καὶ ψύλακες διατελέσαντες τῆς ὅμηρικῆς ποιήσεως, τὴν σήμερον ἐκλείπουσιν ὁσημέραι ύπενδιόντες εἰς τὴν ἐπιδρομὴν ἔτεροφύλων ἀοιδῶν καὶ ἔτεροφύλου μούσης, εἰς τὴν ἀκατάσχετον ἐπιδρασιν τοῦ ἐκ τῆς Ἐπερίας κατακλύζοντος ἡμᾶς βίου, τοῦ ἀρανίσαντος καὶ μέλλοντος ἔτι νὰ ἀρανίσῃ πολλὰ ἔχην τῆς πρὸς τοὺς ἀρχαίους προπάτορος οἰκειότητος ἡμῶν. Ἀλλὰ πρὸ δλίγων ἔτι δεκάδων ἐνιαυτῶν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς οὐδεμίαν εἶχεν ἤδονὴν καὶ παραμυθίαν μείζονα τοῦ ἃδειν τὰ ιδιοφυῆ ἐκεῖνα προϊόντα τῆς θιαγενοῦς ποιήσεως καὶ τοῦ ἀκροασθαι αὐτῶν. Καὶ ὅταν λέγωμεν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἐγγοσοῦμεν μόνον τὰ πλήθη· τὰ ἄσματα ἐκεῖνα ἀντήγουν πολλάκις εἰς τὰ μέγαρα τῶν ἀριστῶν τοῦ ἔθνους ἀνδρῶν, τὸ δὲ παράδοξον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μέγαρα τῶν κρατούντων. Ὁ Μανουὴλ Τσιμπάζης διηγεῖται, αὐτόπτης τοῦ πρόγραμματος γενόμενος, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νι-

κόλαος ἡγαγκάσθη ποτὲ ἐξ ἐναντίων ἀγέμων νὰ καταπλεύσῃ εἰς Πύλον δπου εὔρεν ἡγκυροβολημέγον τὸν φίλον του Νικόλαον Λάμπρον ἐκ Σπετσών. Ἀμφότεροι οἰκειωθέντες πρὸς τὸν ἀγῶν τοῦ τόπου, προσεκλήθησαν ύπ' αὐτοῦ εἰς γεῦμα καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐωχίας εἶπεν ὁ δσμανίδης τοπάρχης τὸν Λάμπρον νὰ τραγουδήσῃ· ὁ δέ, ζητήσας τὸ μουσικὸν ὄργανον, ἤρχισε:

«Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερά
Καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια,
Διψᾶ κι' ὁ δόλιος Ζαχαριᾶς
Γιὰ τούρκικα κεφάλια.»

Διεκόπη μόνον μετὰ τὴν πρώτην ταῦτην στροφὴν ἵνα εἰπῇ πρὸς τὸν ξενίζοντα δεσπότην: «Μή σοῦ κακοφανῇ, ἀγάμου, τὸ τραγοῦδι τὸ λέγει..» — Δὲν πειράζει, ἀπήντησε μειῶν ὁ δσμανίδης, δὲν πειράζει, ρεῖζη Νικόλα, ἔξακολούθει..»

“Ολαι οἱ ραψῳδοὶ δὲν ἥσαν ποιηταί. Οἱ πλειστοὶ ἀπλῶς συνέλεγον, ἀπεμνημόνευον καὶ ἐπανελάμβανον ἔργα παρ' ἄλλων συνταχθέντα. Οὐκ δλίγοι δμως, καὶ οὗτοι ἥσαν οἱ μάλιστα ἀξιομνημόγευτοι, προστέθετον εἰς ταῦτα καὶ ἔτερα ύπ' αὐτῶν τῶν ιδίων ποιηθέντα. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα ἥσαν ἀτεχνα καὶ ἀνεπιτήρευτα. Ἀλλὰ καθὼς πολλάκις παρετρήθη, ἐξ ὅλων τῶν μιμητικῶν τῆς φύσεως τεχνῶν ἡ ποίησις ἔχει τοῦτο τὸ ιδιάζον, ὅτι δι' αὐτῆς ἡ φύσις μόνη, ὅσον ἀκαλλιέργητος καὶ ἀν εἶναι, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, τούλαχιστον ὁσάκις ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν εἶναι πολύπλοκος καὶ πόρρω κείμενος. “Οσον ἀπλαστοὶ καὶ ἀκαλλιέργηστοι καὶ ἀν εἶναι οἱ τύποι αὐτῆς, δύνανται νὰ ἐκδηλώσωσι πράγματα ἀληθῆ, αισθήματα ἀφελῆ, ἐννοίας ώραίας. Ἡμπορεῦμεν μάλιστα νὰ εἴπωμεν, λέγει δρθετατα ὁ Φωριέλ, ὅτι

ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐλλείψει τῆς τέχνης, ή τῇ ἐλλιπεῖ τῆς τέχνης χρήσει, ὅτι ἐν τῇ ἀντιθέσει ταύτῃ καὶ τῇ δυσταναλογίᾳ μεταξὺ τῆς ἀτελείας τοῦ ὄργανου καὶ τῆς τελειότητος τοῦ ἀποτελέσματος ἔγκειται ἡ κυριωτάτη γάρις τῶν τοιούτων συνθέσεων. Δι' αὐτῆς μετέχουσι μέχρι τινὸς τοῦ χαρακτηρὸς καὶ τοῦ προνομίου τῶν ἔργων τῆς φύσεως καὶ παράγουσιν ἐντύπωσιν παρεμφερῆ τῆς ἐντυπώσεως ἥν αἰσθανόμεθα θεωροῦντες τὸ ἁεματοπλευρόν, ἢ τὸ ὑψός τοῦ ὅρους, ἢ ζωγραφικὸν βράχων σύμπλεγμα ἢ μέγα τι καὶ γηραιὸν δάσος, διότι, ἐπιφέρει ὁ Γάλλος ἐκεῖνος, οἵτις ὑπὲρ πάντα ἀλλοιούσι τοῖς ἀκριβέστερον ἐμελέτησε, κατενόησε καὶ ἐξετίμησε τὴν δημιώδη ἡρώων ποίησιν, ἢ ἀπλαστὸς τοῦ ἀγθρώπου μεγαλοφύια εἴναι καὶ αὐτὴ ἐν τῶν φαινομένων, ἐν τῶν πρεσόντων τῆς φύσεως. Η πρώτη, ἡ θεμελιώδης τῶν ὅρεινῶν ἐκείνων ἀσμάτων ἀρετή, εἴναι ὅτι οἱ ποιηταὶ αὐτῶν ὥστε διά τινος μετεμψυχώσεως περιέλαθον ἐν ἑαυτοῖς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἡρώων οὓς ἔξυμνοῦσι. Μεταξὺ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀλέφτου καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ τοσαύτη ὑπάρχει ἀναλογία καὶ ἀρμονία ὥστε νομίζεις ὅτι ὁ ποιητὴς ἤδυνατο νὰ πολεμήσῃ ὡς ἀλέφτης, καὶ ὁ ἀλέφτης νὰ ἀση ὡς ποιητής· καὶ εἴναι τῇ ἀληθείᾳ δυσκολώτατον νὰ κρίνῃ τις, ἐάν ἐν τοῖς στίχοις τῶν ῥαψῳδῶν ἡ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἡρώων αὐτῶν ὑπάρχῃ πλειότερον μῆσος κατὰ τοῦ Τούρκου, πλειότερος ἔρως τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐπερον προτέρημα τῶν ἀσμάτων εἴναι ὅτι αἰσθάνεσαι ἀμέσως ποὺ ἐποιήθησαν, αἰσθάνεσαι ὅτι ἐνεπνεύσθησαν εἰς τὰ ὅρη. Ἀλλὰ τὰ ὅρη ταῦτα εἴναι τὰ ὅρη τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὅποια δὲν καλύπτουσι πάγοι ἀΐδιοι καὶ τῶν ὅποιών αἱ κορυφαὶ μικρὸν ὑπερέχουσι τὸ ὑψός ἐκεῖνο ὅπου ἡ γῆ αἰσθάνεται ἀκύρη τὸ γῆλυκν τοῦ ἡλίου Ήλίπος καὶ παρά-

γει ἀκόμη γλόρην καὶ ἄνθη. "Ἡ ἐὰν ὑπάρχωσί τινα, δλίγα
τινὰ ποιηθέντα εἰς τόπους πεδίνους καὶ ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς
Θαλάσσης, ἐκ πρώτης ὅψεως διακρίνονται τῶν ἀλλων διὰ τοῦ
μαλακωτέρου αὐτῶν ἥθους καὶ αἰσθήματος. Τὸ δρωτικὸν μέρος
ἐπέχει δεύτερον ἐν τοῖς τοιούτοις ἄσμασιν λόγον καὶ ἀναφέρε-
ται ἐν παρόδῳ πρωταγωνιστεῖ δὲ ἡ ἀπαλὴ ὑπὲρ τῶν ἡρώων φι-
λοστοργία τῶν μητέρων αὐτῶν καὶ τῶν συζύγων. Στενωπάτη
λοιπὸν ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἔκεινοις ἄσμασι μεταξὺ¹
τοῦ ποιητοῦ τοῦ κλεψτου καὶ τοῦ ὅρους συγγένεια, τὴν ὅποιαν
οὐδεμία μέμησις, δτον τεχνικὴ καὶ ἀν εἴναι δύναται νὰ ἀνα-
πληρώσῃ. Τούτου δ' ἔνεκα τὰ ἀρχαιότερα ἐξ αὐτῶν εἴναι ἐν
ταῦτῷ καθ' ὅλου εἰπεῖν καὶ τὰ καλλιστα λόγῳ ἴδιοτυπίας
καὶ φυσικῆς τῶν πραγμάτων παραστάσεως. Ἡ διαφορὰ αὗτη
προέκεινε προσδήλως ἐκ τούτου, δτι προέστος τοῦ χρόνου ἐπε-
χείρησαν καὶ ἄλλοι νὰ ὑμνήσωσι τοὺς ἡρώας ἡμῶν, λογιώ-
τεροι μὲν τῶν κλεψτῶν καὶ τῶν ῥαψῳδῶν αὐτῶν, δλιγάτεροι
δὲ πρὸς τὸν βίον αὐτῶν ἔξφρειωμένοι. 'Αλλ' ἐκ τούτων πάν-
των, ἐὰν ἔξαιρέσῃ ἕνα τὴ δύο ὄντως μετουσιωθέντας κατὰ
τοὺς ἡρώας οὓς ἔξυμνοῦσιν, οἱ λοιποὶ δλιγάτεροι ηὔδοκιμη-
σαν. Δὲν λέγω δτι τὰ ἔργα αὐτῶν στερεοῦνται γάριπος καὶ
γοητείας· ἐπιτηδεία τῶν ἀνθέων ἀπομίμησις δύναται πολλά-
κις νὰ τέρψῃ τὸν δριαλμόν, ἀλλὰ μόνα γνήσια ἄνθη μεθύ-
σκουσι διὰ τῆς εὐωδίας αὐτῶν καὶ μόνα τὰ δρείρροφα τῶν
δρεστιθίων ἡμῶν ἡρώων ἄσματα ἀποπνέουσι τὴν ἴσχυράν ἔκει-
νην τοῦ θύμου δσμήν, δι' τῆς διπλασιάς της ἐντύπωσις τῶν
ποιητικῶν αὐτῶν καλλιωπῶν.

'Ἐνταῦθα καταστρέψων τὸν λόγον περὶ τῆς τύχης καὶ
τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καθ' ἣν ἐποχὴν διετέλει
ὅλοκληρον σχεδὸν ὑπὸ τὴν δσμανικὴν κυριαρχίαν, νομίζω

ὅτι οὕτε τὰ παθήματα αὐτοῦ ἔδεινωσα, οὕτε τοὺς ἀγῶνας, οὓς κατέβαλεν ἵνα παρασκευάσῃ ἑαυτῷ μέλλον ἀγαθώτερον ἐμεγαλοποίησα.¹ Άκριθῶς δὲ σταθμίζων τὰ πράγματα ἐν πάσῃ συνειδήσει δύναμαι νὰ εἴπω, δτὶ οὐδὲν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἔθνῶν εἰς ὄμοιας ἡ παρεμφερεῖς περιειλθὸν συμφοράς, ἀνέδειξεν ἡ πλείονα καρτερίαν ἡ πλείονα δραστηριότητα. Εάν πολλοὶ δελεασθέντες ὑπὸ τῶν δώρων τοῦ νικητοῦ ἔξισταμίσθησαν, ἡ ἔξερωσταμίσθησαν, ἡ μεγάλη τοῦ ἔθνους ὄμάς ἔμεινε πιστὴ εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων αὐτῆς, εἰς τὰς παραδόσεις αὐτῆς, εἰς τὸ ὄνομα αὐτῆς, εἰς τὸ μέλλον αὐτῆς. Καὶ ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς ἐπανίστατο κατὰ τοῦ δεσπότου, ἀφ' ἑτέρου παρεισέδυεν εἰς τὰ συμβούλια αὐτοῦ· ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς ὠργάνιζε καὶ ἐνήσκει ἐπὶ τῶν δρέων μὲν τὸν πεζικόν, ἐν τῷ πελάγει δὲ τὸν ναυτικὸν αὐτοῦ στρατόν, ἀφ' ἑτέρου ἐρρύθμιζεν εἰς τὰ πεδία καὶ εἰς τὰς νήσους τὸν εἰρηναῖον κοινοτικὸν βίον· ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς ἡγωνίζετο ἐκ παντὸς τρόπου νὰ αὐξήσῃ ὅσον οἷόν τε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑτέρου ἐπεμελεῖτο τὴν ἡθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν. Καὶ διῆγαγεν οὕτω βιοῦν, ταλαιπωρούμενον μὲν καὶ βασανιζόμενον, ἐργαζόμενον δ' ἐν ταύτῳ καὶ ἀγωνιζόμενον, 400 ἔτη, μέχρις οὗ, δταν ἐνόμισεν ὅτι ἀρκούντως ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια τῆς εἰρκτῆς ἐν ἣ ἦτο ἐγκεκλεισμένον, ἐπεχείρησε νὰ καταρρίψῃ τὰ τείχη αὐτῆς καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν. Εάν ἐκάστηστορικὴ περίσσος κρίνεται κατὰ τὰ πράγματα ἄπινα ἐδημιούργησεν, ἀδιστάκτως λέγομεν, ὅτι ὅπως νῦν ἔχουσι τὰ πράγματα ἔτι παρ' ἡμῖν, τὸ ἔθνος ἀνεδείχθη ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας ὑπέρτερον ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐφεξῆς διότι ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας ἐδημιούργηθησαν αἱ πολεμικαί, αἱ ἀστικαὶ καὶ αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις, δι' ὃν

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα Α'. τάξεως

διεξήγθη θπως δήποτε ἡ ἐπανάστασις, ἐνῷ ἡ ἐπανάστασις δὲν διέπλασεν ἔσινέας δυνάμεις ἐπιτηδείας νὰ συμπληρώσωσι καὶ νὰ ἀσφαλίσωσι τὸ ἔργον αὐτῆς.

K. Παπαρρηγόπουλος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Πίκε πέσει τὸ Μεσολόγγιον, εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἑλευθερίας, καὶ οἱ ἡρωῖκοι αὐτοῦ πρόμαχοι, δοσοὶ διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἔχθρούς, σικτρὰ θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, είχον συρρεύσει εἰς χιλιάδας εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐκήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των ἕηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρῖτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν.' Άλλ' ἡ κυβερνησίς ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτη, τὸ ταμεῖον κενόν, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Τὸ Μεσολόγγιον, πυρποληθέν, ἐφάνη λάμψαν ἐπὶ τῆς Ἐλλάδος ως ἡ ἐπικηδεία δὰς τοῦ ἀγῶνός της, ἡ Στερεά, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ προμαχώνος τούτου, ἡσθάνθη τὰς δυνάμεις της παραλυθείσας ἐνώπιον τοῦ φρονηματισθέντος ἔχθρου, ἡ Πελοπόννησος ἐδήροῦτο, ἀνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως, ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ ὁ κίνδυνος ἦν περὶ τῶν ὅλων. Γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἀν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους, καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἑλευθερίας. Κατηφῆς καὶ περίτρομος συνέρρευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. 'Άλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἥξειρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γενναδίος, προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν βίζαν

της ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ύψους οὐράνιος πλατάνου, καὶ ἔκειθεν φύλοις δὲ τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλήθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορείου, καὶ μετ' εὐγλωπτίας παντοδύναμου, διότι ἦτο τῆς καρδίας ἡ εὐγλωπτία· « Ή πατρίς, ἀνέκραξε, καταστρέφεται, ὁ ἀγῶν ματαιεῖται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖς αὐτοὶ οἵτινες ἔφαγον πυρῖτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἥδη ἀργοὶ καὶ λιμώταντες μᾶς περιστοιχίουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κλίδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἄν εἰμεθοα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ὡς ἀνδρες ἐλευθεροί, πόρους εύρισκομεν. Ἰδού ἡ πενιγρὰ εἰσφορά μου. "Ἄς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!"

Καὶ ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ισχυρὸν διδασκαλικόν του βαλάντιον... « Ἄλλ' ἔχι, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον· ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶναι οὐτιδανή! Ὁσολὸν ἀλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτόν, καὶ ίδού τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ σέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιά του; "Ἄς καπαδάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα!" Αἱ γενναῖαι αὐται λέξεις ἔξτραφαν ἀκάλικτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὓδον αὐτῶν ἔξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὃ τι ἔκαστος ἢ ἐπλον ἢ τίμημα είχε τίμιον. Ωσπε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνέλέγη ποσότης ἐπαρκής πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῇ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου προσελθοῦσαι καὶ αἱ κυρίαι, νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαιρέσιν καὶ αὐται.

Λπὸ βαθέως ὅρθρου ἘΓΕΝΝΑΔΙΟΣ περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ

αἱ κυρίαι, ἵσως πτοηθεῖσαι τὴν συρροήν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὅληγαι μόνον ύπήκουσαν εἰς τὴν κλῆσιν. Τότε τὸ αἷμά του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καὶ ἀναβλέψας πρὸς τοὺς ἔκει παρισταμένους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων, «Δυστυχὴ παιδία, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονήσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας· δυστυχὴ παιδία· σᾶς ἐγκατέλιπον αἱ μητέρες σας!» Ἡξεύρουσιν δτι ὁ Ὀθωμανὸς σράζει καὶ ἀνδραποδίζει, δτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι, φειδωλευόμεναι ὅλιγου χρυσίου. "Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἔκει ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!" Καὶ τὰ παιδία, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνήν, ἔγονάτισαν δλα. Ἀποκαλύψας δὲ ἐκεῖνος τὴν κεφαλήν του, καὶ τοὺς δρθαλμοὺς ύψωσας πρὸς οὐρανόν, «Ὕψιστε Θεέ, ἀνεφώνησε, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἔχόντων καταφυγήν, μὴ ἐγκαταλίπης καὶ Σὺ τὰ παιδία ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ παρήτησαν· ἐπίθλεψον ἐπ' αὐτά, καὶ ἐπίθλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἡς πάντες ἔξανέστησαν, ἦν παρορῶσιν, ἦν προδίδουσιν αὐτά τῆς τὰ τέκνα. Δός, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπ' αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὴ δύναμις, τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολεῖται ἐλεύθεροι νὰ τὴν ύπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εἰλικρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν σου αἰωνίαν!» Η ἀν, ὁ πάνσορος Σύ, γινώσκης δτι πέπρωται, εἰς ἀγεννῆ τραφέντα αἰσθῆματα, εἰς ἴδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ αὐτὰ δεινῶν τῇ πατρὶδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα,

καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὸν ιδῶ ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ ταπείνωσιν!»

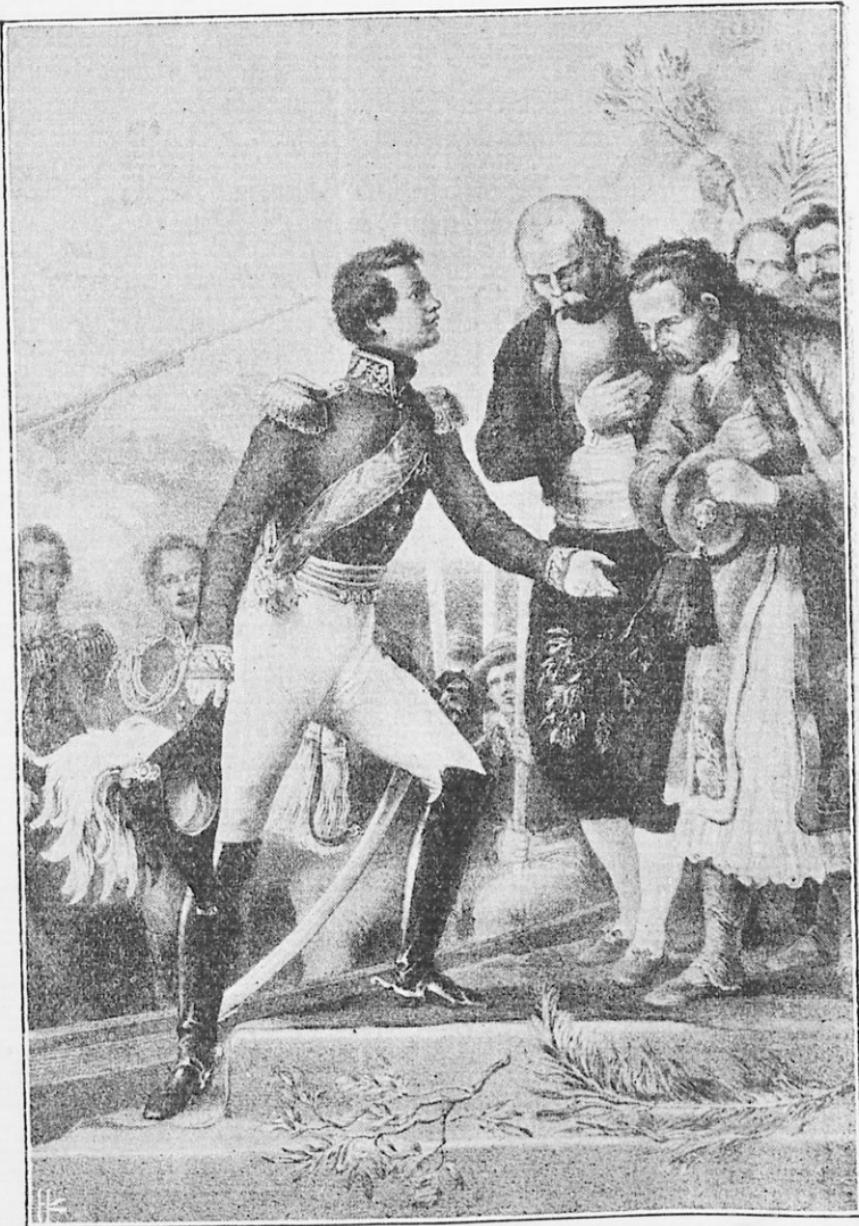
Καὶ ταῦτα εὔξαμενος, ἔρριψθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφεὶς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ δακρυδόσοῦντα, καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαιότεραι ἢ τὴν γῆς, καὶ αἱ κυρίαι ἔπειμπον μετὰ πάσης προθυμίας οὐ μόνον χρημάτων ποσότητας, ἀλλὰ καὶ αὐτούς των τοὺς νυμφίκους δακτυλίους, καὶ αὐτούς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν τῶν. Τοιοῦτο ἦν τότε τὸ αἰσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ ἐξ οὗ ἐβλάστησεν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησία· ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς πούτου πατριώτου ἐπιβρόῃ εἰς τὸ ἔξαπτειν καὶ ἀναπτύσσειν αὐτὸν εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν ἔδραν τῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτὴν ἔσωσε, πόρους ἀνευρὼν πρὸς περίθαλψιν γλυκίδων στρατιωτῶν, σὺς αἱ πρὸν κακουγίαι καὶ αἱ παραχρῆμα στερήσεις ἐδύναντο γὰ περιαγάγωσιν εἰς τι ἀπογγώσεως τόλμημα, ἀλλὰ δυνάμεια θρήσυντως καὶ τὸν ἀνώτατον ἔπαινον σωτῆρος τῆς ὅλης πατρίδος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ τῷ ἀπονείμωμεν, διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἔξωπλίσθη καὶ ἔξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἐνδοξὸν Καραϊσκάκην στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἥδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. "Οπως ὅμως ἡ πλήρης ἡ ἐκστρατεία, ἀνεγγωρίσθη ἡ ἀνάγκη μορφώσεως καὶ ἵππικοῦ πάγματος, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

"Τὸν κηρύκων συγκληθείς, συνῆλθεν αὖθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητὸν ῥήτορά του γενναῖον τι καὶ ὠρέλιμον συμβουλεύοντα. Οὕτος δέ, ἀφ' οὐ ἔξεθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν,

καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως ἵππικοῦ, «'Αλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλουμεν εὔρει τοὺς ἵππους; 'Εδῶ βλέπω πολλούς, καὶ προϋχοντας καὶ ὑπλαρχηγούς, τρέφοντας ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς ἵππους, καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς. "Οστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφῆν καὶ ἐπίδειξιν, καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς προσχών, ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξίφος του ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἵππικόν· τοὺς λαμβάνομεν; — «Τοὺς λαμβάνομεν», ἀνέκραξε μιὰ φωνὴ ὁ λαός. — «Καὶ ἀν δὲν μᾶς τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας;» — «Τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας», ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων. — «"Ἄγετε λοιπόν», διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἔκεινον, ώς ἡ λαῖλαψ κινεῖ τὰ κύματα. 'Αλλὰ πρὶν ἡ προφθάση νὰ ἔκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολή, πριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῆ ἐις τὴν πλατεῖαν ἐξ ἐκουσίας συνεισφορᾶς. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους δύνομαστὶ τὸν Χατζῆ Μιχάλην, «Σύ, τῷ εἶπεν ὁ Γεννάδιος, εἰσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἵππικόν. Λάθε τοὺς ἵππους τούτους, δργάνισον αὐτούς, καὶ ἀναγύρησον ὅσον τάχος».

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἔκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, οἵτινες ἀναδεικνύουσιν τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γεννάδιος διὰ τῆς ἀτρομήτου παρέησίας ἦν τῷ ἐνέπνευν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάθρου του εὐγλωττίας, ἥπις ἔξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥπις στρατηγούς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἐνὸς λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάπτετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὑπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προσχώσι, καὶ ύψουστο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβέρνησιν.

A. P. 'Ραγκαβῆς

Η "Αφίξις του βασιλέως" Θωνος εἰς Ναύπλιον

Η ΑΦΙΕΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ ΕΙΣ ΝΑΥΠΛΙΟΝ

Την 23η Ιανουαρίου 1833 υπήρξεν ήμέρα έπισημος διὰ τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα, ἡ διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ πρώτου αὐτῆς Βασιλέως τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς στέφουσα καὶ ἔξασταλμένουσα, καὶ στάδιον αὐτῇ πρὸς ἀνάπτυξιν διανοίγουσα.

Ἄπὸ βαθέος ὅρθου πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Ναυπλίας ἐκάλυπτον τὴν στενωπὸν καὶ τοὺς βράχους τῆς Ἀρβανίτιδος (¹) ἵνα ἴωσι καταπλέουσαν τὴν ναυτικὴν μοῖραν. Τῆς ἐκόμιζε τὸ τιμαλφὲς τῆς πατρίδος κειμήλιον, τὸν Βασιλέα συνδεύομενον ὑπὸ τῆς ἀντιθασιλείας. Οἱ δξεδερέστεροι εἰς τὸν ὄργαντα καὶ περὶ τὰς Σπέτσας διέκρινον τὴν τὸν Ἀγγλικὸν δικροτὸν «Μαδαγασκάρ», κυθερινῷ μενον ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Λίπιτσ, καὶ φέρον ἐπὶ τοῦ μεγάλου ίστοῦ τὴν Βασιλικὴν σημαίαν, παρακολουθούμενον δ' ὑπὸ πλοίων τῶν ἀλλων μεγάλων Δυνάμεων. Ο γενικὸς ἐνθουσιασμὸς ὅρια δὲν ἐγνώριζεν, καὶ αὐτὸν, ὡς ἦν ἐπόμενον, καὶ ἐγὼ συνεμεριζόμενη βλέπων ἐκπληρούμενον τὸ χρυσοῦν ὅνειρον εἰς δ' ἀπὸ βρέφους μὲν εἶχεν ἀναθρέψει ὁ πατήρ μου, καὶ ἐξέμεναζον περὶ μελλοντος εἰς δ' ἡ εὐνομία θὰ παρασκεύαζε τὴν Ἑλλάδα.

Καταπλεύσας εἰς τὸν λιμένα, ἐπὶ δύο ὥρας ἔμεινεν ὁ Βασιλεὺς ἐντὸς τοῦ πλοίου χωρὶς μετ' οὐδενὸς νὰ κοινωνήσῃ, μέχρις οὐ παρασκευασθῶσι τὰ τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς. Μόνον δ' ἡ Κυθερητικὴ ἐπιτροπὴ ἐπεμψεν ἐπιστολὰς πρὸς τὴν ἀντιθασιλείαν διὰ τοῦ τότε παρὰ τῷ ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν Κων. Σπ. Τρικούπη ἐργαζομένου κ. N. Δραγούμη-

(¹) Τοποθεσία βραχιώδης πρὸς Μ. τοῦ Ναυπλίου, βλέπουσα πρὸς τὸν Ἀσογολικὸν κόλπον.

εξηλθε δὲ καὶ ἄποι δὲ Βασιλεὺς καὶ διερχόμενος ἐγὼ πρὸ τῆς μικρᾶς πύλης τῆς θαλάσσης, κατὰ τύχην τὸν ἀπήντησα καὶ νέον εὔειδη, μειδιῶντα, τὸ βλέμμα ἔχοντα ἀστράπτον ἐκ χαρᾶς καὶ ἐλπίδος, τὸν ἀνεγνώρισα, διότι παιδίον τὸν εἶχον ιδεῖ ἐν Μονάχῳ.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῶν πλοίων, μετ' ἐκπλήξεως ἥκουσε πᾶν τὸ Ναύπλιον ὅτι ὁ Κωνστ. Σχινᾶς ἐμηνύθη νὰ μεταβῇ εἰς τὸ βασιλικὸν πλοῖον. Τοῦτο ἦτο τιμὴ μοναδική, ὁ δὲ Σχινᾶς, πτωχὸς συγγενῆς καὶ σύνοικος τοῦ Ὑψηλάντου, φίλος ἡμῶν ἐπιστήθιος, ἦν σχεδὸν τότε ἄγνωστος, καὶ οὐδεμίαν ἔχων τότε πολιτικὴν σημασίαν. Ἀλλὰ λίαν διακεκριμένως σπουδάσας ἐν Βερολίνῳ εἴγε συστηθῆ ὑπὸ τοῦ ἐκτιμῶντος αὐτὸν σοφοῦ Σαβιγγύ^{*} εἰς τὸν Μάσουερ, ἐν τῶν μελῶν τῆς ἀντιβασιλείας, δστις καὶ μετεκαλέσατο αὐτόν, δὲ οὐκ ὀλίγας ζηλοτυπίας ἔξηγειρε.

Λαμπρὰ δ' ἀνέτειλεν ἡ εἰκοστὴ πέμπτη Ἰανουαρίου, καὶ αὐτόχρημα θερινή. Πᾶς κάτοικος τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς περιχώρου δυνάμενος μόνον νὰ κινήσῃ τοὺς πόδας του μετέβη ἀπὸ πρωΐας εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Μιαούλη ὑπὸ τὴν Τίρυνθα, ἡμίσειαν ὥραν πρὸς βορρᾶν ἀπέχουσαν τῆς πόλεως, ἔνθα εἶχον παρασκευασθῆ οἱ ἀπόσθαθμοι διὰ τὸν πρῶτον Βασιλέα, τὸν ἐξ Εύρωπης εἰς ἀναβιώσασαν τὴν Ἐλλάδα τὰ φῶτα φέροντα καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς αὐτονομίας της. Ἐκεῖ βαδίζων καὶ ἐγὼ ἀνελογιζόμην ὅτι ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς θέσεως ταύτης εἰς τὴν Λερναίαν ἀκτὴν ἔκειντο οἱ ἀπόσθαθμοι τοῦ Δαναοῦ, τοῦ κομίσαντος εἰς τὴν Ἐλλάδα ἐξ Ἀνατολῆς τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ.

(*) Διάσημος νομοδιδάσκαλος καὶ καθηγητής.

Εύφημίαι οὐψώθησαν μέχρις οὐρανοῦ, ἀμα τὸ πλῆθος εἰδὲς καλυφθέντα υπὸ σημαιῶν τὰ ξένα πλοῖα καὶ ἀπὸ τῶν πλευρῶν αὐτῶν, ύπὸ ῥαγδαίας ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν πυροβόλων, ἐκσπασθείσας τὰς βασιλικὰς λέμβους. Διέθησαν δ' αὗται διὰ μακρᾶς σειρᾶς ἀκατίων, ἐκατέρωθεν παρατεταγμένων, ἄτινα ἐπίσης εἶχον ἀναπετάσει τὰς σημαίας των εἰς τὴν πρωΐην αὔραν, καὶ τὸ θέαμα τῆς ἑορτασίμου ἐκείνης παρατάξεως ἐντὸς τοῦ γραφικωτάτου ἀργολικοῦ κόλπου, ύπὸ τὸ χρυσοῦν φῶς τοῦ χειμερινοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡλίου ἀντανακλώμενον εἰς ἀτάραχον καὶ ἀκτινοβολοῦσαν τὴν θάλασσαν, ἦν· ἀπερίγραπτον καὶ ζῆ εἰσέτι εἰς τὴν ἐνύδρησίν μου ὡς μαγικὸν ὅνειρον.

Εἰς τὴν ἀποθάλψαν ἐτέλεσε δοξολογίαν καὶ προσεφώνησε τὸν Βασιλέα Κύριλλο, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κορίνθου, πρωτεύων τότε τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρχιερέων, καὶ μετ' αὐτὸν ἐξεφώνησε λόγον ὁ Τρικούπης, πρεσβύτερος τοῦ Υπονομείου. Μετὰ ταῦτα δέ, ἀναβάτες ὁ Βασιλεὺς ὁραῖον ἵππον, καὶ θαυμαζόμενος διὰ τὴν χάριν μεθ' ἣς ἵππευε, μετέβη, προπεμπόμενος ύπὸ μυρίων ζητωκραυγῶν, καὶ ύπὸ κανονιοθολισμῶν τῶν φρουρίων, καὶ ὄντων τὴν τελευταίαν τῶν πυρίτων, εἰς τὴν προσωρινὴν αὐτοῦ πρωτεύουσαν, εἰς τὸ Ναύπλιον.

Ο Βασιλεὺς, ὡς εἰσέτι ἀνήλικος, συνωδεύετο ύπὸ τῆς ἀντιθασιλείας εἰς ἣν ἀπέκειτο ἡ διοίκησις· τὴν δ' ἐπίσημον παράστασιν ἀντεποιεῖτο καὶ εἶχεν ὁ πρεσβύτερος αὐτῆς, κόμης Ἀρμανσπέργης, ἐξασκῶν αὐτὴν μετ' οὐ μικρᾶς ἐπιδείξεως. Ολίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν του ἔδωκε μέγαν χορόν, δηλαδὴ δισον μέγαν ἐπεδέχετο τὸ Ναύπλιον τότε, καὶ ἡ κυρία Τρικούπη (ἀδελφὴ τοῦ Α. Μαυροκορδάτου), ὡς σύζυγος τοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ καὶ ἴδιως προσταμένου τοῦ υπουργοῦ εἰς ὁ εἰργαζόμενη, ἐπισκεψθεῖσα τὴν μητέρα μου, τῇ εἰ-

πεν δι: ἦγε ἐπιτετραμμένη παρὰ τῆς Κομήστης' Αρμανσπέργη νὰ ζητήσῃ νὰ τὴν συνοδεύσωσιν αἱ ἀδελφαὶ μου εἰς τὸν χορόν. 'Η κ. 'Αρμανσπέργη ἐν τούτοις δὲν μᾶς εἶχε τιμήσῃ διὸ ἐπισκέψεώς της, πιθανῶς διότι ὁ μὲν πατήρ μου ἦγε ἀνευ πολιτικῆς θέσεως, ἡ δὲ ἦγε ἐγὼ κατεῖχον δὲν εἶχε τὴν δέουσαν ἐπισημότητα. 'Αλλά' ἡ μήτηρ μου ἀπεκρίθη διτι, εἰ καὶ μετὰ χαρᾶς θὰ ἐνεπισπεύσετο τὰς ἀδελφάς μου ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὴν Κυρίαν Τρικούπη, εἰς συναναστροφὴν ὅμως οὐδέποτε τὰς ἐπέτρεψε νὰ ἀπέλθωσι χωρὶς ἡ ιδίᾳ νὰ τὰς συνοδεύσῃ, οὐδὲ τῇ ἦν δυνατὸν νὰ τὰς συνοδεύσῃ εἰς οἰκίαν κυρίας ἦν δὲν εἶχε τιμὴν νὰ γγωρίζῃ. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἡ Κόμησσα 'Αρμανσπέργη ἐπεσκέψθη τὴν μητέρα μου καὶ τὴν προσεκάλεσε εἰς τὸν χορόν της.

A. P. 'Ραγκαβῆς

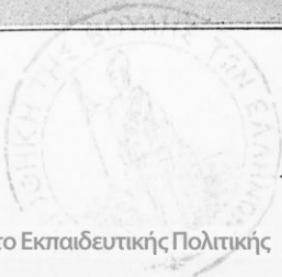
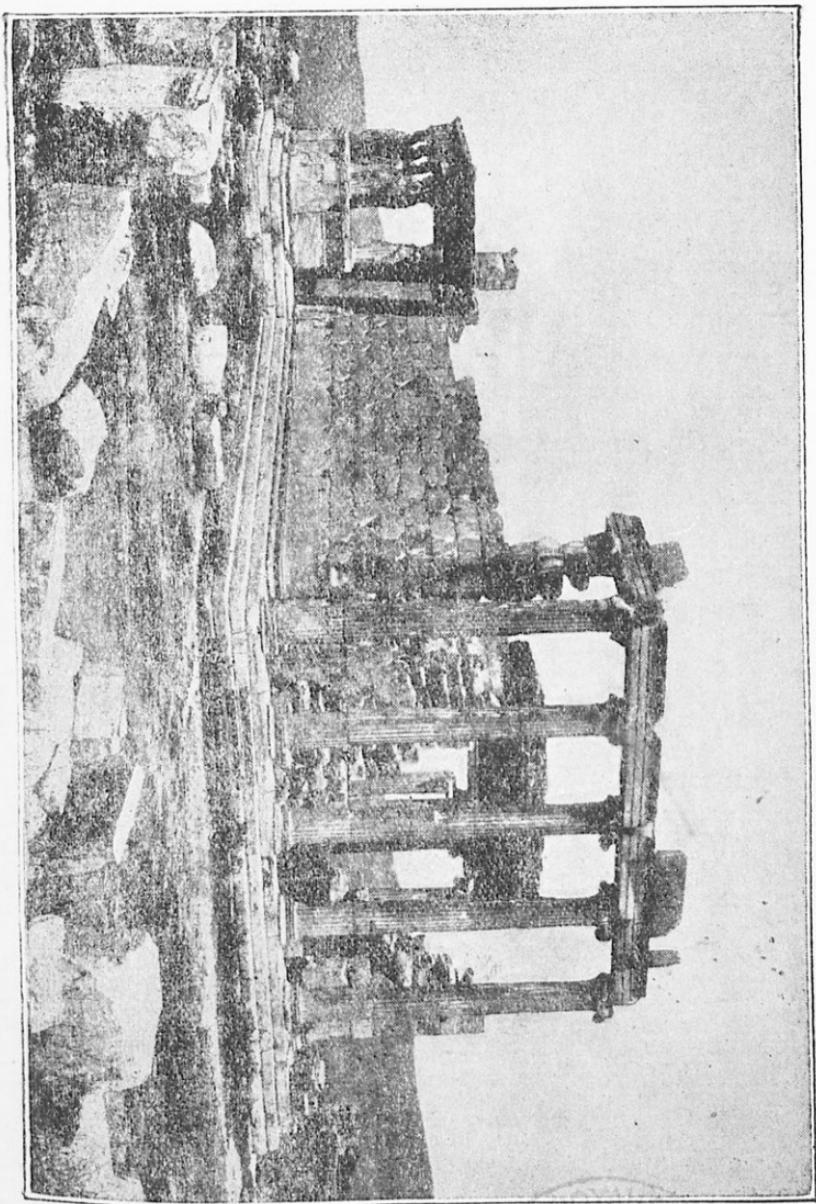
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΕΧΘΕΙΟΥ

*Ἐν μιᾷ τῶν ώραίων ἀττικῶν ἡμερῶν, ἐν ῥι λαμπρὸς ἡγείρετο ὁ ἥλιος ύπερ τὸν 'Τυμητόν, καὶ χρυσοῦς ἔχρισθη ἡ ἀντιπέραν Πάρνης, σκεπτικὸς ἐκάλητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς 'Ακροπόλεως ξέων τὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιχανοῦ του, ὅπερ, ως γγωστόν, βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ καταβαίνωσιν αἱ ιδέαι, καὶ περὶ αὐτὸν ἵσταντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του, ἃδουσαι καὶ ποικίλουσαι τὸν πέπλον τῆς 'Αθηνᾶς.

Αἴφνης πρὸς τὴν εἰσοδὸν τῆς πόλεως ἡκούσθησαν φωναὶ ὄπωσοιν θορυβώδεις, ως ἀνθρώπων φιλονικούντων, καὶ διὰ μιᾶς ἡ "Αγραυλος καὶ ἡ "Ερση ἀνεπήδησαν ἐρυθριῶσαι σφοδρῶς.

— "Οχι! δὲν εἶνε ἐκεῖνος, εἶπον καὶ αἱ δύο συγγεόνως,

To, Εγενέτον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἰδοῦσαι ὅτι οἱ προσερχόμενοι καὶ οὕτω μεγαλοφώνως ὄμιλοι συντες ἦσαν εἰς ἀνήρ εὑρεστος καὶ ἀθλητικός, ὑγρὸν ἔχων τὸ βλέμμα, μακρὸν τὸν πώγωνα καὶ κυματίζουσαν τὴν κόμην, καὶ μία γυνὴ εὔσχημος, γαλανὴ καὶ μεγαλοπρεπής.

— Μὲ συγγωρεῖς, ἐδίκος μου εἶναι, ἐλεγεν ὁ ἀνήρ μετὰ ζωηρότηρος.

— Παντάπασιν, ἀπατᾶσαι, διότι εἶναι ἐδίκος μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μεθ' ὑπεροψίας.

— Οὐδεὶς ἀκόμη μοὶ εἰπεν ὅτι ἀπατῶμαι, εἰπεν ὁ ἀνήρ ὁργίζομενος.

— Ἀντὶ νὰ παραξυνώμεθα, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνὴ, ιδοὺ ἐδῶ πρόσχειρος δικαστής· ἀς τῷ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόσκειται; ἡρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ό τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνήρ, διεσχυρίζομαι ὅτι εἶναι ἐδίκον μου ατῆμα, καὶ ἔχω ἀπέιρους ἀποδείξεις.

— Καὶ ἔγὼ κηρύττω ἔξ έναντίας, ὑπέλαθεν ἡ γυνὴ, ὅτι εἶναι ἐδίκος μου, καὶ οὐδεὶς ποτὲ μοὶ τὸν ἡμισιθήτησε. Θέλομεν νὰ κρίνης μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἥδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ό τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπητε, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ᾽ εἶναι ἐδίκος μου, διότι εἴμαι Κέκροψ ὁ βασιλεὺς του.

— Τοῦτο δὲν ἔμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνήρ.

— Πῶς δὲν ἔμποδίζει; εἰπεν ὁ Κέκροψ.

— Δὲν ἔμποδίζει, διότι εἴμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἔγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐπρόσθεσεν ἡ γυνὴ.

— Α! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον δύναμαι νὰ εἰπῶ, εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὕτη εἶναι ἐδίκη σας καὶ οὐχὶ ἐδίκη μου. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο, πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἔγὼ ὁ θηρός;

— Ἐγὼ τὴν ζωννύω εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ, ἂν οὕτω νὰ τὴν σφίγξω, τὴν καταστρέψω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σώζω τοὺς κατοίκους της, καὶ ἡ πόλις αὕτη εἰν' ἐδική μου ἐπώνυμος, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδὴ ἐδική μου, εἶπε καθ' ἔαυτὸν ὁ Κέκροψ.

— Ἐδική σου σήμερον, ὑπέλαθεν ἡ θεά, ἀναγνοῦσα εἰς τὸν μυῆὸν τοῦ νοός του. Κεκροπία καλεῖται ἐν ᾧσει σύγκειται ἔκ τινων εὔτελῶν καλυβῶν, ἐρριμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τραχέος σκοπέλου. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ δόνομα Ἀθηναῖ, θέλει ιδῆ φιλάνουσαν τὴν δόξαν της μέχρι τῶν ἀστέρων, θέλει ζήσει μέχρις ἐσχάτων αἰώνων, καὶ θέλει ἀναδειχθῆ εἰς εὐπρέπειαν λαμπροτέρων πάσης χώρας τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρὰ νῶτά μου τῇ φέρω θηραυροὺς ἀπὸ περάτων τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ τῇ παρασκευάζω τὰς δόδους τῆς δόξης καὶ τῆς ισχύος της.

— Ἐγώ, ὑπέλαθεν ἡ Ἀθηνᾶ, τῇ δίδω τὴν ἀνδρεῖαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν σύνεσιν εἰς τὰς βουλάς, ητις σώζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Καὶ δῆμος, εἶπεν δρυγιζόμενος ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν ἣν καυχᾶσαι ὅτι προστατεύεις, ἀφίνεις ἔρμαιον εἰς τὰς ληστρικὰς εἰσθολὰς τῶν Ἀόνων ἐκ Βοιωτίας.

— Δὲν τὴν βλάπτουσιν, ἀπεκρίθη πικρῶς ἡ Ἀθηνᾶ ἐσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας, οὓς ἀποθέτεις εἰς τοὺς λιμένας της.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ἀφ' οὗ ἔξεσεν δλίγοντὸν ἀντίχειρα διὰ τοῦ λιγανοῦ του, βλέπω ὅτι αἱ ὑποσχέσεις σας, μεγάλαι, ὑπερβολικαὶ ἐκπατέρωθεν, ισοζυγοῦσι περίπου. Ἐπίσης ἔξισονται καὶ ὅσα κακὰ ἐπιφέρετε ἡ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Ἐπὶ τῶν παρόντων κακῶν δὲν δύναμαι νὰ στηρίξω τὴν πρόκρισίν μου· ἐπὶ δὲ τῶν μελ-

λόντων ἀγαθῶν πᾶς νὰ ἐπιφέρω κρίσιν ἐγὼ ὁ ἐφῆμερος, ἐγὼ ὁ μὴ ἔχων τὴν προφητικὴν χάριν τοῦ μέλλοντος; Εἰμὶ ἀπλοῦς ἄνθρωπος καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις ἀξιος εὐγνωμοσύνης λογίζεται οὐχὶ ὁ πολλὰ ὑποσχόμενος, ἀλλ' ὁ ἀληθῶς εὐεργετῶν. "Αν τοῦτο ἴσχύῃ καὶ εἰς τὸν "Ολυμπὸν, πράξατέ τι ἐμπρός μου ὑπὲρ τούτου τόπου, καὶ εἰς τὴν μεγαλυτέραν εὐποίιαν δοθήσεται τὸ μεγαλύτερον γέρας.

'Αμφότεροι οἱ θεοὶ ἔνευσαν τότε ὡς ἂν ἐλεγαν·

— Μὰ τὸν Δία, δι' ἄνθρωπον ἀνόητα δὲν ὅμιλετ.

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν καὶ ἵδου!

Καὶ διὰ τῆς τρισίνης του ἔπληξε βιαίως τὸν ἔηρὸν βράχον. 'Ο δὲ βράχος ἐσείσθη σφοδρῶς, καὶ ἐσχίσθη δίχα, καὶ ἡ τρίαινα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς, καὶ ἤρεξε φρέαρ πλησθὲν ὕδατος, ὅπερ ἐβόα διὰ τῆς μεγάλης φωνῆς τῆς θαλάσσης.

— 'Ιδού! ἐπανέλαβεν ὁ Ποσειδῶν, δίδωμι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν αὐγυμηρὰν 'Αττικὴν, δίδωμι τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πετρώδους ἀκτῆς. 'Η πυρὰ τοῦ ἥλιου ἦθελεν ἀποξηράνει πᾶσαν τὴν ζωτικὴν τῆς ικμάδα, ἦθελεν ἀπορροφήσει τὰ σπάνια νάματα τῶν ρύακων τῆς, ἀπομαράνει ριζηδὸν τὰ φυτά τῆς, καὶ μεταβάλει τὴν γῆν τῆς εἰς φλέγουσαν κόνιν. Τὸ φρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε! Τεχνητὸς ύδαξ θέλει ἀνασύρεσθαι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, καὶ θέλει διαχέη δρόσον καὶ ζωὴν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ μεταβάλλῃ τὴν ἔρημον εἰς εὐθαλῆ καὶ εὔφορον κήπον.

Προσέτει δὲ, ὅταν μαστίζῃ τὸ Αἰγαῖον ὁ νότος, θέλει κυματεῖ καὶ τὸ φρεάτιον τοῦτο ὕδωρ εἰς ἔνδειξιν ὅτι δωροῦμαί δι' αὐτοῦ εἰς τὰς 'Αθήνας τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει εἰσθαι τοῦ πλούτου των ἡ πηγή, τῶν θριάμβων των τὸ πεδίον, καὶ

Θέλει περιφέρει τὰς τροπαιούχους σημαίας των ὅπου περιήρει τὰ κύματά της.

— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι εὔκαταφρόνητα· ἀλλ' ὁ δικαστής, ἵνα κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει ν' ἀκούσῃ τὰ μέρη ἀμφότερα.

Αὕτη ἦτο πλαγία πρόσκλησις εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ὅπως καὶ αὐτὴ ἐμιλήσῃ.

Τέτε ή Ἀθηνᾶ ἐκτύπησεν ἐπίσης τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ποδὸς της, καὶ ἀμέσως ἀνεῳγή εἰς πηγυαῖος θαλλὸς ἔλαίας*, ὅστις ταχέως βλαστάνων, ηὔξησεν εἰς εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτοῦ· καὶ ηὐφραίνετο δροσίζομενος ὑπὸ τὴν σκιάν του. Ἡ δ' Ἀθηνᾶ, κόψασα, τῷ προσέφερεν ἔνα τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Κέκροψ, προσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ στόμα του, διέστρεψε τὸ πρόσωπον σιωπῶν. Ἐν τούτοις οἱ καρποί, ώριμάσταντες, ἀπὸ πρασίνων ἔγειναν μέλανες. καὶ ή Ἀθηνᾶ ἔδωκε καὶ ἐκ δευτέρου καρπὸν εἰς τὸν Κέκροπα, ὅστις ἀπογευσάμενος, τὸν εὔρεν ἥδιν εἰς βρῶσιν, καὶ ή πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του, ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς ὃν εἶχεν ἐντελῶς αλίνει, ἤρχισεν ἥδη ἀδιοράτως νὰ τρέπηται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν.

— "Αν τὸ ςδωρ γονιμοποιή τὴν γῆν, εἶπεν ή Ἀθηνᾶ, ἰδοὺ τῆς γονιμότητος αὐτῆς τὸ ἄριστον προϊσν. Αὐτὸ ἐνδύον καὶ πεδιάδας καὶ ὅρη, θέλει μεταβάλει τὴν ἔρημον τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἔσται τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προστιλής. Ὁ δ' ὀπὸς** αὐτοῦ οὐ μόνον ἔσται τῶν τεχνῶν βοηθός, ἀλλ' ἀφανεῖς ἐγκλείων τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, δωρήσεται ἐπὶ τῆς γῆς τὸ οὐράνιον φῶς, καὶ

(*) Μέγας κλώνος ἔλαίας

(**) Ὁ γυμός, δηλ. τὸ ἔλαιον.

παρατενεῖ ἐν τῇ νυκτὶ τὴν ἡμέραν. Ἐλλὰ πρὸ πάντων ἐν τῷ δένδρῳ τούτῳ διωρίσματι ύμιν τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως θυγατέρα. Αὕτη εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἡ μεγαλουργὸς εὐεργέτις, αὕτη ἡ πλουτοδότις θεά, αὕτη ἡ τῶν ἔθνων ἐμπεδοῦσα τὸ μεγαλεῖν καὶ τὴν εὐημερίαν ῥίζουσα. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νῖκαι, ἃς οὐχ' ἦτον θαλλὸς τῆς ἐλαίας μου θέλει ἀμείβει, τότε συμβάλλονται εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν εύτυχίαν, ὅταν μόνον τροπαρασκευάζουσι τὴν εἰρήνην. Ἐλλως φυτεύουσι χωρὶς νὰ θερίζωσι, καταστρέφουσι χωρὶς νὰ οἰκοδομῶσιν. Εύτυχὴς ὁ λαὸς ὁ ἀσπασάμενος τὴν εἰρήνην, καὶ νικῶν σύχῃ ἵνα νικήσῃ, ἀλλ᾽ ἵνα διατηρήσῃ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ ἡμέρα εὑδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν προάγει εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος αὐτοῦ μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

Ο Κέροψ τότε ἀπεκρίθη.

— Ἀμφότερα τὰ δῶρα ύμῶν εἰσὶ θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἐλλ᾽ ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην κρίσιν ἀνετέθη ἡ δεινὴ αἴρεσις μεταξὺ τῶν δύο, ἐπικαλοῦμαι μὲν ἀμφοτέρους ἰλέους εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀνατίθημι εἰς τὸν ἐπαγγελλόμενον ὅχι τοὺς κεραυνοὺς τῶν πολέμων καὶ τὴν ἐκ τούτων μεγάλην ἀλλὰ στιγματίαν λαμπρότητα· τὴν παραχωρῶ εἰς τὸν χορηγοῦντα ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης, καὶ τὸ ἡμερον ἀλλὰ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

Ἄμα δὲ ταῦτα εἶπεν, ὁ Ποσειδῶν ἀνεπήδησε θυμωθείς, καὶ ἐπάταξε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του*, ἡς τὰ ἔχνη τῶν δδόντων φαίνονται μέχρι τοῦδε ἐπὶ βράχου. Μετὰ ταῦτα δ' ἐβοήσθη βιαίως εἰς τὸ Αιγαῖον, καὶ

(*) Τὸ ἔμβλημα τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνος.

πά ἀφρίζοντα αὐτοῦ κύματα ἀνεπήδησαν μέχρι τοῦ οὔρανοῦ.

Ἡ δὲ Ἀθηνᾶ, ἡρέμα διὰ τῆς χειρὸς καὶ εὐμενῶς νεύσασα πρὸς τὸν Κέκροπα, ἀπέβλεψε μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ αἰρνίδιός τις στοχασμὸς ἐφάνη ἀναφυεῖς ἐντὸς τῆς σοφῆς κεφαλῆς της. Μακρὸν δὲ καὶ σκεπτικὸν ἐπ' αὐτὰς προσήγλωσε βλέμμα, καὶ ἔπειτα ἀπέπτη εἰς τοὺς ἀέρας, φῶς καὶ ἀρώματα διαχύσασα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν.

— Πόσον γλυκεῖς καὶ ἥγεμονικοὶ οἱ γλαυκοὶ δρυμαλγοὶ τῆς θεᾶς, εἶπεν ἡ Πάνδροσος, ἡ μία τῶν θυγατέρων τοῦ Κέκροπος. Τὸ βλέμμα της ὡς βέλος μοὶ διεπέρασε τὴν καρδίαν, καὶ ὡς φλὸξ μοὶ ἀνῆψε τὸ αἷμα

— Πόσον δὲν ὁμοιάζει τὴν ώραίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ θεάν τὸ δύσμορφον αὐτὸ ἔσανόν της, εἶπεν ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἡρση, διεικνύσασα τὸ ἔυλινον ἄγαλμα, εἰς οὗ τὸ αὐτοσχέδιον βάντρον ἐκάθιτο.

— Δὲν ἡξεύρω, εἶπεν ἡ τρίτη ἀδελφὴ Ἀγραυλος, ἀνδεικῆ νὰ κοπιάζωμεν κεντῶσαι δι' αὐτὸ πέπλον. Ἐγὼ δὲν κεντῷ πλέον· προτιμῶ νὰ κρεμάσω στέμματα εἰς τὸ δόρυ τοῦ Ἀρεως.

— Καὶ ἑώρω, εἶπεν ἡ Ἡρση, νὰ καλλιεργήσω τὰς μυρσίνας, ἀς ἐφύτευσα περὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐρμοῦ

— Ἄφετε, πιστεύσατέ μοι, τὸν Ἐρμῆν καὶ τὸν Ἀρην, εἶπεν ἡ Πάνδροσος. Μή ἀσέβειαν πρὸς τὸ ιερὸν ἄγαλμα. Ο πατήρ μας εἶπεν, δτι τοιοῦτον ὅποιον εἰναι, ἔπεισεν ἐκ ταῦ οὐρανοῦ.

— Ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσε, πάτερ; ἡρώτησαν αἱ δύο κόραι.

— Ὁταν ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εὑρίσκομεν τὴν καταγωγὴν του, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ὑπεκφεύγων τὴν ἐρώτησιν, πρέπει

νὰ πιστεύσωμεν ὡς πειραθὲν ἐκ τοῦ σύραγος, καὶ Διῆπετες νὰ τὸ δινομάδζωμεν.

Καὶ ἀπῆλθεν, ὅπως, καλέσας οἰκοδόμους, περιτειχίση εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον τὰ ιερὰ καὶ ὁρατὰ τῆς ἡμέρας ἑκείνης μηνημόσυνα, παρὰ τὰ ξόανα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἐρμοῦ, τὴν θάλασσαν ἢ τὸ φρέαρ τοῦ Ησειδῶνος μετὰ τοῦ ἔχοντος τῆς τριάντας αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

— Μή παραμελῆτε, ἀδελφαί, τὴν εὐσεβὴ ἡμῶν ἐργασίαν, ἐπανέλαβε παραινεσταὶ ή Πάνδροσος. Τὰ Ἀθήναια μετ' ὁλίγον θέλουσιν ἐπιστῆ: πρέπει ὁ πέπλος νὰ εἰναι ἔποιμος.

B'.

'Αλλ' ἐνῷ αἱ δύο κόραι ἥρχοντο νὰ καθίσωσι παρὰ τὴν ἀδελφήν των, αἰφνιης ἔστησαν ἀμφότεραι καὶ ἐφάνησαν ἀκροώμεναι, καὶ ἔπειτα ὡς δύο νέαι ἔλαφοι ὥρμησαν ὅμοι τρέχουσαι πρὸς τὴν πύλην τῆς Ἀκροπόλεως, δι' ἣς εἰσήρχοντο δύο νέοι ἔξοχοι ὥραιότητος, ὃ μὲν ῥωμαλέος καὶ ἀνδρικός, τὴν δύνιν ἔχων καταπληκτικήν, τὸ βλέμμα εὐγενὲς καὶ σπινθηροειδον, καὶ τὸ βάδισμα στιθαρόν ὃ δὲ νεανικός, τρυφερὸς καὶ κούφος, ὥστε ἐφαίνετο πετῶν ὅταν ἐπεριπάτει. 'Ο πρῶτος ἦτο ὁ "Ἀρης, ὃ δὲ δεύτερος ὁ Ἐρυθρός".

Τὴν δὲ ἐπαύριον ὁ Κέκροψ εἶχεν ἥδη περατώσει τὸν περίβολόν του, σύχι ὄμως καὶ αἱ θυγατέρες του τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, διότι, ἀνὴ Πάνδροσος ἔθλεπεν ἐμπρός τῆς μόνον τὸ ἔργον της, αἱ ἄλλαι δύο, μεταξὺ ἐργαζόμεναι, ἔθλεπον τὸν Ἐρυθρήν καὶ τὸν "Ἀρηγ.".

(*) 'Ο πρῶτος εἶνε ὁ θεὸς τοῦ ποιέμονος, ὃ δεύτερος ὁ Ἀγγελος, ὃ φέρων μηνύματα τῶν θεῶν.

— Δὲν μοὶ λέγετε, ἀδελφά, εἴπεν ἀρελῶς ἡ Πάνδροσος, καθημένη μετ' αὐτῶν καὶ κεντῶσα εἰς τὴν σκιὰν τῆς Ἱερᾶς ἐλαίας, ποίαν εὐχαρίστησιν εύρισκετε εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν δύο ἔκεινων ξένων, ὥστε δι' αὐτοὺς ν' ἀμελῆτε τὴν Ἱεράν ἔργασίαν σας; Ποῦ ύπάγετε μετ' αὐτῶν, τί λέγετε καὶ τί κάμνετε, ὅταν ἔρχωνται; "Ἔγω πολλὴν περιέργειαν νὰ τὸ μάθω.

— "Ω ἀδελφή, εἶναι κάκιστον πρᾶγμα ἡ περιέργεια, εἴπεν ἡ "Ἐρση, καὶ σὲ συμβουλεύω πολὺ νὰ τὴν ἀπομάθῃς.

— Δὲν ἡμπορῶ νὰ ἐννοήσω, εἴπεν ἡ "Αγραυλος, πῶς εὐρίσκονται περίεργοι ἄνθρωποι! Εἶναι δι' ἐμὲ ἀνεξήγητον πάθος. Τί τοῖς μέλει διὰ τῶν ἄλλων τὰ μυστικά; Διατὶ δὲν περιορίζονται εἰς τὰ ἴδια τῶν;

— "Οταν δὲν θέλετε, ἀδελφά, νὰ μ' εἰπῆτε ὅ τι σᾶς ἔρωτῷ, εἴπεν ἡ Πάνδροσος μετὰ πολλῆς ἀφελείας, ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἐπιμένω. 'Ομολογῶ δημως ὅτι εἶμαι περίεργος.

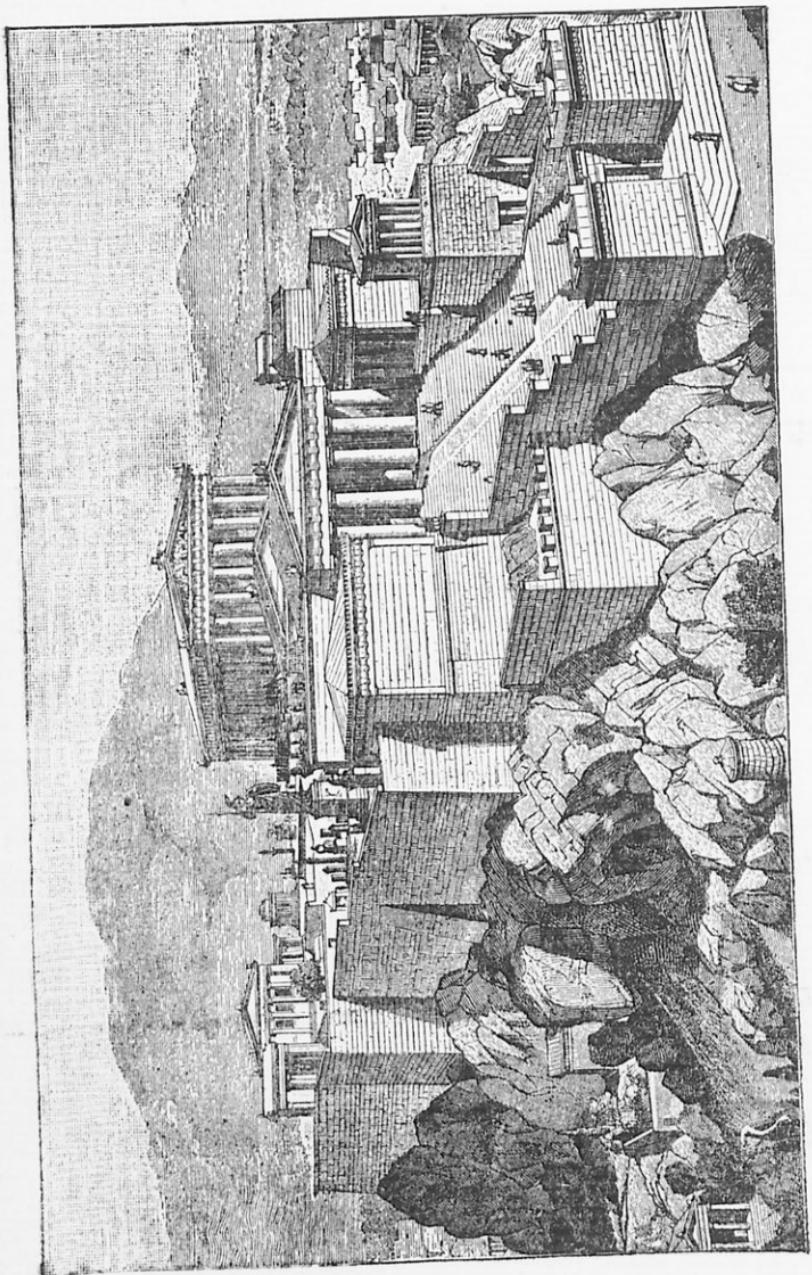
— 'Ενῷ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἀνέλαμψεν αἴφνης ὁ οὐρανὸς καὶ αὔρα μυροβόλος περιεχύθη περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκ φωτεινῆς δὲ νεφέλης ἐπεφάνη εἰς τὰς τρεμούσας κόρας ἡ Ἀθηνᾶ, γνώριμος ἐκ τῶν αἰθρίων γλαυκῶν ὀφθαλμῶν της, ἐκ τοῦ ἔγχους καὶ ἐκ τῆς ἀσπίδος της, καὶ ἐκ τοῦ ποδήρους χιτῶνός της, ἐφ' οὗ ἀπαισίως ἐμόρφωται ἡ τερατώδης κεφαλὴ τῆς Γοργόνος. Στᾶσα δ' ἐμπρὸς τῶν νεανίδων·

— Σᾶς εἰδία χθές, εὐσεβεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, εἴπει σᾶς φέρω ἐν δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης μου.

Δαβοῦσα δὲ μικρὸν κιβώτιον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα της·

— Σᾶς παραδίδω, ἐπρόσθεσε, τὴν παρακαταθήκην αὐτῆν. Φυλάξατέ το ἐπιμελῶς καὶ προσέξατε μὴ τύχῃ καὶ ἀνοιχθῇ. Εἴπει καὶ εἰποῦσα ἀπέπτη.

Ακρόπολης τῶν Αθηνῶν
(Ως εἰχε τὸ πάλατον)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αι δὲ κόραι ἔμειναν ἀκίνητοι, ἄφωνοι καὶ σχεδὸν ἄπνοες.

‘Αλλὰ κατ’ ὀλίγον ἤρχισαν νὰ συνέρχωνται.

— ‘Η ’Αθηνᾶ ! εἶπεν ἡ Πάνδροσος.

— ‘Η ’Αθηνᾶ ! ἡ ’Αθηνᾶ ! ἐπανέλαβον αἱ ἄλλαι ὅνοι.

“Επειτα δὲ τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν πρὸς τὸ κιθώτιον.

— ‘Αλλὰ τὸ κιθώτιον τοῦτο ! εἶπεν ἡ ”Αγραυλος. Τί ἄρα νὰ εἶναι ; τί περιλαμβάνει ;

— Τί παράδοξον μυστήριον ! εἶπεν ἡ ”Ερση.

— ‘Ιερὰ παρακαταθήκη, εἶπεν ἡ Πάνδροσος· ἡ θεὰ μᾶς τὴν ἐνεπιστεύθη πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν μετὰ φόβου καὶ πίστεως.

— ”Ω ! ἀναμφιβόλως, ἐπανέλαβεν ἡ ”Ερση, πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν. ’Αλλὰ τί ἀρά γε περιέχει ;

— ”Ισως ἄγνωστόν τινα θησαυρόν, εἶπεν ἡ ”Αγραυλος, μετ’ ἀστράπτοντος βλέμματος· ἵσως πολυτίμους λίθους συλλεγέντας εἰς τοῦ ’Ολύμπου τὰς κορυφὰς ἡ τὰς φάραγγας.

— ”Ισως γέκταρ ἡ ἀμβροσίαν, ἐπρόσθεσεν ἡ ”Ερση.” Ισως τι οὐράνιον προčὸν ἄγνωστον εἰς τὴν γῆν.

— ”Η φάρμακόν τι δίδον τὴν ἀθανασίαν, εἶπεν ἡ ”Ερση. ”Ω ! ἀν μόνον ἦτο δύνατὸν νὰ τὸ ἴδωμεν !

— ”Απαγε ! εἶπεν ἡ Πάνδροσος. ’Η ’Αθηνᾶ ἀπηγόρευσε ν’ ἀνοιχθῇ τὸ κιθώτιον.

— ”Απαγε ! ἀναμφιβόλως ! ἀπεκρίθη ἡ ”Ερση. Βεβαίως ἡ ’Αθηνᾶ εἶπε νὰ μὴ ἀνοιχθῇ ἀλλ’ ἥθελον τόσον νὰ ἡξεύρω τί περιέχει !

— ”Ω ! Μίαν μόνον γωνίαν ἀν ἦτο δύνατὸν νὰ διεγείρωμεν, εἶπεν ἡ ”Αγραυλος.

— Φυλαχθῆτε, ἀδελφαί, φυλαχθῆτε, εἰπεν ἡ Πάνδροσος.
Ἐνθυμηθῆτε τῆς θεᾶς τὸν λόγον.

— Τῆς θεᾶς τὸν λόγον τὸν ἐνθυμούμεθα, τίς τὸν λησμονεῖται ὑπέλαθεν ἡ Ἔρση. 'Αλλ' ἐν μόνον βλέμμα δύναται τόσον νὰ βλάψῃ;

— 'Αρητε ποῦτο, εἰπεν ἡ Πάνδροσος· νικήσατε τὴν περιέργειάν σας· αἰδέσθητε τὴν θεάν· φοβήθητε τὴν δρυγήν της.

Αἱ κόραι ύπήκουσαν καὶ ἤρχισαν νὰ κεντῶσι σιωπηλῶς.
'Αλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά·

— "Αγραυλε! εἰπεν ἡ Ἔρση.

— "Ἐρση! ἀπεκρίθη αὐτή.

— Μόνον ἐν βλέμμα, εἰπεν ἔκεινη.

— "Ἐν μόνον βλέμμα, ἀπεκρίθη ἡ Ἀγραυλος, τί θὰ βλάψῃ; 'Ιδέ, τὸ πῶμα ὑποχωρεῖ. 'Ολίγον ἀν τὸ ὀθήσω, ἀνοίγει.

— 'Ολίγον μόνον, εἰπεν ἡ Ἔρση, καὶ τὸ κλείομεν πάλιν ἀμέσως

* — Πρὸς Ἀθηνᾶς, σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφαί· σᾶς ἔξορκίζω νὰ μὴ πράξητε ποῦτο, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος.

— 'Αλλ' ἀμέσως θὰ τὸ κλείσωμεν πάλιν, ἐπανέλαθεν ἡ Ἀγραυλος κρατοῦσα ἥδη εἰς τὰς χεῖρας τὸ πῶμα. 'Η Ἀθηνᾶ εἶναι ἥδη εἰς τὴν ἔστιαν τοῦ πατρός της· σὺ τοῦ μποπτεύσῃ στι τὸ ἡγγίσαμεν. Νὰ τὸ ἀνοίξω;

— Μή, μή! εἰπεν ἡ Πάνδροσος.

— "Ανοίξον, ἀνοίξον, εἰπεν ἡ Ἔρση.

— Τὸ ἀνοίγω λοιπόν, εἰπεν ἡ Ἀγραυλος.

— "Ω! ἐγὼ φεύγω, καὶ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπον, ἀνέκραξεν ἡ Πάνδροσος, ἐγερθεῖσα καὶ δρομαίως μαχρυνομένη.

— "Ανοιξον, άνοιξον έπανέλαθεν ή "Ερση. "Εν μόνον βλέμμα και ἀμέσως τὸ κλείεις.

Καὶ η "Αγραυλος διὰ ταχείας κινήσεως τῆς χειρὸς ἤγειρε τὸ πῶμα.

— "Α ! ἀνεφώνησαν καὶ αἱ δύο συγχρόνως, καὶ κατέρριψαν πάλιν τὸ πῶμα μείνασαι ως ἀπολελιθωμέναι, διότι εἰς τὸ κιβώτιον, ἀντὶ πολυτίμων κόσμων καὶ θησαυρῶν, εῖδον κείμενον.... βρέφος. Ἐνῷ δὲ αὐταις ἀνεφώνουν ἐκπληγτόμεμαι, κορώνη ἡγέρθη ἐκ τῶν κλάδων τῆς ιερᾶς ἐλαίας, καὶ δέειαν κραυγὴν ἀφεῖσα, διέσχισε πρὸς βορρᾶν τὸν ἀέρα...

Γ'.

"Ἐν τούτοις δ' η 'Αθηνᾶ, ἀφ' οὗ παραδοῦσα αὐταῖς τὸ κιβώτιον, ἐπέβη τοῦ νέφους τῆς πάλιν, ἀπ' αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἄγωθεν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν πόλιν τῆς μετὰ στοργῆς καὶ μερίμνης, καὶ εἶδεν αὐτὴν καταλλήλως κειμένην διὰ τὸ προωρισμένον αὐτῆς μεγαλεῖον, καὶ τὸ φρούριον τῆς 'Ακροπόλεως ως βασιλικὸν στέμμα ἐπιστέφον αὐτήν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν 'Υμηττόν, πρὸς νότον δὲ τὸ Μουσεῖον, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν "Άρειον Πάγον, περιβάλλοντας αὐτὴν ώς φυσικὰ διχυρώματα. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τὴν εἶδεν ἄφρακτον μέχρι τοῦ ἀπέχοντος Βριλησσοῦ, καὶ ἐλυπήθη. "Ωρμησεν ἐπομένως πρὸς τὸ ὅρος ἐκεῖνο, ἔκοψεν ἐν τεμάχιον αὐτοῦ διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγγης τῆς, ὅπως τὸ θέση προτείχισμα κατὰ τὴν ἀσθενῆ θέσιν, καὶ ἀφοῦ τὸ ἔπαλλεν εἰς τὴν πολάμην τῆς, τὸ ἐφορτώθη εἰς τὸν ὄμον τῆς καὶ ἀπέπτη πρὸς τὴν 'Ακρόπολιν.

'Αλλὰ καθ' ὅδὸν τὴν ἀπήντησεν η λάλος κορώνη, ἥτις εἶχεν ἀναπτῆ ἀπὸ τῆς ἐλαίας, καὶ τὴν προσεῦπεν ώς ἔπειται.

— Κρὰ κρά! Κυρὰ 'Αθηνᾶ, Κυρὰ 'Αθηνᾶ!

— Τί θέλεις κορώνη μου, καὶ μ' ἀναχαιτίζεις; 'Υπάγω νὰ φράξω τὴν καλήν μου πόλιν, νὰ ἔχῃ βράχους ως ἐπάλξεις, καὶ ως πυργώματα ὅρη.

— Κρὰ κρά, εἶπεν ἡ κορώνη. 'Οχυρώνεις καὶ φράπτεις, καὶ αἱ κόραι ἡγέωξαν τὸ κιβώτιον, καὶ ὁ ἥλιος εἶδε τὸ βρέφος καὶ ἔξεπλάγη.

— Κακὴ κορώνη, κακῶν ἄγγελε! μὴ φθάσῃς νὰ πατήσῃς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ πλέον. Τὸ κιβώτιον, τὸ κιβώτιον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ ἡγέωξεν εὐρέως τοὺς δοθαλμούς, τὸ σπόμα καὶ τὰς χεῖρας, λησμονοῦσα τὸ ἄχθιος τῆς, ὅπερ πεσόν, ἔμεινε δι' αἰώνων κείμενον κατὰ γῆς, καὶ ὠνομάσθη Λυκαβηττὸς ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων.

Καὶ ἡ μὲν κορώνη, τῆς θεᾶς τρομάζουσα τὴν ἀράν, ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον ἐπέβη τῆς Ἀκροπόλεως· ἡ δὲ θεὰ ἔπειτη εἰθὺ πρὸς αὐτήν, καὶ ἀράτως, ἀλλ' ὅρωσα αὐτήν, εἶδε τὰς δύο κόρας κυππούσας ὑπὲρ τὴν λάρνακα, καὶ πολυπραγμούσας περὶ τὸ βρέφος.

— Ἐπάρατοι σεῖς καὶ ἡ ἄπιστος περιέργειά σας! Καὶ κακῶς ἀπόλοισθε! ἔκραξεν ἡ θεά, καὶ ἡ κραυγὴ τῆς ἀντήχησεν ως βροντὴ εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ὕμηττοῦ, τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος, καὶ ἔνευσε φοβερά, καὶ ἐσείσθη ἡ γῆ, καὶ ἐσείσθησαν τῶν δυστυχῶν νεανίδων αἱ φρένες καὶ αἱ καρδίαι.

— "Ἐρση, "Ἐρση! τί εἶναι τὸ βαθὺ τοῦτο σκότος; ἐφώναξεν ἀναπηδῶσα ἡ Ἀγραυλος. Διατί ως φλεγομένη πίσσα διαρρέει ὁ οὐρανὸς; διατί τὰ ὅρη παλαίουν ως μαινόμενα; διατί ἡ γῆ συστρέφεται στροβιλίζουσα;

— "Ακουστον, ἀνέκραξεν ἡ "Ἐρση, ἡ θάλασσα βοᾷ ως ἐκ μυρίων στομάτων, καὶ κορυβαντιώσα τινάσσεται· ὁ οὐρανὸς

ἔρραγη καὶ προχέει ψλακτοῦντας τοὺς καταρράκτας του, καὶ ὁ βρορᾶς συρίζει συναυλίας μετὰ τοῦ νότου! ή φύσις ὅλη υπάκαται ως σφαγιαζομένη

— "Ω! πῶς οἱ οὐρανοὶ ἡγεώθησαν! εἶπεν ἡ "Αγραυλος. Ποῖον φῶς, χιλιοπλάσιον τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας, διεγύθη ἐπὶ τῆς γῆς! 'Ιδέ, ίδὲ τὰ χαριεντα δάση· ίδέ, ίδὲ τοὺς λειμῶνας. 'Ιδέ, ίδὲ τὰ ἄνθη, τοὺς ρύακας καὶ τοὺς λόφους! "Ω! πῶς ἡ γῆ σχίζεται! Φῶς ἐνχείται ἐκ τῆς χαινούσης πληγῆς της. Αἱ Ἐρινύες! "Ἐρση! φρίκη! ἐξέργονται! ὅχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες! Εἶναι ὁ "Αρης! ὁ ἀνδρεῖός μου" Αρης! Πάλλει τὴν φοβεράν λόγγην του, καὶ μὲ καλεῖ εἰς χορόν.

— "Ω! ποῖος ἥχος πλήρτει τὴν ἀκοήν μου! ἔλεγε συγχρόνως ἡ "Ἐρση. Ποία ἐπουράνιος μουσικὴ διαχείται ἐπὶ τῆς γῆς! "Ακουσον, ἀκουσον τὰς μυρίας κιθάρας, ἀκουσον τοὺς χιλιοστόμους αὐλούς, ἀκουσον τὰ χιλια μέλη συγχεόμενα εἰς ἐν μέλος. 'Αλλὰ πῶς; προχωροῦσιν αἱ Ἐρινύες τρίζουσαι τοὺς δόδοντας καὶ ψλακτοῦσαι ως πειναλέαι λύκαιναι! "Οχι! δὲν εἶναι αἱ Ἐρινύες, εἶναι ὁ καλός μου Ἐρυθρός, γλυκὺ μειδιῶν, τὴν τρίχορδον χελώνην του κρούων καὶ προσκαλῶν με εἰς τὸν χορόν!

Καὶ συγχρόνως ἀνέκρουσαν ἀμφότεραι ἄσμα ἀνέκφραστον, καὶ ἀνήκουστον, οὔτε δλοζυριμόν, οὔτε ἀλαλαγμόν, ἀλλ' ἀμφοτέρων μετέχον καὶ ἐκπλήρτον τὴν ἥχῳ τῶν πέριξ σπηλαίων. Κρατούμεναι δὲ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν, ἥρχισαν ἀλλόκοτον ὅρχησιν, συνισταμένην εἰς ἀλματα καὶ στροφὰς παραφόρους, ὃν ἐκάστη τὰς ἐπλησίαζεν εἰς τοῦ κρημνοῦ τὸ ἄφρακτον κεῖλος.

'Επιστᾶσαι δὲ εἰς αὐτό, ἐξέτειναν ἀμφότεραι μειδιῶσαι τὰς χειρας, καὶ·

— Ἐλθέ, ὃ φίλτατε "Ἄρη, ἐλθὲ ὃ Ἐρμῆ, προφέρουσαι,
ἐπήδησαν ἐμπρός, καὶ κατὰ τῶν βράχων ῥιψθεῖσαι μετὰ με-
γάλης κραυγῆς, κακῶς συνετρίβησαν.

Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη ποινὴ τῆς πρώτης γυναικείας πε-
ριεργείας ἐν Ἀθήναις.

Δ'.

Τὴν λύπην τῆς Πανδρόσου διὰ τὴν καταστροφὴν ταῦτην
ἀφίνομεν τὸν ἀναγνώστην νὰ συμπεράνῃ, καὶ τόσῳ μᾶλλον,
καὶ οὐδὲν δὲν τὴν ἡξεύρομεν. Πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπέ-
δωκεν εἰς τὰς θανούσας αύτῆς ἀδελφὰς τὰ τελευταῖα καθή-
κοντα, ἐνταφιάσασα αὐτάς εἰς τὸ σπήλαιον παρ' ὁ ἔκρημνί-
σθησαν, ώς ἐνεταφίασε καὶ τὸν πατέρα της, ὅταν μετὰ ταῦ-
τα ἀπέθανεν, εἰς τὸ ιερὸν ἔδαφος, παρὰ τὴν ἐλαίαν τῆς Ἀθη-
νᾶς· τὸ δὲ βρέφος, τῆς θεᾶς τὸν τρόφιμον, ἀναθέψασα, ἐκά-
λεσεν αὐτὸν Ἐρεχθέα ἢ Ἐριχθόνιον.

Τὸ βρέφος τοῦτο ηὔξησεν ἐπὶ τῶν βασιλέων Κραναοῦ καὶ
Ἀμφικτύονος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔγινε καὶ αὐτὸν βασιλεύς. Ἐ-
πειδὴ δὲ ἦτο χωλὸς εἰς βαθὺ μὲν ὥστε ἡναγκάσθη, ὅπως με-
τακινῆται, νὰ ἐφεύρῃ μηχανὴν ἣν ἐκάλεσεν ἄμαξαν, ἵσως
διὰ τοῦτο, μὴ δυνάμενος νὰ μεταβαίνῃ ὅσον ἤθελε συνεχῶς
εἰς τὸν τόπον, ὃν καθιέρωσε τῆς προστάτιδος αύτοῦ ἡ γίκη,
ῷκοδόμησεν ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸν οἰκόν του, τὸν μὲν ἔνα τοῖ-
χον στηρίζων ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς δὲ τὸν
ἄλλον περιλαβὼν τὸ φρέαρ καὶ τὴν ἐλαίαν, καὶ τῆς πριά-
νης τὰ ἵχνη, καὶ τὸν τάφον τοῦ Κέκροπος, καὶ τῆς Ἀθηνᾶς
τὸ Διεπετές ξόσαν.

'Αλλ' ὁ Ποσειδών, ὃσον θεὰς καὶ ἄν εἶναι, ἡξεύρομεν ὅτι
εἶναι φύσει ὀργιλος. "Αμα λοιπὸν ἡττηθείς, ἐβυθίσθη, ώς εἴ-

πομεν εἰς τὸν Ὀκεανόν, πνέων τρικυμίαν καὶ θύελλαν καὶ εὐτυχία ὅτι τότε ἀκόμη δὲν διέτρεχον τὰς θαλάσσας στόλοι, ἀλλὰς θὰ κατεποντίζοντο αὐτανδροί. Ἀφοῦ δ' ἔμεινε χωνεύων τὸν θυμόν του τεσσαράκοντα περίπου στιγμάς, ἂς ἡμεῖς οἱ ὀκύμοροι δηνομάζομεν ἔτη, ἀνῆλθε διὰ σίσωνος εἰς τὸν Ὄλυμπον καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Δία, ἐκδίκησιν μελετῶν.

— Τί ἔχει ὁ ἀγαθός μου ἀδελφὸς καὶ πνευστιᾳ ὡς τὰς φύσας του Ἡραίστου εἰς τὴς Αἴτνης τὰ ἔργαστάσια; ἡρώτησεν ὁ Ζεύς.

— Εἰς αὐθάδης . . . εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, ἀποπνιγόμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ του, — δὲν ἔξήτασσα ἢν Αἰγύπτιος ἢ ἢν Πελασγός . . . διότι φαίνεται τὴν φύσιν διπλοῦς . . . ὁ βασιλεὺς . . . ὁ οἰκιστὴς . . . ὁ δὲν ἔξεύρω τι τοῦ βράχου ἐκείνου, ὃν ὥνομασε Κέκροπιαν . . . ὁ Κέκροψ τέλος . . .

— ΑΙ! τί ὁ Κέκροψ; ἡρώτησεν ὁ Ζεύς, γελῶν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν ἔξαψιν.

'Αλλὰ τὸ τι ἦτο δύσκολον νὰ εἰπῇ ὁ Ποσειδῶν· διότι πῶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν Κέκροπα ὅτι, αἰρεθεὶς δικαστὴς ἀπεφάσισε κατὰ συνείδησιν, καὶ πῶς νὰ τὸ παραστήσῃ ὡς ἔγκλημα εἰς τὸν Δία, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἴδικαίωσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ; Ἀνάγκη λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἀφορμῆς νὰ εὔρεθῇ πρόφασις.

— 'Αλλ' ὁ Κέκροψ, ύπέλαθεν ὁ παντεπόπτης Ζεύς, πρὸ πολλῶν στιγμῶν, ἡ ἐτῶν, ὡς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀνήκει ἡδη εἰς τὸν ἀδελφὸν Πλούτωνα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύει ἡδη ἐν Ἀθήναις ὁ θετὸς αὐτὸς Ἐρεχθεύς.

'Ιδοὺ ἔτοιμη ἡ πρόφασις· καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐκδίκησις κατὰ τοῦ Ἐρεχθίως περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν δικαστὴν

ἀλλὰ καὶ τὸν ἀντίζηλον, διότι ὁ Ἐρεχθεὺς ἦτο θετὸς ἀμφοτέρων.

— Ναι, περὶ τοῦ Ἐρεχθέως ἥθελον νὰ εἰπῶ, ἀπήγνυτησεν ἀμέσως ὁ Ποσειδῶν. Ἡξεύρεις τι ἔπραξεν; Ὁ αὐθιάδης αὐτὸς ἐπολέμει τοὺς γείτονάς του Ἐλευσινίους· καὶ ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς μου Εὑμολπος ἤλθεν ἐκ Θράκης εἰς βοήθειάν των, ἐπόλυ μησε καὶ μοὶ τὸν ἐφόνευσεν! Ἀκούεις, πάτερ ἀνδρῶν τε θεῶν τε; Τὸν υἱόν μου! Ὁ Ἐρεχθεὺς μοὶ ἐφόνευσε τὸν υἱόν μου!

— Ἀτρέμας ἔχε, (*) ἀγαπητέ, εἴπεν ὁ Ζεὺς μετ' ἀμιμήτου ἡρεμίας. Δι' ἔνα τῶν θηγτῶν τούτων σκωλήκων ὀργίζεσαι; Νὰ κινήσω μάνον τὸν βραχίονά μου καταστρέψω δλας τὰς γενεὰς αὐτῶν.

— Κίνησον λοιπόν, εἴπεν ὁ φιλένδικος Ποσειδῶν.

— Οὐ φροντίς, Ἐνοσίχθων, ἀπεκρίθη ὁ Ζεὺς· καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ὄπλοικής τῆς Αἴτνης ἔνα τοῦ κεραυνὸν καὶ χασμώμενος τὸν ἀφῆκε νὰ πέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐρεχθέως.

— Ιδού, φίλαταπε, τῷ εἴπεν. “Ὕπαγε ν’ ἀναπαυθῆς. Ἄν ὁ ζέφυρος σ’ ἔστρωσε μαλακὴν τὴν κοίτην σου, ἀπλωσον τὸν ἔνα βραχίονα εἰς τὴν Ἀτλαντικὴν καὶ τὸν ἔτερον εἰς τὴν Ειρηναίαν, (*) καὶ ῥέγγε τὸν ῥόχθον τοῦ Ὡκεανοῦ.

— Ο Ἐρεχθεὺς λοιπὸν ἔπεσεν ἐμβρόντητος, καὶ σι Ἀθηναῖοι τὸν ἐνεταφίασαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας του.

‘Αλλ’ ἔχει ἐξ ἀλληλης γωνίας τοῦ Ολύμπου, ἡκούσθησαν

(*) Ἡσύχασε!

(*) Ὁ Ἀτλαντικὸς καὶ ὁ Ειρηνικὸς Ὡκεανός.

μεγάλαι φωναί, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰσώρμησεν ἐρωτῶσα τίς ἔρο-
νευσε τὸν οὐίόν της.

— Εὔφημει, παρθένε, τὴν δηλητήσεις νὰ εἰπῃ ὁ Ζεύς. Ἄλλὰ
ἔκεινη εἰς ἀστεῖσμοὺς δὲν ἦτο ποσῶς διατεθειμένη, καὶ ὁ λό-
φος του χράνους της ἔνευε φοβερος, ἐνῶ ἀφ' ἑπέρου ὁ Ποσει-
δῶν ἤγριοσυτο. Λοιδορίαι τῆραχισαν ἐκατέρωθεν νὰ διαφεύγωσι
τὰ θεῖα στόματα, καὶ ἡ Ἔρις ἤρχιζε νὰ ἐπικροτῇ τρίζουσα
τοὺς δδόντας, ὅτι ὁ θρίαμβος ἤθελεν ἀνανεωθῆ ἐνώπιον τοῦ
Διός.

Τοῦτον αὐτὸς τὸν κίνδυνον αἰσθανόμενος·

— “Οτι ἔγινεν ἔγινεν, εἶπε. Τώρα εἰρήνη, παρακαλῶ. Ο
ἀγαπητός σου Ἐρεχθεὺς ἀπέθανε, φίλη Τριτογένεια ἃς τιμᾶ-
ται ὡς ἥρως καὶ ἃς μείνη ὁ οἰκός του ἐσαεὶ σεβόμενος ὡς ἐδικός
σου ναός, ὅπου καὶ μετὰ σοῦ νὰ λατρεύηται καὶ ἡ πιστή σου
Πάνδροσσος, ἡ ἡξέρουσα νὰ μὴ πολυπραγμονῇ εἰς τὰ σκάνδα-
λα. Καὶ σὺ προσέτι ἀδελφέ,—προσέθηκεν ἔπειτα βλέπων τοῦ
Ποσειδῶνος τὴν ὄργην ἐτοίμην νὰ ἐκραγῇ—“χε καὶ σὺ τὸ μέ-
ρος σου εἰς τὸν οἰκόν τοῦτον. “Οπου σᾶς διήρεσε θεία ἀντιζη-
λία, ἃς σᾶς ἐνώσῃ ἀνθρωπίνη λατρεία. “Ἄς θύωσιν οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βωμοῦ εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν Ἐρεχθέα ἀ-
ναίματα θύματα, διότι ἵκανὸν αἴμα μεταξύ σας ἔχθη.

Μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν λοιπὸν ταύτην, ἥτις, ὡς πᾶσαι
τῶν ὑπερτάτων ἀρχόντων αἱ ἐτυμηγορίαι, ἐθαυμάσθη ὑπὸ
τῶν αὐλικῶν τοῦ Ὁλύμπου, ὡς δεῖγμα ὑπερτάτης δικαστι-
κῆς ἀγγινοίας, καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἀρμονίαν,
οἱ Ἀθηναῖοι καθιέρωσαν τὸν οἰκόν του Ἐρεχθέως ἢ τὸ Ἐ-
ρέχθειον, εἰς ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ διασκευάσαν-
τες αὐτὸν ἀγαλόγως ἐτέλουν ἐν αὐτῷ τῆς θεᾶς τὴν λα-
τρείαν.

Ε'.

Μετά τινας δὲ ἔκαποντα ετηρίδας, ἐπελθὼν ὁ Πέρσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀσεβῶς συλήσας τοὺς ναοὺς αὐτῆς, ἐπυρπόλησε καὶ τὸ Ἐρέχθειον μετ' αὐτῆς τῆς ἐλαίας πρὸς μεγίστην θλίψιν τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ αὐτῶν καὶ ὅποια ἡ ἔκπληξις, δτὰν μετὰ μίαν ἡμέραν ἀνελθόντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου δπως θύσωσιν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ, εὔρον εἰς τὴν ἱερὰν ἐλαίαν ποδιαῖον θαλλὸν βλαστήσαντα ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου στελέχους!

Μετὰ βαθείας εὐλαβείας ἐδέχθησαν ὅλοι τὸ θαῦμα, καὶ διὰ τῶν ἐνδόξων ἔκείνων ἀνδραγαθημάτων ἔσωσαν τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν, ἐμνήσθησαν τῆς προστάτιδος αὐτῶν θεᾶς, καὶ οὐ μόνον τῇ ἀνήγειραν τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρθενῶνα, ἀλλ' ἀγφοεδόμησαν ἐν Ὁλυμπιάδι 92ῃ καὶ 93ῃ τὰ Ἐρέχθειον μετὰ λαμπρότητος καὶ εὐπρεπείας ἀπεριγράπτου, τὸν πολυτελῆ εἰς αὐτὸν ἐφαρμόσαντες Ἰώνιον ρύθμον, περιστήσαντες τρεῖς στοάς, ὃν τὴν μίαν ἀπὸ τοιούτων στηρίζουσι παρθένοι γλυπταί, τὰ γλαφυρὰ κιονόκρανα εἰς ἐπιχάλκους ἔλικας κάμψαντες, τὰς βάσεις διὰ κορμῶν πλοκάμων περικοσμήσαντες, τὸν λίθον εἰς ὄμοιότητα λεπτῶν ποικιλαντες ἀνθεμίων, καὶ πᾶν τὸ οἰκοδόμημα διὰ γραφῆς καὶ γλυφῆς πλουσίως καθωραίσαντες. Διήρεσαν δὲ τὸν ναὸν δίχα, τὸ μὲν αὐτοῦ, τὸν τάφον περιέχον τοῦ Ἐρεχθέως, τὴν Παλλάδοι καθιερώσαντες καὶ τὸ φρέαρ καὶ τὸν τοῦ Κέκροπος τάφον καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀθηνᾶς ἔσανον, εἰς τὴν Πάνδροσον ἀναθέντες. Ἀρχιτέκτονες δὲ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ἀριστουργήματος ἦσαν ὁ Ἀρχιλοχός καὶ ὁ Φιλοκλῆς.

Μολις δ' είχε περατωθῆ ὁ ναός, καὶ μετὰ ἐν ᾧ τοις (ἐν Ολυμπ. 93η) ἔξεροάγη πυρκαϊὰ ἐν αὐτῷ· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀλίγον τὸν ἔθλαψε, πιθανῶς μόνον τῆς στέγης τὴν ξυλικήν.

Αἰῶνες παρῆλθον ἔκτοτε, ἐφ' ὃν ὁ ναὸς οὗτος ἦν τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἐγκαύχημα καὶ ἡ ἐγγύησις τῆς προστασίας τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος· ἀλλ' ἥλθον καὶ αἰῶνες, καὶ οὓς ἀπέθανον ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ. Τότε αἱ Ἀθηναὶ μετασχηματίσασαι ἀφιέρωσαν τὸν κομψὸν ναὸν εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν τῶν χριστιανῶν. "Οταν δημως ἐπέστη χρόνος, καὶ" ἐν καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀπέθανον εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τότε τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς, τὸ περιλαβὸν καὶ σπεγάσαν δύο ἀλληλοδιαδόχους θρησκείας, κατερρύη (**) καὶ αὐτὸς λίθος λίθον, καὶ τέλος, ἡ μὲν πρόστασις τῶν σεμνῶν Καρυατίδων ἑβεηλώθη εἰς κατοίκημα τοῦ Ὁθωμανοῦ φρουράρχου, ὁ δὲ στράτος τοῦ ναοῦ ἐγένετο ἀποθήκη πυρίτιδος, ἥτις ἀναφθεῖσα ποτέ, κατασυνέτριψε τὰς θαυμασίας γλυφὰς εἰς κόνιν, καὶ τὴν οἰκοδομὴν πᾶσαν κατέρριψεν εἰς ἄμφορον σωρὸν ἐρειπίων.

C'.

'Αλλ' οὐχὶ πᾶσαν· ἡ πρόστασις τοῦ μεγάλου πυλῶνος διετηρήθη ἀκεραία, ὡς ἂν ἔμενεν ἐπίτηδες, ὅπως συνδέσῃ τὸ τέλος μετὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ναοῦ τούτου, ὅπως παιάνες ἐλευθερίας καὶ θριάμβων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγιάσωσι τοῦ τελευταίου λίθου τὴν πτῶσιν, ὡς θριάμβων καὶ ἐλευθερίας παιάνες ἐδόξασαν τὴν θέσιν τῶν θεμελίων αὖτοῦ.

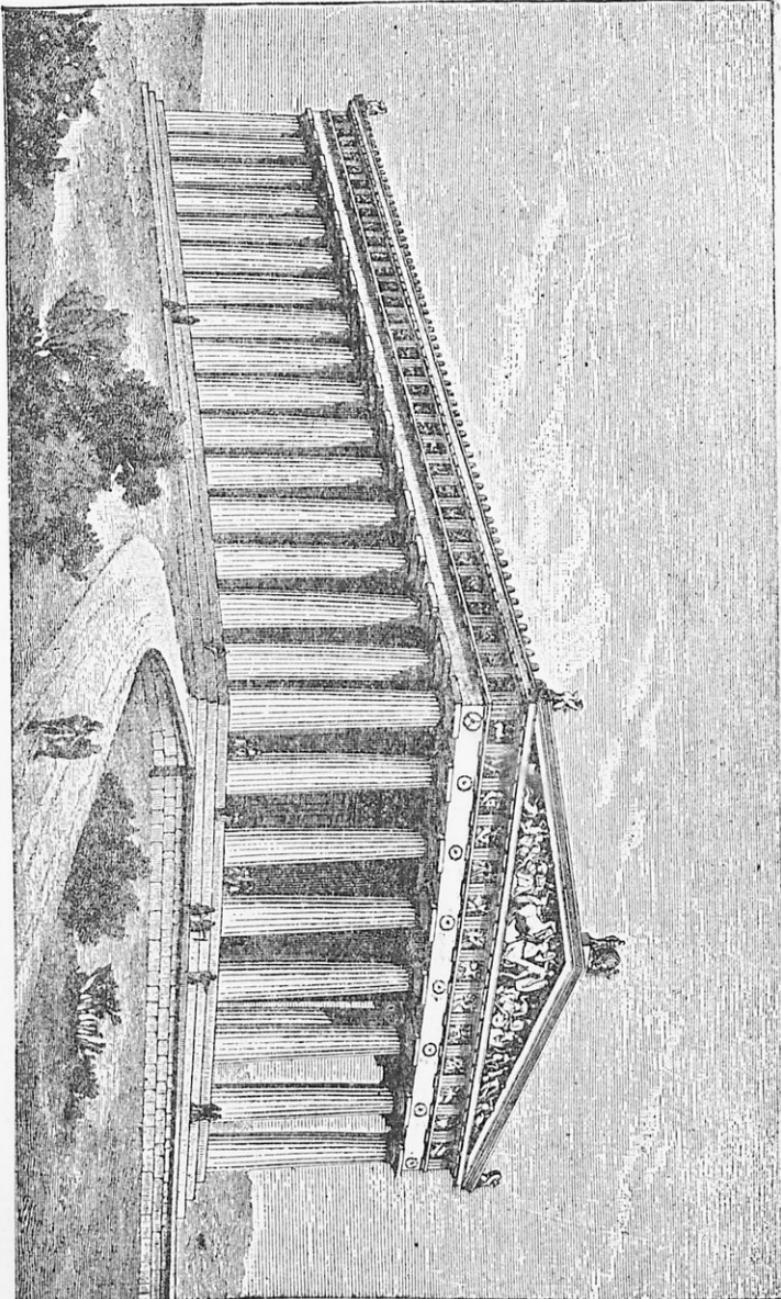
'Η νῦν ἥτο, ὡς πᾶσαι σχεδὸν αἱ νύκτες τῶν Ἀθηνῶν,

(*) Κατέρρευσε.

εῦδιος καὶ διάστερος. Ὁ ἀπρόμητος Γούρας, φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως, ἀποσεισάσης τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἐκάθιητο σύννους εἰς τὴν βαθύτερα τοῦ Παρθενῶνος· ἀλλ' ἀντὶ νὰ προσέγη εἰς τὸν σιδηροῦν κύκλον τῶν ἔχθρικῶν ὅπλων, ἄτινα ἐζώννυσον τὸν ιερὸν λόφον, ἢ εἰς τὸν ἀνδρεῖον καὶ καρτερικὸν λόχον τῶν προμάχων αὐτοῦ, προσήλου τοὺς δοθαλμοὺς ἀναποσπάστως εἰς τὴν μόνην ἐναπολειπομένην στοάν τοῦ λαμπροῦ ἐρειπίου. Ἀνελογίζετο ἂρα τὰς διαφόρους τύχας τοῦ σεβασμίου οἰκοδομήματος τούτου, καὶ προσανέβαινε διὰ τῆς μηνήμης του τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἥν ἡ βαρβαρότης τὸν ἔξωλόθρευσε μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς οἱ θεοὶ τὸν καθίδρυον, ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ταραχῆς τῶν ὅπλων καὶ τῶν κινδύνων, προσέφερεν εἰς τοῦ ἐρειπίου τὴν μελαγχολικὴν καλλονὴν τὸν αὐτόματον φόρον τοῦ θαυμασμοῦ του;

Οὐχί! Ὁ δρεσίτροφος πολεμιστὴς μικρὸν ἐγνώριζεν, οὐδὲ πολὺ ἐμερίμνα περὶ τῶν συμβάντων τοῦ ἀρχαίου μηνημένου, οὐδὲ ἐμέθυεν εἰς ἐκστάσεις καλλιτεχνικάς. Ἀλλ' ἡ καρδία του ἐπέτα πρὸς τὸ μονῆρες ἐρείπιον, διότι εἰς αὐτὸν εἶχεν ἐναποθέσει τὴν γυναικα καὶ τὰ παιδία του, ὅ τι μετὰ τὴν πατρίδα του εἶχεν ἀγαπητὸν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐφέρετο δὲ διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὰς μελλούσας ἡμέρας, καθ' ἃς διὰ τῆς σπάθης τῶν στρατιωτῶν του ἀπαλλαγεῖσα, ἔμελλεν ἡ Ἑλλὰς ν' ἀναθάλῃ εἰς τὴν αὔραν τῆς ἐλευθερίας, καθ' ἃς ἡ γυνή του ἔμελλε νὰ στηρίζηται, σύζυγος ὑπερήφανος ἀνδρὸς ἐλευθέρου, μήτηρ ἐλευθέρων υἱῶν, ἐπὶ τοῦ τροπαιούχου βραχίονός του, καθ' ἃς τὰ τέκνα του, μὴ αἰσχυνόμενα διὰ τὸ ἔθνος των καὶ διὰ τὴν καταγωγὴν των, ἔμελλον ν' ἀμιλλῶνται δπως ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα των ἐπίστης ἐντίμως, ώς ὑπηρέτησεν αὐτὴν ὁ πατήρ των.

(ωρίμων το Σ. Εγκαθίδης Ο. Ημερολόγιον)

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐπαγωγῶν τούτων ὁνείρων τοῦ μέλησοντος, περιέφερεν ἐνίστε ἀδιάφορον βλέψυμα εἰς τὸν ὑπὸ πυρίνων μετεώρων κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν διασχιζόμενον οὐρανόν, καὶ παρηκολούθει προκλητικῶς μειδιῶν, τὴν φλογερὰν παραβολήν, ἣν διέγραφε διὰ τῶν ἀέρων ἡ βόμβα κατερχομένη πρὸς τὴν ἀρχαίαν στοάν· διότι ἐν αὐτῇ ἐστέγαζον τὰς φύλας κεφαλὰς αἱ κολοσσιαῖαι μαρμάριναι δοκοί, αἱ ἀψηφῆσασαι τὸ δρέπανον τῶν αἰώνων, καὶ διότι ἐπὶ τῶν ἀκαταστροφῶν τούτων δοκῶν ἡ πρόνοια τοῦ πατρὸς καὶ ἀρχηγοῦ εἴχε χύσει χῶμα βαθύ, ὅπως προφυλάξῃ ἔτι μᾶλλον αὐτὰς ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας τῶν βομβῶν ἐπαρθῆ.

Ἄλλὰ τοῦ ἀνθρώπου ἡ πρόνοια! Τὸν μὲν στρατηγόν, ταῦτα ἀναλογιζόμενον, προσέβαλεν αἴφνης σφαῖρα θανατηφόρος, καὶ τὸν ἔρριψε νεκρὸν ἐπὶ τῶν ἔρειπίων, ὃν ἡρωϊκῶς προηγγνίζετο. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον, εἰς νύκτα, ὡς ταῦτην εὐδίαν, βόμβα συρίζουσα ὡς τεράστιος ὅρις, ἐνέσκηψε μετὰ πατάγου εἰς τὴν μετὰ τεσαύτης ἐπιμελείας ἔξασφαλισθεῖσαν στοάν, ἐβοήσθη εἰς τὸ χῶμα ὡς λίθος εἰς ὕδωρ, καὶ ἀνεπήδησε φαγεῖσα μετὰ φοθερᾶς βροντῆς εἰς μυρία συντρίμματα. Ἀλλὰ συγχρόνως, εἰς τὸν κλονισμὸν τῆς ἐκρήξεως, βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπιβαρύνοντος χώματος, ἐρράγησαν αἱ δοκοί, καὶ κατεκρημνίσθησαν βαρεῖαι συμπαρασύρουσαι καὶ μέρος τοῦ οἰκοδομήματος.

Τότε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φοθεροῦ δούπου ἡγέρθη ὁξεῖα κραυγή, καὶ μετὰ ταῦτα τὰ πάντα ἐκάλυψε σιγὴ τοῦ θανάτου. Ἡν δὲ αὕτη ἡ κραυγὴ τῶν νέων θυμάτων τῆς ἐλευθερίας, ἐκπεμπομένη ἐκ τῶν καταρρεόντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος.

*Αλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς

ΤΟ ΕΩΘΙΝΟΝ

Ξυπνᾶτε μὲ τὴν σάλπιγγα, Ξυπνᾶτε μὲ τὸ ἀηδόνι,
 Κι' ὅρθοί, λεβέντας! τὸ σπαθί,
 Τὴν μπαγιονέττα σας κι' ὅρθοί,
 Ξυπνᾶτε! ξημερώνει.

Γιὰ ιδέτε πῶς γι' ἀγάπη σας ὅταν φεμιατιάς χαράζει!
 Χρυσὸς λοχίας ὅταν βουνά
 Γιὰ σᾶς ὁ ἥλιος ξεκινᾷ
 Καὶ ὅταν ἄρματα φωνάζει.
 Ξυπνᾶτε, Ξυπνᾶτε! ἡ σάλπιγξ ἡχεῖ,
 Ἐμπρὸς ἡ σημαία καὶ βῆμα ταχύ!

· Αδελφωμένοι ὅτδε σπαθί καὶ σύντροφοι ὅτδε βόλι,
 Μαζὶ ξυπνᾶνε, καὶ μαζὶ^{*}
 · Ιππεῖς, ζευγῖται καὶ πεζοί
 · Στὰ ὅπλα τρέχουν ὅλοι

Αὐτὸς ποῦ βλέπεις ἔκαμε διαμάντι τὸ σπαθί του,
 Τὸ βλέπει πῶς λαμποκοπεῖ,
 Καὶ τὸ κρεμᾶσαν ἀστραπή,
 · Στὴ μέση τὴ χυτή του.
 Ξυπνᾶτε, Ξυπνᾶτε! ἡ σάλπιγξ ἡχεῖ,
 Στὴ μέση τὸ ξίφος καὶ βῆμα ταχύ!

Τὸ ἄλογό του παρεκεῖ, ἔνας ιππεὺς χτενίζει,
 Κι' αὐτό, σὰν κάτι νὰ ζητῇ,
 Τὴ χαίτη τὴ μεταξωτή
 Κινάει καὶ χρεμετίζει.

Ἐκεῖνος, μόλις 'στὸ πλευρὸ τοῦ κανονιοῦ ξαμώνει,

Κι' ὁ διευθέτης ὁ βαρύς

Σὰν φύλλο τρέμει, ποῦ θαρρεῖς

Πῶς θὰ τὸν κάμη σκόνη.

Ξυπνᾶτε, ξυπνᾶτε ! ἡ σάλπιγξ ἡχεῖ,

Ἐμπρὸς τὸ κανόνι καὶ βῆμα ταχύ !

— Θέλεις νὰ ζήσῃς ; "Ε ! δειλέ, κάμε φτερὰ καὶ πέτα.

Δὲν σοῦ βαστᾷ ; — Μεταβελή !

Ἐδῶ τὸ βόλι ἀντιλαλεῖ

Κι' ἀστράφτει μπαγιονέττα.

Τιμὴ καὶ νιάτα νὰ χαρῇ ὁ στρατιώτης ξέρει

Τὴν καραμπίνα 'στὰ βουνά,

'Σταῖς χώραις μάτια γαλανά

Καὶ δάφναις 'στὸ λημέρι.

Ξυπνᾶτε, ξυπνᾶτε ! ἡ σάλπιγξ ἡχεῖ,

Τὴ δεφνη 'στὸ στῆθος καὶ βῆμα ταχύ !

— Εγώ, σὰν Τούρκους ἔβλεπα πῶς κυνηγῶ 'στὰ δάση.

Τἷτο μελίσσοι ! Σατανᾶ,

Χτυπῶ, τσακίζουν -μ' ἐξυπνᾶ

Ἡ σάλπιγξ ποῦ νὰ σκάσῃ.

Λί ! πότε νὰ ξυπνήσουμε κ' ἐμεῖς, παιδιά καῦμένα,

'Στοῦ Ρήγα πάλι τὸ χορό,

Καὶ ν' ἀσπασθοῦμε τὸ Σταυρό

Μ' ἀδέλφια πονεμένα !

Ξυπνᾶτε, ξυπνᾶτε ! ἡ σάλπιγξ ἡχεῖ,

Τὸν σάκκο 'στοὺς ὄμους καὶ βῆμα ταχύ !

Ἐκεῖ, χλωμό, παράμειρα σὲ λιγαριᾶς κλωνάρια

'Αναστενάζει ἔνα παιδί,

Καὶ κάπου κάπου τραγουδεῖ

« 'Ως πότε παλληκάρια . . . »

Ι.εοελληνικὰ 'Αραγγώσματα Α' τάξεως

Ξυπνᾶτε μὲ τὴν σαλπιγγα, ξυπνᾶτε μὲ τὸ ἀηδόνι,
 Κ' ἐμπρὸς λεβένταις, ἐν στολῇ.
 Ὁρδίζει τὸτὴν Ἀνατολή,
 τὸτὸν Πίνδο ξημερώνει.
 τὸτὰ ὅπλα! τὸτὰ ὅπλα! ή σάλπιγξ ἡχεῖ.
 Ἐμπρὸς ή σημαία καὶ βῆμα ταχύ!

Γεώργιος Παράσχος.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Ο Κολοκοτρώνης, μὴ δυνάμενος νὰ βλάψῃ τοὺς ἔχθρους πολεμῶν, ἐσοφίζετο πῶς νὰ τοὺς φοβίσῃ· παρετήρησεν ὅτι ἔχασαν τὸ θάρρος καὶ ὑπώπτευσε τὴν φυγὴν των· ἐπειδὴ δὲ ἦθελε νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ τοῦ νὰ προσγωρήσωσιν εἰς Τριπολιτσᾶν, διέσπειρε τὴν νύκτα τῆς 23 πολλοὺς στρατιώτας ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν πόλιν ἐκείνην δρέων καὶ τοὺς διέταξε ν' ἀνάψῃ ἔκαστος καὶ νὰ διατηρήσῃ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τρία· πολυλαμπῆ πυρά. Ἔγινε τὸ διαταχθὲν καὶ ἐπανελήφθη καὶ τὴν ἔξης νύκτα, ὥστε οἱ Τούρκοι ύπελαθον ὅτι συνέρρευσαν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος πλήθη· Ἐλλήνων, ἐφοδήθησαν καὶ δὲν ἐξῆλθον τοῦ "Αργους, ὡς ἐσυνήθιζαν. Ο δὲ Κολοκοτρώνης, ἄγρυπνος πάντοτε καὶ προσεκτικός, ἐσυμπέρανεν ἐντεῦθεν ὅτι μᾶλλον, ὅτι ἐμελέτων ταχέως νὰ φύγωσι, καὶ εἶπε τοῖς συναδέλφοις του, ὅτι ἔθεωρε ἀναγκαῖον οἱ πολλοὶ νὰ διατηρήσωσι τὰς θέσεις τοῦ Κεφαλαρίου καὶ τῶν Μύλων εἰς ἐμπόδιον τῶν ἔχθρῶν, ἀν ἐδοκίμαζον ν' ἀναβῶσιν ἐκεῖθεν εἰς Τριπολιτσᾶν, καὶ ὅτι ὅλιγοι ἦσαν ικανοὶ νὰ κλείσωσι τὰς μεταξὺ "Αργους καὶ Κορίνθου στενοτοπίας εἰς πρόσκομμα τῆς εἰς Κόρινθον ἐπανόδου των· ἦσαν δὲ κατ'

έκεινας τὰς ἡμέρας ως δικτακισχίλιοι διπλοφόροι "Ελληνες ἐν τῇ Ἀργολίδι. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτην οἱ πλεῖστοι ἔμειναν ὅπου ἦσαν ὑπὸ τὸν Πετρόμπεην, τὸν Γιατράκον καὶ τὸν Κρεβετᾶν ὁ δὲ Κολοκοτρώνης ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς τὸν "Αγιον Γεώργιον. Ἐν τῷ μεταξὺ πούτῳ κατέβη εἰς Μύλους ὁ γραμματεὺς τοῦ Δράμαλη, προσάλλων τοῖς ἔκει ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, ἀν ἐπροσκύνουν. Ἀπορριψθείσης δὲ τῆς προτάσεως του, τοῖς εἰπεν ως ὑπὸ ἐμπιστοσύνην καὶ ως Χριστιανός, νὰ δυναμώσωσι τὰς θέσεις ἔκεινας, διότι οἱ πασάδες εἴχον ἀπέφασιν, ἀν ἀπερρίπτετο ἡ πρότασίς των, νὰ ἐφοριμήσωσι πανστρατιὰ καὶ νὰ ἀνοίξωσι τὴν ἄγουσαν εἰς Τριπολιτσὰν ὁδόν. Ἄλλ' ἡ μυστηγορία τοῦ Χριστιανοῦ γραμματέως, ὃν ἔκρατησαν οἱ "Ελληνες ἵνα μὴ ἀνακαλύψῃ τοῖς ἔχθροις ὅ τι εἰδεν, ἥτο δολία ως ἐδείχθη μετὰ ταῦτα, σκοπὸν ἔχουσα νὰ θεωρήσωσιν ἀναγκαίαν οἱ "Ελληνες τὴν μεταγωγὴν τῶν στρατευμάτων εἰς Μύλους ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν Κόρινθον ὁδοῦ καὶ οὕτω ν' ἀφεθῇ ἀνοικτὴ ἥγη ἐσκόπευσαν οἱ ἔχθροι νὰ ὁδεύσωσι.

Τῷ ὄντι τῇ 20 Ιουλίου ἔκινήθη ὅλον τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον πρὸς τὴν ὁδὸν Δερβενακίων. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἔχει δύο μονοπάτια, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ βάθους τοῦ αὐλώνος παρὰ τὴν κοίτην χειμάρρου, τὸ δὲ ἔρπον πρὸς τὴν δεξιότερην ὁφρὸν τοῦ δρούς ὑπὸ τὸ ὄνομα "Αἰσώστη, διὰ τὴν ἐπ' ὄνσματι τοῦ "Αγίου Σωτῆρος ἔκει ἔκκλησίαν. Ἐπειδὴ οἱ "Ελληνες κατεῖχαν τὴν ἐπὶ τοῦ βάθους τοῦ αὐλώνος θέσιν καὶ ἦσαν καλῶς ωχυρωμένοι, ἐστρατηγοί οἱ Τούρκοι πρὸς τὰ δεξιά θέλοντες νὰ καταλάβωσι τινὰ λόρον πρὸς τὸ ἄλλο μονοπάτιον καὶ νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ "Αἰσώστη ἀλλ' ὁ "Αντώνιος Κολοκοτρώνης προκατέλαβε τὸν λόρον. Ἐκεῖ ἤρχισεν ἡ μάχη. Ὁ Κο-

λοκοτρώνης ἐφύλαττε τότε τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν Δερβενάκιών καὶ τέταρτον ὥρας αὐτῶν ἀπέχουσαν θέσιν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ὑποπτεύων μὴ διέλθωσιν οἱ Τοῦρκοι δι' ἐκείνου τοῦ μέρους ως ὁμαλωτέρου. Ἰδὼν δὲ τὴν πορείαν αὐτῶν ἐστειλεν ἐπιθοήθειαν ὀκτακοσίους στρατιώτας ἐπειδὴ δὲ κατέστη ἀδύνατος ἡ θέσις ἦν κατεῖχεν, ἀφοῦ ὀκτακόσιοι ἀπεμακρύνθησαν, ἔστησεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ πολλὰς σημαίας φαινομένας μακρόθεν, καὶ ἔθεσεν ἐπὶ καταφανοῦς μέρους ὅσα ζῷα καὶ ὄσους ἐπενδύτας εἶχαν οἱ στρατιώται του, ἵνα ὑπολάβωσιν οἱ κάτωθεν ἐχθροὶ ὅτι κατεῖχαν τὴν ἀδύνατον ἐκείνην θέσιν πολλοὶ Ἐλληνες καὶ μὴ δοκιμάσωσι νὰ διαβῶσιν ἐκεῖθεν. Οἱ ἐχθροὶ ἐν τοσούτῳ πολεμοῦντες καὶ πολεμούμενοι ὅπισθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων, καὶ φονευόμενοι, ἐπροχώρουν πρὸς τὸν Ἀϊσώστην, ὅπου δὲν ἦτο ἐλληνικὴ φυλακή.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔτυχον ὁδεύοντες πρὸς τὴν Κορινθον διὰ τοῦ Ἀϊνορίου δύο ὥρας ἀπέχοντος τῶν Δερβενάκιών πρὸς τὰ δεξιά ὁ Ψηλάντης, ὁ Νικήτας καὶ ὁ Δικαῖος μετὰ πεντακοσίων στρατιωτῶν, ἵνα τοποθετηθῶσιν ἐπὶ τῶν μεγάλων Δερβενίων εἰς ἀντίκρουσιν ἐπαπειλουμένης νέας εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν. Οὕτοι, ἀκούσαντες πολὺν τουφεκισμὸν ἀνωθεν τῆς θέσεως ὅπου ἦτον ὁ Κολοκοτρώνης, ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἐκεῖ ὑποπτεύοντες συμπλοκήν· ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησαν, διότι ἀπαντήσαντες βοσκὸν ἔμαθαν, ὅτι ὀλίγοι Τοῦρκοι ἦλθαν πρὸς τὰ Δερβενάκια καὶ ὅτι ἀκροβολισθέντες μετὰ τῶν φυλαττόντων τὴν θέσιν ἐκείνην Ἐλλήνων ἐπανῆλθον εἰς Ἀργος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ βοὴ τοῦ τουφεκισμοῦ δὲν ἔπαιεν, ἐστράφησαν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ κατέλαβον τὸ ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ. Ἔξανισχίλιοι Τοῦρκοι εἶχαν ἦδη διαβή-

καὶ πέσει εἰς Κουρτέσαν κακῶς ἔχοντες· ἀλλ' οἱ κατόπιν αὐτῶν ἐρχόμενοι τὴν ἔξοδον προκατείλημμένην ὑπὸ τῶν ῥηθέντων τριῶν γενναίων ἀρχηγῶν τῆς Ἐλλάδος. Οἱ Τοῦρκοι πολεμούμενοι ἐμπροσθεν, ὅπισθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, συναθίσμενοι καὶ συναγωνιζόμενοι νὰ περάσωσι καὶ αὐτοὶ εἰς Κουρτέσαν, συνεσωρεύθησαν ἐπὶ τι βάραθρον ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀισθάτη καὶ ἐκεῖ ἡφανίσθησαν· σωρηδὸν ἐπιπτον ἐντὸς τοῦ βαράθρου· πολλοὶ ὑπεκφεύγοντες τὸν κίνδυνον ἐδοκίμαζαν νὰ ἀναβῶσιν ἔφιπποι τὰ ὅρη· ἀλλοὶ ὠδήγουν δι' ἐκείνου τοῦ μέρους φορτωμένους ἵππους καὶ καμήλους· ἀλλ' οἱ ἵπποι καὶ οἱ κάμηλοι διισθαίνοντες ἐκρημνίζοντο· ὥστε ζῷα, ἀνθρώποι, φορτία καὶ λίθοι ἐπιπταν ἐπὶ ζῷων, ἀνθρώπων, φορτίων καὶ λίθων. Ὁ διάγος ὅμως ἀριθμὸς τῶν ἐμπροσθεν Ἐλλήνων δὲν ἦτον ἴκανὸς νὰ ἐμποδίσῃ ὅλοτελῶς τὴν διάβασιν τόσων ἐχθρῶν, διὰ τοῦτο πολλοὶ αὐτῶν διεσώθησαν ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν εἰς Κουρτέσαν. Ὡς περτρισχίλιοι ἐλογίσθησαν οἱ ἀπολεσθέντες ἐχθροί· ἐπεσσαν δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς χεῖρας τῶν Ἐλλήνων μέγας ἀριθμὸς ζῷων καὶ ἀπειρα καὶ πολύτιμα ἀλλα λάφυρα. Οἱ δὲ διασωθέντες εἰς Κουρτέσαν ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας διαβάσεως ἐπανῆλθον τὴν ἐπαύριον πρὸς τὸ στόμιον τῆς ἔξοδου εἰς βοήθειαν τῶν ὅπισθεν ἀπομεινάντων συναδέλφων των· ἀλλ' ιδόντες τοὺς Ἐλληνας ἑτοίμους νὰ τοὺς ἀποκριύσωσι, δὲν ἐπροχώρησαν. Ἔτειλε συγγρόνως καὶ ὁ φρούραρχος Κορίνθου τρία ἑκατόρα κανόνια πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἰς εὑδὲν ἐχρησίμευσαν. Οἱ δὲ ὅπισθεν ἐρχόμενοι Τοῦρκοι, ἐν οἷς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν πασάδων καὶ αὐτὸς ὁ Δράμαλης ιδόντες ὅσα ἐπαίθον οἱ προπορευθέντες, δὲν εἰσῆλθον τὴν τεῖλιμμένην ὁδὸν τῶν Δερβενακίων, ἀλλ' ἔμειναν

επὶ τῆς ἀπέναντι πεδιάδος καὶ ἔστειλάν τινας πρὸς τοὺς πλησιεστέρους "Ἐλληνας ἵνα μάθωσι τίς ὁ ἀρχηγός των. Μαθόντες δὲ παρὰ τοῦ ἐκεῖ φυλάττοντος παπᾶ Δημήτρη Χρυσοβιτσιώτου ὅτι ἦπον ὁ Κολοκοτρώνης, τῷ ἐπρότειναν νὰ ἔξαγοράσωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον ἀλλ' ἰδόντες ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἱππεῖς τινάς "Ἐλληνας καὶ τοὺς ὑπασπιστὰς τοῦ Κολοκοτρώνη, Σπηλιωτόπουλον καὶ "Φωτάκον ἐρχομένους πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ ὑπολαβόντες αὐτοὺς ἐρχομένους εἰς κατασκοπήν, μὴ θέλοντες δὲ καὶ νὰ διανυκτερεύσωσιν ἐπὶ τῇς πεδιάδος, ἐπανῆλθον εἰς Γλυκιάν πλησίον τοῦ Ναυπλίου· ὥστε οἱ ἔχθροί, ἔχοντες μεσότοιχον τὰ φονικὰ Δερθενάκια, διηρέθησαν ἀκουσίως οἱ μὲν κατὰ τὴν Κουρτέσαν, οἱ δὲ κατὰ τὴν Γλυκιάν, ὅπου τοῖς συνέβη τὴν αὐτὴν νύκτα ἄλλο δυστύχημα ἐκληφθὲν ὡς κάκιστος οἰωνός· ἦγαψεν αἰχνής καὶ ἐκάη ἡ πυρῆτις.

'Ἐπειδὴ δὲν ἔμεινε πλέον ἀμφιβολία, ὅτι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐπεχείριζαν νὰ διαλῶσιν εἰς Κόρινθον θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες, ἀνάγκη ἦτο νὰ προκαταλάβωσιν οἱ "Ἐλληνες τὰς διόδους.

Τὴν δὲ ἀκόλουθην ἡμέραν τῇς μάχης, ἦτοι τὴν 27, ἦλθαν εἰς τὸν τόπον τῆς καταστροφῆς ὁ Πλαπούτας, ὁ Δημήτριος Δεληγιάννης, ὁ Γιατράκος, ὁ Τσόκρης καὶ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐπὶ τῇς προτεραιάς. Συσκέψεως δὲ γενομένης περὶ τοῦ πρακτέου ἀπεφασίσθη, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ποίαν τῶν ἀγουσῶν εἰς Κόρινθον ὁδὸν ἐσκόπευσαν οἱ ἔχθροι νὰ διέλθωσιν, ὁ μὲν Γιατράκος καὶ ὁ Τσόκρης νὰ παραλάβωσιν ἀμέσως τὰ ἐν "Αργει στρατεύματά των καὶ νὰ καταλάβωσι τὰς Μυκήνας, ὁ δὲ Τύψηλάντης, ὁ Διάκος καὶ ὁ Νικήτας, ὁ διὰ τὰς

κατὰ τὴν 26 ἀνθραγαθίας του ἐπονομασθεὶς Τουρκοφάγος, νὰ μείνωσι κατὰ τὸ Μπερπάτι καὶ Ἀγρίδι, ὅπου μετέβησαν μετὰ τὴν μάχην, ὃ δὲ Ηλαπούτας, ὁ Δελιγιάννης, καὶ ὁ Ἀντώνιος Κολοκοστρώνης νὰ διασυλλάξωσι τὰ Δερβενάκια· ὅλοι δὲ νὰ τρέξωσι ὅπου φανῇ ὁ ἔχθρος. Τὴν ἀκόλουθην ἡμέραν ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔξεστράτευσε πρὸς τὴν ὁδὸν Ἀγνορίου ὅλος. Φθάσας δὲ εἰς Μπερπάτι ἐκτυπήθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Ὁ Κολοκοστρώνης νομίζων ὅτι οἱ περὶ τὸν Γιατράκον καὶ τὸν Τσέκρην κατέλαθον τὰς Μυκήνας καὶ θὰ ἔπιπταν ὅπισθεν τοῦ ἔχθροῦ, ώς προεσχεδιάσθη, διέταξεν ἀμέσως τοὺς περὶ τὸν Ηλαπούταν ν' ἀρήσωσι τὴν θέσιν τῶν Δερβενακίων καὶ νὰ τρέξωσιν ἀπέμ. προσθέν του πρὸς τὴν Κλένιαν, καώμην τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου. Ἀλλ' οὕτε οἱ περὶ τὸν Ηλαπούταν ἔφθασαν ἐν καιρῷ ὅπου διετάχθησαν, οὕτε ὁ Γιατράκος καὶ ὁ Τσέκρης κατέλαθον τὴν θέσιν τῶν Μυκηνῶν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἡ πείθησαν οἱ στρατιῶται τῶν τοιουτορόπων ἀπέτυχε τὸ σχέδιον, καὶ οἱ ἔχθροὶ παθόντες πολλά, ἀλλ' ἀλίγα ώς πρὸς ὅσα ἔπαθαν οἱ συνάδελφοί των τὴν 26, διέθησαν τὰ στενὰ καὶ διεσώθησαν εἰς Κόρινθον, ὅπου μετ' ὅλην ἐστάλησαν ἐκ Πατρῶν πέντε πλοῖα φέροντα τροφὰς εἰς χρήσιν αὐτῶν καὶ τῶν ἐν τῷ Ἀκροκορίνῳ, ὃν ὑπὸ τὰς ἐψεις ὁ Μ. Ταμπάζης, εἰσπλεύσας τὸν Σαρωνικὸν κόλπον πρὸ τινων ἡμερῶν καὶ ἀποβιβάσας εἰς Κεγχρεάς τὰ πληρώματα τῶν πλοίων του ἥρπασεν ὅλας τὰς ἐναποτεθειμένας τροφὰς καὶ ἀφῆσε τὴν ἀπρονόητον ἐκείνην φρουρὰν σχεδὸν πεινῶσαν.

Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τῆς εἰς Ἀργολίδα ἐκστρατείας τοῦ πολυπληθοῦς τούτου ἔχθρικου στρατοῦ παθόντος τὰ πάνδεινα ἐπὶ τῆς εἰς Κόρινθον ἐπιστροφῆς, διότι ὁ ἀρχηγός του, ἐπαιρόμενος ἐπὶ τῇ δυναμεὶ του, δὲν ἔφρογτισεν ἐπὶ τῆς ἐ-

κείθεν εἰς "Αργος ἀναβάσεως νὰ διατηρήσῃ τὰ μεταξὺ τῶν
δύο πόλεων στενά. Τόσος δὲ τρόμος κατέλαβε τὸν Δράμαλην,
ωστε ἐγκατέλειψεν ἔξωθεν τοῦ Ναυπλίου ἐπὶ τῆς εἰς τὴν
Γλυκιάν ὑποχωρήσεως του καὶ τὸ μόνον παρ' αὐτῷ ἐπὶ τῆς
εἰς Ἀργολίδα εἰσβολῆς του κανόνι.

Σπ. Τρικούπης

ΤΩ: ΜΙΑΟΥΛΗ:

Δὲν ἀπέθανεν ὁπόταν ἐκαιεν εἰς τὴν Μεθώνην

"Ἐνα στόλον μετὰ κρότου,

Καὶ δὲν ἔλαβε τὴν τέφραν τῆς πυρᾶς λευκὴν σινδόνην,
Οὐδὲ ὡς ξυλοκράβατόν του στέλεχος ἐνὸς δικρότου.

"Αλλ' εἰς τὴν ἐσχάτην ὥραν πόσην ἔδειξεν ἀνδρείαν !

Πρὸς τὸν θάνατον ἐστράφη,

Καὶ τοῦ Χάρωνος τὸ πλοῖον εἶδε μ' ὅσην ἀφοβίαν

"Ἐβλεπεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν τὰ πυκνὰ σκάφη.

Τὸν ἀγαπητὸν Μονάρχην εἰς τὰ ἐσχατά του πλέον,

Μὲ καρδίας εἶδε πόνον,

Τοὺς υἱούς του καὶ τὸ ἔθνος τοῦ ἐσύστησεν ἐκπνέων,

Καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν χεῖρα, ἢτις ἐπλασε τὸν θρόνον.

Εἰς τὰς Πάτρας, ὅταν πρώτην ναυμαχίαν ἐπεχείρει,

Φοβερὰν κατὰ συστάδην,

Καὶ μετέβαλλον αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταχίρη

Τὴν αὐγὴν εἰς νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς ἄδην,

"Αντεστάθη αὐτός μόνος καὶ μ' ἐν σκάφος εἰς τρεῖς στόλους

Κ' εἰς δειλὰς φωνὰς μὴ κλίνων,

Καὶ μὲ χάλκινο τρομβόνι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὅλους,

Καὶ μὲ χεῖρα ῥωμιαλέαν τὸ πηδάλιον εὐθύνων.

Ο 'Ανδρέας Μιαούλης
καταναυμακεῖ τὸν ἐχθρικὸν στόλον παρὰ τὴν Κώ.

Τώρα κεῖται . . . γεγραμμέναι πόσαι ήμιθέου πράξεις
Εἰς τὸ μέγα μετωπόν του!

Ώ έχθρέ! χωρὶς νὰ τρέμηης, τώρα μόνον νὰ κυττάξῃς
Τώρα μόνον κατὰ πρῶτον, δύνασαι τὸ πρόσωπόν του.

*Επεσεις, ὡ πρῶτες στῦλε τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος,
Καὶ ὁ θάνατος ἀρπάζει

Ἐνα ἔνα τοὺς προιμάχους τῆς πατρίδος μας ἀπόνως,
Καὶ ἡ δόξα μένει χήρα, καὶ ὁ ξένος τὸ καγχάζει.

Μὴ γελᾶς, ὡ φυλὴ νέα, καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα ξένη.
Τοῦ ἀγῶνός μας μνημεῖον

Μὲ τὸ ξίφος τοῦ θανάτου καὶ κανὲν ἂν δὲν μᾶς μένῃ,
Θάπτεται τῆς ιστορίας τὸ αἰώνιον βιβλίον;

*Εξαλείφονται τὰ ὅρη, καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βράχων,
Καὶ τὰ τόσα μας πεδία,

Οπου βλάστησαν αἱ δάφναι τόσων μας λαμπρῶν προιμάχων;
Αὐτὰ εἶναι τῶν Ἑλλήνων τὰ αἰώνια μνημεῖα.

*Η λαμπάς ἐν ὅσῳ φέγγῃ τοῦ ἥλιου ἢ τοὺς αἰθέρας,
Τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος

Θὰ φωτίζῃ ἀθανάτους καὶ μιεγάλας τὰς ἡμέρας,
Καὶ εἰς σὲ Μιαούλη δόξης θὰ ύψοῦται μέγας θρόνος.

Θάπτεσαι εἰς τὴν ἀκτήν μας, ἵστο τεθρυλημένον μνῆμα
Τοῦ λαμπροῦ Θεμιστοκλέους,

Κ' ἡ σκιά σου θέλει βλέπει μὲ χαρὰν τὸ λευκὸν κῦμα,
Στάδιον τοῦ ιδικοῦ σου καὶ τοῦ ιδικοῦ του κλέους.

Γλύψετε εἰς τὸ μνημεῖον ποῦ θὰ κρύψῃ τὰ ὄστα του,
Ἐχθρικὰ ἑκατὸν πλοῖα

Εἰς τὴν πρύμνη του δεμένα καὶ μὲ τὴν σημιαίαν κάτου,
Κ' εἰς τοὺς πόδας του ἃς κλαίουν καὶ ἡ Ἀφρικὴ κ' ἡ Ασία.

Καραίσκε καὶ Μισούλη ! πρῶτοι καὶ οἱ δύο ζῶντες
 'Στὴν μεγαλουργίαν εῖσθε·

Καὶ εἰς μίαν παραλίαν, σήμερον ἀποθανόντες
 Κ' ἐν μιᾷ τιμῇ καὶ δόξῃ, γείτων εἰς τοῦ ἄλλου κεῖσθε.

Μετὰ τὴν μεγάλην γέννην καὶ τῶν δύο σας ἐπίσης,
 'Απὸ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας,
 Τὰς μεγάλας τῆς δυνάμεις ἔξαντλήσασα ἡ φύσις,
 Τοὺς ὁμοίους σας 'c τὴν γῆν μιας θὰ γεννήσῃ μετ' αἰῶνας.

Εἰς αἰώνων περιόδους, τοῦ αἰθέρος ὁδοιπόροι

Παρομοίως οἱ κομῆται

Φαίνονται μὲν χρυσᾶ ἵχνη, φλογεροὶ καὶ φωτοφόροι,
 Καὶ ἡ γῆ τὸν ἐρχομόν των καὶ θαυμάζει, κ' ἐνθυμεῖται.

Παραγιώτης Σοῦτσος

ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

A'.

'Απὸ κρότον ὀργάνων βοΐζει
 Τῆς Γραβιᾶς τὸ βουνὸν ἀντικρύ,
 Λάμπουν ὅπλα χρυσᾶ, καὶ λερή
 Φουστανέλλα μαυρίζει.

Πρὸς τὸ Χάνι χορὸς καταβαίνει
 'Απ' ὁδὸν ἑλικώδη λοξήν.
 Καὶ φλογέρα μὲν ἥχον ὀξύν
 Χοροῦ ἄσμα σημαίνει.

Ὀδυσσεὺς ὁ ταχύπους ἥγεται
 Τοῦ μαχίμου ἐκείνου χοροῦ,
 Καὶ ἐγκύμων σκοποῦ τολμηροῦ
 Πρός τὸ Χάνι κινεῖται.

Ἐκεῖ δὲ τὸν χορὸν διαλύει,
 Κλεῖ τὴν μάνδραν καὶ οὕτω λαλεῖ·
 Ἡ πατρὶς μας ἐδῶ μᾶς καλεῖ,
 Στρατιῶται ἀνδρεῖσι.

Μετ' ὀλίγον ἐδῶ καταφθάνει
 Στρατιὰ μυριάδων ἔχθρῶν.
 Εἶναι στάδιον δέξης λαμπρὸν
 Τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι.

Εἰς τὸ μέγα στενὸν θὸς ξυπνήσουν
 Οἱ ἀρχαῖοι τῆς Σπάρτης νεκροί,
 Καὶ τὸν τόπον αὐτὸν φοβεροί
 Τουρκομάχοι θὰ σείσουν.

Κ' ἡ σκιὰ τοῦ Διάκου παρέκει
 Τοῦ εἰς σούβλαν ψηθέντος σκληράν,
 Μὲ μεγάλην θ' ἀκούσῃ χαρὰν
 Νὰ βροντᾶ τὸ τουφέκι.

Ἐκεῖ κάτω κυττάξατε· φθάνει
 Ο πομπώδης στρατὸς τῶν ἔχθρῶν.
 Ιδοὺ στάδιον δέξης λαμπρὸν
 Τὸ μικρὸν τοῦτο χάνι.

Στρέφουν ὅλοι καὶ βλέπουν. Διέδη
 Τὸ ποτάμι ἀπίστων πληθὺς,
 Καὶ ἀκούεται δοῦπος βαθύς.
 Καὶ ὁ τέπας σαλεύει.

Πιστολίων ἀκούονται κτύποι
 Καὶ βαρβάρων φωναὶ συνεχεῖς,
 Καὶ τινάσσουν τὴν χαίτην ταχεῖς
 Καὶ ἀφρόεντες ἵπποι.

Πρὸ τῶν ὄλλων ξιφήρης προβαίνει
 Εἰς δερβίσης τὸν ἵππον κεντῶν.
 Οὐ νίος τοῦ Ἀνδρούτσου αὐτὸν
 Ἐρωτᾶ ποῦ πηγαίνει.

Ἀποκρίνεται κεῖνος· Νὰ σφάξω
 "Οπου βρῶ τοῦ προφήτου ἔχθρούς,
 Καὶ πατῶν τοὺς ἀπίστους νεκροὺς
 Τὸ ἀλλὰχ ν' ἀνακράξω.

Ἄλλ' ἐδῶ, ὡς οὐέ τοῦ προφήτου,
 Μιναρέν δὲν θὰ βρῆς ύψηλόν,
 Άλλὰ μόνον τούφέκι καλὸν,
 Καὶ ίδου ἡ φωνή του.

Καὶ ἡνίας καὶ σπάθην ἀφίνει
 Ο δερβίσης τὰ στέρνα πληγείς,
 Καὶ μὲ κρότον πεσὼν κατὰ γῆς.
 Ρεῖθρον αἴματος χύνει.

Τοῦ θανάτου ίδρως περιβρέχει
 Τὸ χλωμὸν μέτωπόν του εὔθύς,
 Καὶ ὁ ἵππος αὐτοῦ πτοηθείς
 Κοῦφος κ' εὔκαιρος τρέχει.

B'.

Καθώς ὅταν βορρᾶς ριγοβόλος
 Μὲ ἀκάθεκτον πνέη ὄρμήν,
 Κι' ὁ βαθὺς τοῦ πελάγους πυθμὴν
 Κατασσίεται ὅλος.

Τῶν ἔχθρῶν οὕτω σείει τὰ στήθη
 Κραταιά, ψυχοβόρος ὄργή,
 Καὶ ἀκούεται λύσσης κραυγὴ
 'Απὸ τ' ἄμετρα πλήθη.

Σῶμα μέγα, πυκνόν, ταραχῶδες,
 'Αλαλάζον ὄρμῆ μὲ κραυγὴν,
 Καὶ βαρύθουπον σκάπτουν τὴν γῆν
 Σιδηροῦ ἵππων πόδες.

'Αλλ' ἀκοίμητον πῦρ ἐκ τῆς μάνδρας
 Τοὺς ὄρμῶντας προσβάλλει ἔχθρούς,
 Κ' ἐξαπλόνει τριγύρω νεκρούς,
 Νεκρούς ἵππους καὶ ἄνδρας.

Οὔτ' ἔν ὅπλον εἰς μάτην καπνίζει,
 Οὔτ' ἔν ὅπλον εἰς μάτην βροντᾶ
 Κάθε βόλι συρίζον πετᾶ
 Καὶ τὰ κρέατα σχίζει.

Περιπτατ' ἐκεῖ πολυαίμων
 'Εν νεφέλαις καπνοῦ καὶ πυρὸς,
 Μὲ τὸ βλέμμα δριμύ, φοβερὸς
 Τοῦ ὀλέθρου ὁ δαίμων.

Ταχυθάνατον πέλεκυν σείει
 Καὶ ἀκόρεστον βλέμμα κολλᾶ
 "Οπου αἴματα ρέουν πολλά,
 "Οπου θνήσκουν ἀνδρεῖοι.

Ἡ κλαγγὴ ὡς γλυκύφθοιγγον μέλος
 Τοῦ θηρίου τὰ ὥτα κτυπᾷ.
 Καὶ τὰ μέλανα χείλη του σπᾶ
 Καταχθόνιος γέλως.

Τὸ πᾶν βλέπει μὲ δψιν ἀγρίαν
 Τὴν φριξότριχα κόμην κινῶν.
 'Ως ὁ λέων ὅπόταν πεινῶν,
 'Ενεδρεύει τὴν λείαν.

Καταφλέγει ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ
 Τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν ἡ ὄργη,
 Καὶ ἡχεῖ κ' ἡ περίβουνος γῆ
 Καὶ οἱ λόγγοι κ' οἱ βράχοι.

Γ'.

Μάχης πλὴν δὲν ἡχοῦν πλέον φθόγγοι
 Οὔτε μέταλλα λάμπουν στιλπνά.
 Σιωποῦν τὰ κρημνώδη βουνὰ
 Καὶ οἱ βράχοι κ' οἱ λόγγοι

"Οπου πρώην κραυγαὶ καὶ μανία
 Βασιλεύει θανάτου σιγή.
 "Ἐνθα καὶ ἐνθα θνησκόντων κραυγὴ
 "Αντηχεῖ ἀπαισία.

Πεντακόσια πτώματ' ἀφίνων
 'Ο εἰς μάτην παλαιόσσας ἔχθρός.
 'Απεσύρθη μακράν τοῦ πυρὸς
 Μιᾶς φούκτας Ἐλλήνων.

Τοὺς ἀνδρείους στενὰ τριγυρίζει
 'Ο πασᾶς δι' ὀμέτρου στρατοῦ,
 Καὶ τὴν λείαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ
 'Ως βεβαίαν ἐλπίζει.

'Αλλὰ σύ, ὦ θεὰ ἐγερθίνους.
 Ποῦ νιοὺς Θρασυβούλων γεννᾶς,
 Καὶ ἀλύσεις συντρίβεις δεινάς,
 Δὲν τρομόζεις κινδύνους.

Διὰ σοῦ τοὺς πολλοὺς οἱ ὅλιγοι
 Ταπεινοῦν μὲ σπαθὶ κοπτερόν.
 Τὸ σπαθὶ σου ἐν μέσῳ ἔχθρῶν
 Εὔρύν δρόμον ἀνοίγει.

Δ'.

Μεγαλόπτερος νύξ, παραστάτις
 Πολυτρόμιου σωρείας νεκρῶν,
 'Επεκτείν' εἰς τὴν γῆν σκιερὸν
 Τὸ πλατὺ κάλυμμιά της.

Καὶ ίδοὺ οἱ σαπφείρινοι κάμποι
 'Απὸ ἄστρα γεμίζουν λαμπρά,
 Καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀργυρᾶ
 'Η πανσέληνος λάμπει.

Τὴν βαθεῖαν σιγὴν καὶ τὰ σκότη
 Διακόπτουν βαρβάρων κραυγαί.
 Προσευχαὶ ἀσεβεῖς καὶ ἄργαι.
 "Οπλῶν λάμψεις καὶ κρότοι.

*Ἀδελφὸς πλὴν ὁ ὑπνος θανάτου
 Εἰς τὰς τάξεις τῶν Τούρκων πετᾶ,
 Καὶ τὰ μέλη των ζώνει σφιγκτὰ
 Μὲ τὰ μαῦρα θεσμά του.

Μόνος ἄγρυπνος εἴς ἐπροπάτει
 'Ο πασᾶς ἀνασπῶν τάς ὄφρῦς.
 'Αλλ' ἐρρίφθη κ' ἐκεῖνος βαρὺς
 'Σ τὸ παχύ του κρεβάτι.

Μόλις δ' εἶχε τὰ σμματα κλείσει,
 Αίμωπόν, μὲ θανάτου χροιάν,
 'Ονειρόφαντον εἶδε σκιὰν
 Τὴν σκιὰν τοῦ δερβίση.

*Ο θανὼν λειτουργὸς τοῦ προφήτου.
 Εἶχε αἷμα πολὺ καὶ πηκτόν,
 "Οπου ἔχαινε χάσμα φρικτόν,
 'Η μεγάλη πληγή του.

*Η μορφή του πλὴν ἡτο γλυκεῖα
 Καὶ ἡ ὄψις του λίαν φαιδρά,
 'Εκτυποῦσεν ἐν τούτοις σφοδρὰ
 Τοῦ πασᾶ ἡ καρδία.

*Η σκιά· Μή, τὸν εἶπε, φοβῆσαι,
 Εἶμαι λόγου καλοῦ μηνυτής,
 Χαῖρε, φίλε πασᾶ! Νικητής
 Τῶν Ἑλλήνων θὰ εῖσαι.

Οι ἐν Μάνδρᾳ κλεισμένοι ὄλιγοι
 Εἶναι θύματα πείνης σκληρά.
 Τὰ φρικώδη τῆς σούσθλας πυρὸ
 Οὔτε εἰς θ' ἀποφύγῃ.

Ὄ νεκρὸς ταῦτα λέγων δερθίσης
 Ἀνελήφθη τὸν φίλον πλανῶν
 -Μειδιᾶς, ὡς πασᾶ; ἐξυπνῶν
 Μαῦρον δάκρυ θὰ χύσῃς.

E'.

Σύ, ὅς Μοῦσα, ὁδήγει μ' ἐν τάχει
 Νὰ ιδῶ τοὺς ἀνδρείους φρουρούς,
 Νὰ μετρήσω κ' ἐκεῖ τοὺς νεκροὺς
 Τοὺς πεσόντας ἐν μάχῃ.

Θαῦμα μέγα μεγάλου ἀγῶνος
 Παριστᾶ ἡ ἐμπρός μου σκηνή.
 Ἐνα μόνον ἡ νίκη θρηνεῖ,
 Εἰς ἀπέθανε μόνος.

Οι ἀνδρεῖοι φεσάνυκτα σκάπτουν
 Τὰ κατάψυχρα σπλάγχνα τῆς γῆς
 Κ' ἐν τῷ μέσῳ πενθίμου σιγῆς
 Ἐνα σύντροφον θάπτουν.

Εἰς τὸ μνῆμα δὲν καίει λιθάνι,
 Δὲν σὲ κλαίει ψαλμὸς ιερός,
 Οὔτε θρήνους ἀκούω μητρός,
 Τῷ ἀνδρεῖς Καπλάνη.

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα A' τάξεως

Ἡ μονότεκνος μήτηρ του σίμοι ἐ¹
 Νικητὴν τὸν οὐίὸν καρτερεῖ.
 Δυστυχῆς ὅταν φθάσῃ πικρὴ
 Τῆς ἀνδρείας του φήμη.

Γ'.

Ἄλλ' εἰς τὸ ὄρος κρυψιένη ἐν μέρεῳ
 Ἡ σελήνη γυρνᾶ, καὶ ἡ πλειάς
 Σημαδεύει τὸν ρόῦν τῆς θεᾶς
 Ποῦ τὸν ἥλιον φέρει.

Τῶν βουνῶν ἡ πολύωσμος αὔρα
 Ἐκχειλίζουσα τὸ ἄνθη φυσᾶ,
 καὶ ἡ αὔγὴ χρωματίζει χρυσᾶ
 "Οσα ἦσαν πρὶν μαῦρα.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας,
 Καὶ ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρᾶ
 Ὁρμᾶ ἔξω πυκνή, τολμηρά,
 Μὲ τὰ ξίφ' εἰς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ καὶ ἔνωμένη
 Εἰς οωρείας πτωμάτων πατεῖ,
 Καὶ εἰς ἄπιατος τὸ ὅπλον κροτεῖ,
 Καὶ βοᾶ παντὶ σθένει :

Μουσουλμᾶνοι, βοᾶ τρομασμένος,
 Ὁ Γκιασούρ, ὁ Γκιασούρ μᾶς ἐπῆ ...
 Δὲν ἐπρόφθασε — ρὲ — νὰ εἰπῆ,
 Πίπτει κάτω σφαγμένος.

Θανατώνουν τὰ τέκνα τῆς νίκης
 Τρεῖς προφύλακες ἄλλους, κ' εὐθὺς
 Φθάνουν ὅπου ἔχθροὶ παμπληθεῖς.
 Ἐξυπνοῦν μετὰ φρίκης.

Ἐξυπνοῦν δὲν ἐγείρονται ὅμως.
 Ἐξυπνοῦν, ἀλλὰ τρέμουν πρηγνεῖς
 Οἱ δειλοὶ θεαταὶ τῆς σκηνῆς
 Ποῦ ἀνοίγει ὁ τρόμος.

Οὕτω πίπτουν πρηγνεῖς οἱ κλεισμένοι,
 Στρατιῶται φρουρίου ἐντός.
 Οταν βόμβα ἐν μέσῳ νυκτὸς
 Φλογερὰ καταβαίνει.

Ως δέ, ὅταν βαρύκροτος σπάσῃ
 Ριπτεὶ κύκλῳ θανάτου πυρά,
 Οὔτως ἔκαστος Ἑλλην περᾶ
 Σφάζων ὅπου περάσῃ.

Διαβαίνων καὶ σφάζων λαμπάνει
 Ο Σεφέρης βαρεταν πληγήν,
 Καὶ ὑπλόδουπος πίπτ' εἰς τὴν γῆν,
 Άλλὰ πρὸιν ἀποθάνῃ.

Εἰς τὸ στῆθος μὲ σφαῖραν εύρισκει
 Τὸν φονέα. — Θεέ τῶν πιστῶν,
 Εἰς τοὺς κόλπους σου δέχου αὐτόν,
 Υπὲρ σοῦ ἀποθνήσκω.

~~~~~

Ζ'

Τι σημαίνει ὁ κρότος ποῦ βράζει
 Καὶ βαρὺς καὶ τυφλὸς ἀντηχεῖ;
 Κονισάλου δὲ νέφος παχὺ^ν
 Διατὶ πλησιάζει;

Πολυκρόταλον ἥχον κυμβάλων
 Καὶ σπαθίων ἀκούων κλαγγήν;
 Κατασείουν ρίζόθεν τὴν γῆν.
 Βαρεῖς δοῦποι πετάλων.

Ανατέλλων ὁ ἥλιος λάμπει
 Εἰς ιππέων σπαθία γυμνά.
 'Απὸ μέταλλ' ἀστράπτουν στιλπνὰ
 Οἱ ιππόκροτοι κάμποι.

Φθάν' ίδοὺ μεθ' δρυῆς ἀκρατήτου
 Στρατιὰ ἡ μεγάλη αὔτή.
 'Ο πασᾶς ὠργισμένος ζητεῖ
 Τοὺς ἔχθροὺς τοῦ προφήτου.'

Τῷ δεικνύουν τοῦ ὄρους τὸ πλάγιο,
 Τῷ δεικνύουν σφαγὴν τὴν οἰκτράν,
 Κ' εἴτα λέγουν. 'Απῆλθον μακρὰν
 Οἱ ἔχθροὶ τουρκοφάγοι.

'Ως ποιμὴν ποῦ ξυπνᾷ τρομασμένα,
 Καὶ τοὺς λύκους ἀντὶ νὰ εύρῃ,
 'Ιχνη αἴματος μαύρου θωρεῖ,
 Καὶ ἀρνία σχισμένα..

Ο πασᾶς θεωρεῖ ἔμπροσθά του
 Τὴν σκληρὰν τῶν σίκείων σφαγήν,
 Καὶ τραῡ μὲ ἀγρίαν ὄργήν
 Τὰ πυκνὰ γένειά του.

II'.

Εἰς τὰ ὑψη τοῦ ὄρους ἐπάνου,
 Τῆς Γραβίας σταματοῦν ἀντικρύ,
 Τῶν Ἑλλήνων οἱ παῖδες λαμπροὶ¹
 Νικηταὶ τοῦ τυράννου.

Οἱρῶς εἰς τὸ πρόσφατον αἷμα
 Μὲ κονίσαλον ρέει πηκτόν,
 Μαῦρα εἶναι τὰ μέτωπ' αὐτῶν,
 Καὶ ἀστράπτον τὸ βλέμμα.

— Εἰς γραμμήν, παλληκάρια, σταθῆτε;
 'Ο νίδις τοῦ Ἀνδρούτσου μετρᾶ·
 Εἰς τὰ μάτια του λάμπει χαρά,
 Παλληκάρια χαρῆτε !

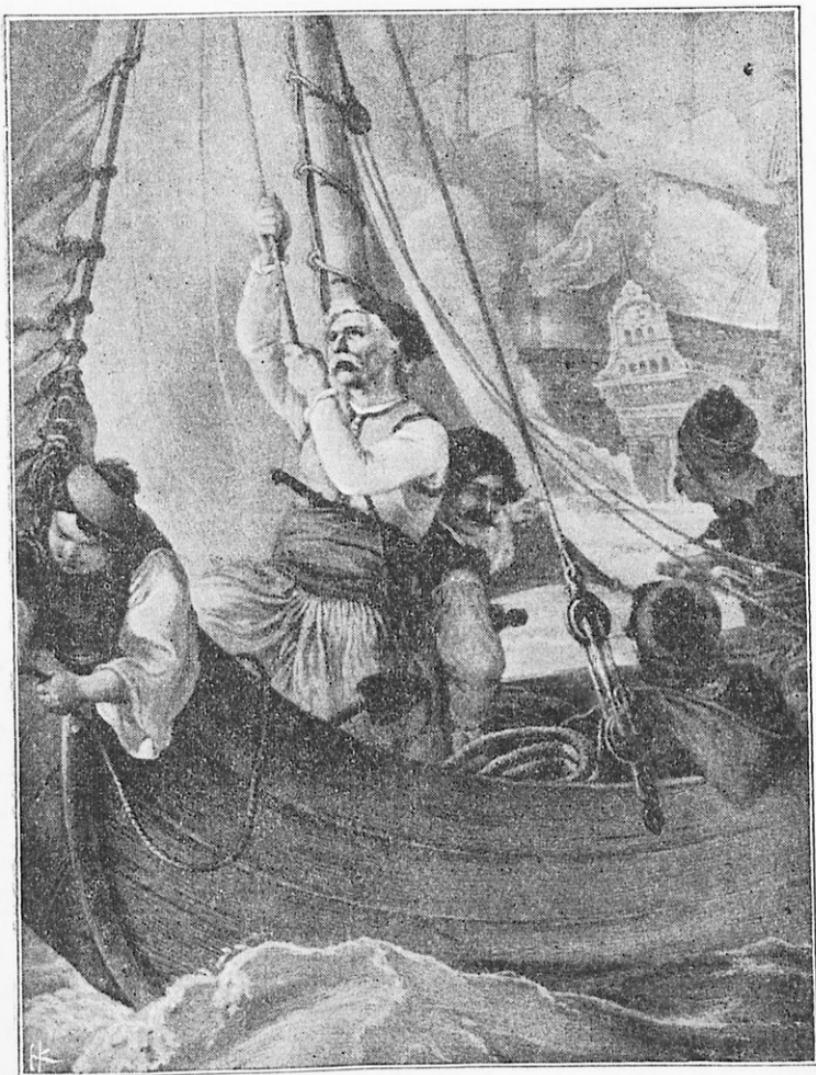
Ἐκατὸν δεκοκτὼ εῖσθε ὅλοι,
 Κ' ἐδαμάσατε τόσους ἐχθρούς,
 Δύο μόνον δ' ἀφῆκε νεκροὺς
 Τῶν ἀπίστων τὸ βόλι.

Γεώργ. X. Ζαλοκώστας

ΚΑΝΑΡΗΣ

Κανάρης ! τί ώκεανός, τί ποίησις μεγάλη !
 Λές τ' ὄνομά του, κι' ἀστραπαῖς γεμίζουν τὸν αἰθέρα
 Κατάρτια ρήχν' ἡ θάλασσα καιμένα 'στ' ἀκρογιάλι,
 'Η μέρα νύχτα γίνεται καὶ τὸ σκοτάδι μέρα·
 Τ' ὄνομ' αὐτὸς ὅποιος τὸ εἰπῆ, ψηλώνει, ἀναβαίνει·
 Θάλασσα παίρνει 'στὴ ψυχὴ καὶ 'στὴν καρδιὰ πλαταίνει !
 Κανάρης ! πέλαγος πλατύ, ἀτέλειωτο, καὶ κῦμα
 Βοριᾶ σπαρμένο καὶ φωτιά, τῆς ἀστραπῆς λημέρι,
 'Αθανασίας λειτουργιά, τῆς φλόγας "Αγιο Βῆμα,
 Καὶ Χάρου δισκοπότηρο 'στοῦ κεραυνοῦ τὸ χέρι !
 Γάλα σὲ στῆθος γυναικὸς δὲν ἥπι' 'Εκεῖνος στάλα·
 • 'Αφρὸ σὲ κῦμα βύζαξε καὶ φλόγα, ὅχι γάλα.
 Μιὰ νύχτα πῶτρεμεν ἡ γῆ κι' ὁ κόσμος ἔχαλοῦσε,
 Τ' Ἄστρο τοῦ "Αρη, ἥμερο καὶ χωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα,
 Χαμήλωνε, χαμήλωνε, τὴ θαλασσα ζητοῦσε,
 Κ' ἐκείνη ἐσηκώνετο 'στὰ σύννεφα καβάλλα....
 Καὶ τὴ στιγμὴ ποῦ φίλησε τὰ κύματα ὁ "Αρης,
 Μ' ἔνα τῆς θάλασσας σπασμὸ γεννήθηκ' ὁ Καναρης.

"Αχιλλεὺς Παράσκος

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης
πυρπολεῖ παρὰ τὴν Χίον τρία πλοῖα τῆς γραμμῆς

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ.

Κατὰ τὸ 1824 ἔθωκεν εἰς αὐτὸν νέαν λάμψιν τὸ ὄνομα τοῦ Βύρωνος. Ἐνταῦθα ἥλθεν δὲ Ἀγγλος ποιητής, ὅτε ἐλαβε τὴν γενναίαν ἀπόφασιν νῦν ἀφοσιωθῆναι εἰς τὸν ἑλληνικὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Τὴν 5ην Ἰανουαρίου ἀπεβίβασθη εἰς Μεσολόγγι, τὴν 18 Ἀπριλίου ἀπέθανε. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἦσαν διὰ τὴν θυγατέρα του καὶ διὰ τὴν Ελλάδα. «Εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσα τὰ πάντα, εἴπε προτοῦ ἐκπνεύσῃ τὸν καιρόν, τὴν περιουσίαν, τὴν ὑγείαν μου. Τῷρα θυσιάζω εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ζωήν μου. Τί περισσότερον ἥδυνάμην;»

Πολλὰ ἥδυνατο εἰσέτι νὰ πράξῃ ἐὰν ἔζη. Η Ελλὰς δηλητικές πρὸς αὐτόν, εἰς αὐτὸν ἐστήριξε τὰς ἐλπίδας της, εἰς αὐτὸν πάντες ἀπετείνοντο διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, αἵτινες ἐσπάρασσον τότε τὴν Ελλάδα. Ο πρακτικὸς νοῦς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, η διαύγεια τῆς ἐνθέρμου φαντασίας του, η ἀγγλικὴ ψυχραιμία ἦτις ὑπεκρύπτετο ὑπὸ τὴν μεσημβρινήν του εὐαισθησίαν, τὸ γένητρον τοῦ δινόμιατός του, τὰ πάντα ἐφαίνοντο δικαιοῦντα τὰς ἐλπίδας ὅσας ή ἔλευσίς του εἰς Ελλάδα ἐγέννησε. Ο θάνατός του αὐτὸς δὲν ἀπέβη ἀνωφελής εἰς τὸν σκοπόν, εἰς τὸν δρόποιον εἶχεν ἀφιερώσει τὴν ζωήν του. Δι' αὐτοῦ νέα ποιητικὴ λάμψις περιέβαλε τὸν Ελληνικὸν ἀγῶνα, ἰδίως δὲ ἐλαυνιπρύνθη τὸ Μεσολόγγι διὰ τῆς ἐπικηδείου ταύτης δόξης. Ἐκεῖ ἀπεβίωσεν, ἐκεῖ η καρδία του διετηρήθη ὡς ιερὸν κειμήλιον, ἐκεῖ τὸν ἐθρήνησε νεκρὸν η Ελλὰς διὰ τῆς φωνῆς τῶν ῥητόρων της, ἐκεῖ δὲ πρό τινων ἐτῶν τῷ ἀνηγέρθη καὶ

ἀνδριάς, ἐν τῷ μέσῳ, τῶν μυημένων τῶν ὑπεριμάχων τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως.

Αλλὰ τὴν μεγαλυτέραν δόξαν τοῦ Μεσολογγίου ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ 1826 πτώσις του, μετὰ πολιορκίαν διαρκέσασαν ἐπὶ ἓν δλόκηρον ἔτος.

Τὴν 25 Ἀπριλίου 1825 εἶκοσι χιλιάδες Μωαριθανοί ἔστησαν τὰς σκηνάς των πέριξ τῆς πόλεως. Ἀρχιστράτηγος αὐτῶν ἦτο ὁ Ρεσίτ Μεχμέτ πασᾶς, γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Κιουταχῆ. Ἡτο οὗτος ἀνθρωπὸς ἔκτης καὶ τολμηρός, ὁ δὲ Σουλτάνος ἔξαρξεν αὐτὸν διὰ νὰ ἀποπλύῃ τὸν βύπον τῆς πρώτης ἀποτυχούσης πολιορκίας, καὶ τῷ ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν εἰπὼν: Ἡ τὸ Μεσολόγγι ἡ τὴν κεφαλήν σου!

Τὸ Μεσολόγγι ἦτο ἥδη καλύτερον ἡτοιμασμένον πρὸς ἄμυναν ἡ κατὰ τὸ 1822. Η φρουρά του συνεποσοῦτο εἰς τρισχιλίους ἄνδρας, ὁ δὲ Χῖος μηχανικὸς Κοκκίνης εἶχεν ἐπισκευάσει καὶ αὗξήσει ὅσον ἐφικτὸν τὰ δχυρώματα. Τὸ τεῖχος ἐπανωρθώθη, ἡ τάφρος ἐπλατύθη, τὰ ὑπάρχοντα τεσσαράκοντα καὶ δκτὼ πυροβόλα ἔστιθησαν καταλλήλως εἰς τοὺς διαφόρους προμαχῶνας, ἔκαστος τῶν ὅποιων ἔφερεν δνομα δοξασθὲν εἰς τοὺς περὶ ἐλευθερίας ἀγῶνας. Εινημονεύοντο δι' αὐτῶν τὰ δνόματα τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, τοῦ Τρύγα, τοῦ Σκεντέρμπεη, τοῦ Κανάρη τὸ τοῦ λόρδου Βύρωνος δὲν παρελείφθη, τὴν δὲ Γαλλίαν ἔξεπροσώπει τὸ τοῦ Μονταλαμβέρτου.

Οἱ Τούρκοι δὲν ἔθράδυναν ν' ἀρχίσωσι τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλ' αἱ ἐπανειλημμέναι τῶν ἔφοδοι ἀπεκρούοντο πᾶσαι μετὰ πολλῆς ζημίας, οἱ δὲ πολιορκούμενοι, γινόμενοι δσημέραι τολμηρότεροι, ἀντὶ τοῦ νὰ περιμένωσι τὰς προσθολὰς

τοῦ ἐχθροῦ, τὸν προσέθαλον αὐτοὶ δι? ἐξόνω γενεγόν· Παραιτηθέντες τῆς ἐλπίδος τοῦ νὰ κυριεύσωσι: τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, οἱ Τούρκοι ἐπέσπευσαν τὰ ἔργα τῆς πολιορκίας, ὅπως τὴν ἀναγκάσωσι: γὰ παραδοθῇ διὰ στενοῦ ἀποκλεισμοῦ. Εἰς τὰ ἔργα τῶν ταῦτα μετεχειρίζοντο Χριστιανούς, ἐξ ὧν μετέφερον ἐπὶ τούτῳ τρισχιλίους ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Ὅτο ἀληθῶς δύσυνηρὰ ἡ θέσις τῶν δυστυχῶν ἐκείνων ἐργατῶν, ἐκπιθεμένων ἐξ ἑνὸς μὲν εἰς τοὺς ῥαβδισμοὺς τῶν Τούρκων, ἐξ ἄλλου δὲ εἰς τὸ πῦρ τῶν δημοσθήνων των, πρὸς καταστροφὴν τῶν ἀποίων γηγενάζοντο νὰ ἐργάζωνται καὶ νύκτα καὶ νημέραν. Ἐργον τῶν ἦτο ἡ ἀνύψωσίς ὁρους τεχνητοῦ, ὑπερέχοντος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀλλ? οἱ πολιορκούμενοι διὰ τῶν ὑπονόμιων των ἐμιταίων τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὑψώματος, μετὰ δὲ πᾶσαν ἔκρηξιν ὑπονόμου ἐξήρχοντο. Εἰφύρεις κατὰ τῶν πολιορκητῶν.

Ἐως τότε ἡ θάλασσα ἦτο ἐλευθέρα, ὥστε ἔρχοντο ἐπικουρίαι εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Ἀλλὰ μίαν νημέραν οἱ Τούρκοι, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, κατώρθωσαν νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν θαλασσολίμηνην πλοιάρια φέροντα πυροβόλα. Περιέώσαντες οὕτω πανταχθεν τὸ Μεσολόγγι ἐνόμισαν ὅτι θὰ παραδοθῇ, ἀλλ? εἰς τὰς περὶ παραδέσεως προτάσεις ἀπεκρίθησαν οἱ Ἑλληνες διὰ τῆς ἀνεγέρσεως νέων πυροβολοστασίων πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, τὸ ἀποίον ἔως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν εἶχεν ἀνάγκην ὑπερασπίσεως. Εἰς τὸ ἀκοίμητον πῦρ τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὰς ἀπαύστους προσδολάς του ἀντέστησαν μὲν ἀκατάθλητον καρτερίαν καὶ ἐπιμονήν. Ἐπὶ τέλους, τὴν 1ην Ὁκτωβρίου, μετὰ ἐξ μηρῶν πολιορκίαν, οἱ Τούρκοι σηκώσαντες τὰς σκηνάς των ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁρους Ζυγοῦ,

ὅπου ἐστρατοπέδευσαν. Οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ὅρη καὶ εἰς τὴν νῆσον Κάλαμον, πιστεύσαντες ὅτι ἐλύθη δριστικῶς ἡ πολιορκία, συνέδραμον πανταχόθεν εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλ' ἀτυχῶς αἱ ἐλπίδες των ἥσαν ψευδεῖς· ὁ πρὸς στιγμὴν παύσας κίνδυνος ἐπέπρωτο νὰ ἐνσκήψῃ μεγαλύτερος ἡ προτοῦ, καταιγὶς φρικτότερα τῆς πρόην ἐπήρχετο μετὰ τὴν ἀπατηλὴν καὶ ἐφήμερον γαλήνην, ἡ δὲ καταστροφὴ ἐπέκειτο ἥδη ἀναπόφευκτος. Οἱ Ἰμβρανίμης, υἱὸς τοῦ Μεχμέτ Αλῆ Πασᾶ τῆς Αἰγύπτου, κομπάζων διὰ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ νίκας του, χαίρων διότι καὶ εἰς τὴν Στερεάν ἐξ αὐτοῦ ἐξηρτάτο ἡ ἐπανόρθωσις τῆς ἀποτυχίας τοῦ Κιουταχῆ, γῆτοιμάσθη νὰ φέρηγαντὸς εἰς πέρας τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Ἐλλὰς ἔδρεπε τρόπαια, ἡ δὲ Ἐπανάστασις ἡκμαζεῖν ἐπὶ γῆς καὶ θαλάσσης, ἀλλ' ἡ φάσις τῶν πραγμάτων μετεβλήθη ὅπότε ὁ Σουλτάνος ἐπεκαλέσθη τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἴσχυροῦ ὑποτελοῦς του πασᾶ. Ἀνευ τῶν στρατῶν καὶ τῶν στόλων τῆς Αἰγύπτου, οὔτε ἡ Κρήτη καθυπετάσσετο, οὔτε ἡ Πελοπόννησος ἤρημούτο, οὔτε τὸ Μεσολόγγι ἔπιπτε, ἡ δὲ Ἐλλὰς ἤθελεν ἀνακτήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν ἄνευ τῆς ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίας, καὶ ἵσως τὸ νέον κράτος ἐλάμβανε ἀπ' ἀρχῆς τὰ σύνορα, τὰ διοῖα δὲν κατωρθώσαμεν εἰσέτι ν' ἀποκτήσωμεν.

Οἱ υἱὸς τοῦ Μεχμέτ Αλῆ ἐστρατοπέδευσεν ἐνώπιον τοῦ Μεσολογγίου τὴν 13 Δεκεμβρίου 1825. Αἱ ἀντιζηλίαι τῶν δύο ἀρχιστρατήγων παρέτεινον τὴν πολιορκίαν, δσῷ καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν πολιορκουμένων. Οἱ Αἰγύπτιος ἐφιλοτιμεῖτο νὰ διαπράξῃ μόνος ὅ τι δὲν κατώρθωσεν ὁ Τούρκος, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἀγανακτῶν διὰ τὸ ἀγέρωχον τοῦ Ἰμβραήμ, ἐπεθύ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μει νὰ τὸν ἵδη ἀποτυγχάνοντα ἐκεῖ ὅπου αὐτὸς δὲν ἔπειται.
Ἐκ τοῦ στρατοπέδου του εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ζυγοῦ, ἔχαι-
ρε βλέπων μακρόθεν ματαιοπονοῦντα τὸν ἀντίζηλόν του.
Μόνον μετὰ δύο μακρῶν μηρῶν ἀλλεπαλλήλους ἀποτυγίας,
ἔπειτα ἕπειται τὸν Τιμβραίμης τὴν μετὰ τοῦ Κιουταχῆ συμ-
φιλίωσιν καὶ οἱ δύο ἀρχιστράτηγοι ἀπεφάσισαν νὰ συνενω-
θῶσιν, ὅπως καταβάλωσι τὴν ἀκαταμάχητον ἐπιμονὴν τῶν
πολιορκουμένων.

Διαστυχῶς ἡ θάλασσα δὲν ἦτο πλέον ἐλευθέρα. Η Ελ-
ληγικὴ Κυβέρνησις ἐστερεῖτο εἴπερ ποτε μέσων, ὁ δὲ στόλος
τὸν δποῖον ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ ἔπειτα ἔρησε νὰ ἔξιπλίσῃ, ὅπως
ὑπὸ τὸν Μιαούληγν πλεύσῃ πρὸς βούθειαν τοῦ Μεσολογγίου,
ἡτο ὁ ἀσθενέστερος καὶ ὁ ἀτελέστερον ἐφωδιασμένος ἐξ ὅσων
ποτέ, ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐδόξασαν τὴν σημαίαν
τοῦ Σταυροῦ. Οἱ Αἰγαίου πακὸς στόλος καὶ τὰ ἐντὸς τῆς θα-
λασσούμινης πλοιάρια ἔξηκολούθησαν τὸν ἀποκλεισμόν, τὰ
δ' Ελληνικὰ πλοῖα οὐδὲν κατώρθωσαν. Οἱ πολιορκούμενοι
οὔτε τρόφιμα εἶχον, οὔτε πολεμισφόδια ίκανὰ πρὸς ἔξακο-
λούθησιν τῆς ἀντιστάσεως. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον ώς ἐκ
τῆς κακῆς ποιότητος τῆς ἀνεπαρκοῦς τροφῆς. Δὲν τοὺς ὑ-
πελείπετο εἰρήνη ἢ νὰ παραδοθῆσιν ἢ γὰρ διασχίσωσιν ἔνοπλοι
τὸν ἔχθρικὸν στρατόν. Ἐπροτίμησαν πάντες νὰ ἐκτεθῶσιν
εἰς τὸν κινδύνους νυκτερινῆς ἔξόδου, ἀντὶ νὰ ὑποθληθῶσιν
εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἔχθροῦ, δστις οὔτε φιλανθρωπίαν ἐγνώ-
ριζεν οὔτε τιμὴν ἐσέθετο. Ἐλεος δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν ἄ-
γριον ἐκεῖνον πόλεμον.

Η ἔξοδος ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826,
ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας. Διαιρεθέντες εἰς
τρία σώματα, ἐξ ὧν τὸ μεσαῖον περιελάμβανε τὰ γυναικό-

παιδα, οι πολιορκούμενοι διέβησαν τὴν τάφρον εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός. Ἀλλ' ὁ ἔχθρὸς παρεψύλαττεν ἀγρυπνος. Εἰς ἐννέα χιλιάδας ψυχὰς ὑπελογίζετο ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μεσολογγίου ἀφότου οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων προσέφυγον ἐντὸς τῆς πόλεως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐξ αὐτῶν μόνον χίλιοι καὶ τριακόσιοι ἔμενον ὅτε, διασωθέντες μετὰ τὴν διάθεσιν τῶν τελευταίων ἔχθρικῶν στιφῶν, ἥδυνθήσαν νὰ μετρηθῶσιν. Οἱ λοιποὶ εἴτε ἀπέθανον, σφαγέντες εἰς τὴν συμπλοκὴν τῆς ἔξοδου ἢ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπου οἱ ἔχθροι εἰσώριγησαν ἀμα ἡρχισεν ἢ ἔξοδος, εἴτε ἡχιμαλωτίσθησαν ζῶντες. Οἱ νικηταὶ δὲν ἐφόνευσον τὰς γυναικας καὶ τὰ παιδία ὅχι ἐξ ἐλέου, ἀλλὰ διέτι ἦτο συμφερωτέρα ἢ διατήρησις ἢ καὶ πώλησις αὐτῶν ὡς δούλων.

Ἐκ τῶν γυναικῶν δσαι ἔφθασαν ζῶσαι εἰς τὰ ὑψη τῆς Βαρδάσσας, ὅπου ἐπερίμενον τοὺς φυγάδας Ἐλληνες ὄπλοφόροι, τινὲς ἔφερον ἀνδρικὴν στολὴν, ἀλλαὶ δὲ ἔφόρεσαν τὰ πολυτιμότερα ἐνδύματά των ὡς ἐὰν ἐπίγραινον εἰς ἑορτήν. Μεταξὺ τῶν σταλέντων εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκθεσιν τοῦ ἀγῶνος ἀντικειμένων, κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1884, ὑπῆρχε γυναικεία ἐνδυμασία ἀνήκουσα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιζώσας ἡρωΐδας τῆς ἔξοδου ἐκείνης. Η γραῖα μετὰ δυσκολίας συγκατετέθη εἰς τὴν ἐκεῖ ἀποστολήν, ἐπερίμενε δὲ μετ' ἀνυπομονησίας τὸ τέλος τῆς ἐκθέσεως, διότι θέλει νὰ τὴν ἐνταφιάσωσι μὲ τὰ φορέματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔφερε, νέα τότε, κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην νύκτα.

Πάσαι αὖται αἱ ἀναιμνήσεις λαμβάνουν σῶμα καὶ ζωήν, ὅταν βλέπης τὸ Μεσολόγγι, ὡς τὸ εἶδα σύμμερον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἀνθρώπων γνωριζόντων πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ἐπικῆς ιστορίας του καὶ ἐμφορουμένους αἰσθημάτων

ἔποια πᾶς Ἐλλην χρεωστεῖ νὰ τρέψῃ πρὸς τὴν ἔνδοξον ταύτην πόλιν. Ἐπεσκέφθην ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς προμαχῶνας, ἕκαστος τῶν διποίων διαιωνίζει τὸ δνομα τοῦ ἀγωνιστοῦ, ὅστις διεκρίθη ὡς ὑπερασπιστής του, ἐστάθην ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς τὸ μέρος ὅπου, ἐπὶ κλονιζομένων σκιάσων, τὰ τρία σώματα διέβησαν ἐν σιωπῇ τὴν τάφρον, κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην νύκτα. Οἱ τελευταῖοι δὲν εἶχον εἰσέπει διαβῆ, ὅτε οἱ πρῶτοι, προσδηληθέντες ἀπὸ τοὺς παραφυλάττοντας εἰς τὸ σκότος Τούρκους, ἀντεμετώπισαν τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου. Ἦκούσθη τότε ἐντὸς τοῦ σκότους φωνή, Ὁπίσω, δπίσω! Αἱ γυναικεῖς καὶ τὰ παιδία ὅρμησαν πρὸς τὰ δπίσω καὶ παρέσυρον καὶ τοὺς ἄνδρας. Κατὰ τὴν σύγχειαν τῆς βιαίας ἐκείνης ἐπανόδου πολλοὶ ἐπνίγησαν εἰς τὰ χυσὶν τῆς βιαίας ἐκείνης ἐπανόδου πολλοὶ -δλιγάτερον ἐκείνων εὐτυχοὶ - σφάγησαν ἢ ἡγιαλωτίσθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, κυριεύσαντας ἐν τῷ μεταξὺ τὴν πόλιν. Ἐκεῖ παρὰ τὴν τάφρον, ἀνακένων τὸ χῶμα μὲ τὴν ῥάβδον μου, ἀνεκάλυψα θραύσματα μύδρου καὶ τεμάχιον σιδήρου, σύντριψα σπάθης -τουρκικῆς ἀρά γε ἢ ἐλληνικῆς; Ὁπως δήποτε θὰ ἐκτιμήσῃς βεβαίως τὸ ἐνθύμημα τοῦτο τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ἔποιον διεφύλαξα διὰ σέ.

Εἰς δλέγγην ἐκείθεν ἀπόστασιν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, μιοῦ ἔδειξαν τὴν θέσιν τῆς πυριτιδαποθίκης, ὅπου ὁ Καφάλης ἐτινάχθη εἰς τὸν ἀέρα. Η σύζυγός του εἶχεν ἀποθάνει τὴν πρωταν τῆς ήμέρας τῆς ἐξόδου. Ο γέρων δὲν γήθελγε νὰ ἐπιζήσῃ. Ἐδωκε τὴν εὐχήν του εἰς τὸν μονογενὴν υἱόν του καὶ τὸν διέταξε νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν ἄλλων, αὐτὸς δὲ ἀκολουθούμενος ἀπό τινας συνηλικιώτας του μὴ ἔχοντας ἀρκετὰς δυνάμεις ὅπως ἐκτεθώσιν εἰς τοὺς κόπους

τοῦ νυκτερινοῦ ἐκείνου τολμήματος, ἀλλ' ὅμιως θέλοντας οὐχ ἡττον ν' ἀποθάνωσιν ἀνδρικῶς, ἐκλείσθη ἐντὸς τῆς ἀποθήκης. Τὴν στιγμὴν ὅτε οἱ Τούρκοι ὥρμησαν ξιφίρρεις πρὸς κυρίευσίν της, ὁ γέρων Καψάλης ἔθεσε τὸ πῦρ καὶ ἐτάφη ὑπὸ τὰ καίσοντα ἑρείπια μετὰ τῶν συντρέφων του καὶ μετὰ τῶν Τούρκων, τοὺς ὅποίους οἱ γέροντες ἐκείνοι δὲν ἦδύναντο ἄλλως νὰ πολεμήσωσι.

Ἐκεῖ πλησίον είδα τὴν οἰκίαν ὅπου διέμεινεν δὲ Μαυροκορδᾶτος κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν, — τὴν οἰκίαν ὅπου ἀπέθανεν δὲ Βύρων, — τὴν ἐκκληγίαν ὅπου συνωθεῦντο οἱ κάτοικοι τοῦ Μεσολογγίου διὰ ν' ἀκούσωσι τὸν εὔγλωττον λόγον τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη ἐνώπιον τοῦ νεκροῦ τοῦ μεγάλου ἄγγλου ποιητοῦ. Ἐκτὸτε αἱ οἰκίαι ἐκεῖναι ἀνεκαίνισθησαν, ή ἐκκλησία ἐπεσκευάσθη. Ὁποι Τούρκοι διῆλθον, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἐκείνου, δὲν ἔμεινε πέτρα ἐπὶ πέτρας. Καὶ τὸ Μεσολόγγι, καὶ τὸ Βραχώρι, καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ πόλεις μας ἥσαν σωρὸς ἑρειπίων ὅτε ἐπὶ τέλους ή Ἑλλὰς ἤλευθερώθη. Δυσκόλως θ' ἀνεύρησε καθ' ὅλην τὴν χώραν οἰκοδομᾶς ἀκεραίας, ἔχούσας ἐπέκεινα τῶν πεντήκοντα ἑτῶν ὅπαρξιν.

Δημ. Βικέλας.

ΠΑΤΡΙΣ

Ἐρ. — Τί εἶναι πατρίς;

Ἀπ. — Πατρὶς εἶναι ή χώρα, ἥν κατοικεῖ δὲ Έλληνες.

κὸς λαός. Τὸν λαὸν τοῦτον πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς τὴν μεγάλην γῆμῶν σίκογένειαν καὶ τὴν Πατρίδα ὡς κατοικίαν της.

Ἐρ. — Πατρίς εἶναι μόνον ἡ γῆ, ἡ κατοικουμένη καὶ καλλιεργουμένη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων;

Ἀπ. — Ὁγεῖ. Οἱ λέγων πατρίδα ἔννοεῖ καὶ τὰ μνημεῖα καὶ τὸν θεσμὸν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰ ἔθυμα καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ιστορίαν της. Ἐννοεῖ ἀκόμη τὴν ἀσφάλειαν, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν παρέχει εἰς τὰ τέκνα της, τὰς θυσίας, ἃς ἀπατεῖ παρ' αὐτῶν ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἀλλ' ἵδιως ἐν ὥρᾳ κινδύνου, καὶ ἃς ὁφείλουσι νὰ ὑφίστανται πάντες πρὸς σωτηρίαν, ἡ πρὸς δόξαν αὐτῆς.

Ἐρ. — Διατί ἡ χώρα ἢνυ κατοικουμένη καὶ τὸ σύνολον τοῦτο τῶν γῆμῶν καὶ δικιῶν ἀπολαύσεων καὶ ὑποχρεώσεων ἐκλήθη Πατρίς;

Ἀπ. — Διέτι ὁ Ἐλλην θεωρεῖ τὰ συστατικὰ τα ἀποτέλοντα τὴν Πατρίδα ὡς ἔμψυχόν τη ὅν, ὅπερ δι’ ἓνα ἔναστον καὶ διὰ πάντας ἐπέχει τόπον πατρὸς ὄμοιον καὶ μητρός.

Ἐρ. — Ηλὴν τῆς Πατρίδος πρέπει νὰ πιστεύῃς ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι εἰς τὸν κόσμον;

Ἀπ. — Ὁγεῖ. Η Πατρίς εἶναι τὸ πρωτεύον πρᾶγμα, ἀλλ' ἔχει τὸ μόνον. Εἶναι εἰς κρίκος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὅχι ἐλόκληρος ἡ Ἀνθρωπότης. Ὁπως αὐτὴ ἀποτελεῖ μεγάλην σίκογένειαν, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη μίαν γῆμέραν θὰ συγχωνευθῶσιν ἐντὸς μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σίκογένειας, τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἐρ. — Ποῖα εἶναι τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ παντὸς ἀγαθοῦ Ἐλληνος;

Ἀπ. — Πᾶς ἀγαθὸς Ἐλλην τρέφει πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπόλυτον καὶ ἀπεριόριστον ἀγάπην. Εἶναι ἀείποτε ἔτοιμος

νὰ ὑποθληθῇ εἰς πάντα κόπον, πᾶσαν ἐργασίαν, πάντα κίνδυνον, ὑπηρετῶν τὴν Πατρίδα. "Οταν ἐπιτάσσῃ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, πᾶς ἄλλος λόγος πρέπει νὰ σιωπᾷ καὶ ὁ φόβος αὐτὸς τοῦ θανάτου.

Ἐρ. — Ποῖα εἶναι τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ παντὸς ἀγαθοῦ Ἐλληνος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του;

Ἀπ. — Ὁ ἀγαθὸς Ἐλλην θεωρεῖ τοὺς συμπατριώτας του ὡς μέλη τῆς ιδίας αὐτοῦ οἰκογενείας. Ἀγαπῶν καὶ τιμῶν αὐτοὺς χρησιμεύει ὡς παράδειγμα πάσης ἀρετῆς. Περιποιεῖται πάντας ὅμοιως, πλουσίους καὶ πένητας, ισχυροὺς καὶ ἀδυνάτους. "Οσον εἶναι προηγμένος κατὰ σοφίαν, πλούτον, ἢ δύναμιν, κατὰ τοσοῦτον ἔχει καθῆκον νὰ ὑπηρετῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀμαθεῖς συμπατριώτας του.

Ἐρ. — Όποιος πρέπει νὰ εἶναι πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἐλλην;

Ἀπ. — Ὁ ἀγαθὸς Ἐλλην προσπαθεῖ πάντοτε νὰ προκόψῃ κατ' ἀρετὴν καὶ σοφίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ ὡς οἶόν τε ἀξιοπρεπέστερον τὸ πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον. Χρησιμοποιεῖ τὰ δικαιώματα, ἃτινα παρέχει, καὶ ἐκτελεῖ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἐπιθάλλει ὁ νόμος.

Ἐρ. — Τί πρέπει πρὸ πάντων νὰ μάθῃ ὁ Ἐλλην;

Ἀπ. — Ὁ Ἐλλην πρέπει νὰ γιζεύῃ τὰ ίερὰ δόγματα τῆς θρησκείας του καὶ τὴν ιστορίαν καὶ γεωγραφίαν τοῦ τόπου του, ὡς καὶ τοὺς κυριωτέρους αὐτοῦ θεσμοὺς καὶ νόμους.

Ἐρ. — Δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς γνώσεις ταύτας;

Ἀπ. — Βεβαίως. Πρέπει νὰ μάθῃ προσέτι καὶ τὴν παγκόσμιον ιστορίαν καί, εἰ δυνατόν, μίαν ἢ πλειστέρας ξένας γλώσσας.

Ἐρ. — Διατί;

Απ. — Διότι ή Έλλας ως λαός ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς ἔχει σχέσεις καὶ συμφέροντα μετὰ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς λαῶν.

Οὐχὶ λοιπὸν μόνον η̄ διευκόλυνσις τῆς συνεννοήσεως, ἀλλὰ καὶ η̄ μέλλουσα ἀδελφότης πάντων τῶν λαῶν, τέκνων τῆς αὐτῆς μητρός, δὲν ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν τὰ ἔθνη δὲν σπουδάσωσι τὴν ἴστορίαν, τὴν γλωσσαν, τὰς ἀνάγκας ἀλλίγων.

Ἐρ. — Εὰν πάντες οἱ ἀνθρώποι εἰναι τέκνα τῆς αὐτῆς μητρός, πρὸς τί αἱ διάφοροι Πατρίδες;

Απ. — Η Πατρίς εἰναι ἀναπόφευκτος πρὸς διαμόρφωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ λαοί, παρ' οἵς ἀμβλύνεται η̄ ιδέα τῆς Πατρίδος, διάγουσιν ἐλεεινὸν βίον καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τέλους θύματα ἔξωτερης βίας. Η ἴστορία μᾶς διδάσκει ὅτι, ὅσον ἀκμαιότερον εἰναι τὸ αἰσθημα τῆς Πατρίδος, τόσον δοξάζονται καὶ εὐημεροῦσι τὰ ἔθνη.

Ἐρ. — Ο “Ελλην” πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ νὰ δεσπόσῃ η̄ Πατρίς του καὶ ἄλλων ἔθνων;

Απ. — Οχι. Ο “Ελλην” πρέπει νὰ εὔχηται νὰ ζῶσι καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι ὅσον αὐτός. Οἱ πόλεμοι εἰναι ἔγνος βαρβαρότητος, ἐπερ θὰ ἐκλίπῃ μίαν ἡμέραν. Αλλ’ ἐφ’ ὅσον ἐθνικότητες, ἀνήκουσαι εἰς ἄλλην φυλάν, γλώσσαν καὶ θρησκείαν, κρατοῦνται διὰ τῆς βίας ὑπὸ ξένον ζυγόν, η̄ διαρκής εἰρίγη εἰναι ἀκατόρθωτος. — Ο “Ελλην” δὲν θέλει νὰ σφετερισθῇ τίποτε ἀλλότριον· ἀλλ’ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ιερὰ καθήκοντα πρὸς ἀδελφούς, μεθ' οὓς συνηγωνίσθη τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα καὶ οἵτινες ἀπεγχωρίσθησαν τοῦ νῦν ἀνεξαρτήτου βασιλείου, ἐναντίον τῶν δεσμῶν τοῦ αἴματος, τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἴστοριῶν παραδόσεων.

Ἀραστ. Βυζάντιος.

Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα A' τάξεως

8

ΣΗΜΑΤΑ

Τὴν Πατρίδα τὴν γλυκεῖαν μητέρα ὅλων ἡμῶν τὴν βλέπουν οἱ ὀφθαλμοί μας· διότι τὴν ἔννοιάν της τὴν ὑψηλήν, τὴν ἄυλον καὶ ἀσύληπτον, τὴν ἐνσαρκώντες καὶ τὴν φέρει πρὸ τῶν βλεμμάτων τῶν τέκνων τῆς τὸ σύμβολον τῆς Πατρίδος, ἡ Σημαία. Ὁπως τὴν ἄυλον τοῦ Θεοῦ ὑπόστασιν ἐνσαρκώντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ εἰκὼν Του, διποτες ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ ἀγιασμένον σύμβολον τοῦ Χριστιανοῦ, οὕτω καὶ ἡ Σημαία παριστᾶ τὴν θρησκείαν τῆς Πατρίδος.

Αὐτὴ ἡ Πατρὶς λαμβάνει σάρκα εἰς τὴν Σημαίαν· διότι τὸ σύμβολον τοῦτο εἶναι τῆς κυριαρχίας, τῆς δόξης, τῆς ισχύος αὐτῆς τὸ ἔμβλημα. Εἶναι ἡ ἀπ' αἰώνων ιστορία Της, ὁ σταυρὸς ὁ συμβολίζων τὰ μαρτύριά της, τοῦ ἑθνικοῦ μέλλοντος ἡ αἰσθητή, ἡ φωτεινή, ἡ παρήγορος ἐλπίς. Ὅτι σκέπεται ὑπὸ τὴν Σημαίαν εἶναι Πατρίς. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἀκροκεφαίου πλοίου, κλυδωνιζομένου ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς ἀπωτάτας θαλάσσας, ἔξαγγέλλει καὶ κηρύττει ὑπερήφανος, ὅτι τὸ σκάφος ἐκεῖνο εἶναι τμῆμα ἀχώριστον τῆς ἐλληνικῆς Πατρίδος.

Εἶναι ώραία, ἔξχως ώραία ἡ Σημαία μας· ὅσον ώραία εἶναι ἡ μήτηρ μας Ἑλλάς, τῆς ὅποιας παριστᾶ τὴν θείαν μορφήν. Ἀποπνέει ἀρωματα ἡ Σημαία μας, διότι ἔχει τὸ γλυκύτατον χρῶμα τοῦ μυροθέλου ἐλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ λευκὸν τοῦ μυρωμένου κρίνου, μὲ τὸν ὅποιον ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ εὐηγγελίσθη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἀνάστασιν, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὅτε ἐτελέσθη καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἡ ἀνάστα-

‘Ο Μητροπολίτης Γερμανὸς
Εὐλογῶν τὴν σῆμαίαν τῆς ἐλευθερίας

σις. Τοιαύτην τὴν ἀντελήφθη τὴν Σημαίαν μας καὶ ἡ ἔθνε-
κὴ ποίησις :

Οὐρανοχρωματισμένη,

καὶ σὰν κρίνο ἀγροῦ λευκή.

Καὶ ἡ θαλασσία Σημαία τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸν λευκοκύα-
νον Σταυρὸν καὶ τοὺς λευκοκυάνους κυματισμούς, ἡ ναυτικὴ
μας Σημαία, ἡ κυματοχαρής, πόσον ὄμοιάζει τὰ ἀφρισμένα
κύματα, τὰ ὅποια θραυσμενα εἰς τὴν πρύμνην, ὅπου λάμ-
πουν τὰ χρώματα τῆς Σημαίας μας, τὴν ῥαντίζουν μὲ λε-
πτὴν βροχήν, τὴν ὅποιαν χρυσώνει ὁ ἥλιος, ως φωτοστέ-
φανον τῆς Δόξης Της!

Ναί· ως κύμα ἀφρισμένον τῆς ἔθνικῆς δργῆς τὴν ὠνει-
ρεύθησαν τὴν ναυτικήν μας Σημαίαν τεσσάρων αἰώνων δοῦ-
λοι· καὶ τὸ ὄνειρον αὐτὸ ἐκφράζει ὁ ἔθνικὸς ποιητής, ὅταν
λέγῃ :

ὅτι κρυφὸς χτυπόκαρδος
τοὺς εἶπε πῶς θὰ ἴδοινε
μιὰ μέρα ν' ἀνεμίζουνε,
'ετ' ἀγέρι νὰ πετοῦνε,
φλάμπουρα γαλανόλευκα
σὰν κύματα ἀφρισμένα,
περήφανα ἀπλωμένα
σὲ πέλαγο ἔθνικό.

Αὕτη εἶναι ἡ ναυτικὴ μας Σημαία, τὴν ὅποιαν βλέπεις
ὑπερηφάνως ύψωμένην εἰς τὸν ἰστὸν τοῦ ἐπιδρόμου τῶν ἔθνι-
κῶν πλοίων· αὕτη, τὴν ὅποιαν βλέπεις, ὅταν ὁ ἥλιος κρύπτε-
ται ὅπισθεν τῶν ὅρέων, νὰ κατέρχηται βραδέως πρὸς τὴν ἀγ-
κάλην τοῦ ναύτου, ἐνῷ ἡχεῖ ἡ σάλπιγξ καὶ ὁ κυθερνήτης.

καὶ τὸ ἐπιτελεῖον καὶ τὸ πλήρωμα ἀποκαλύπτονται εὐλαβῶς πρὸ τοῦ ιεροῦ ἔμβληματος τῆς Πατρίδος.

Καὶ ὅταν βλέπῃς τὴν φρουριακήν μας Σημαίαν νὰ κυματίζῃ ύψηλά, μὲ πλαίσιον τὸν γαλανὸν οὐρανόν, ἐπάνω εἰς προμαχῶνας, οἱ ὄποιοι εἶναι σήμερον ἀρωνοὶ καὶ ἀφωπλισμένοι, νὰ ἐνθυμῇς ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ Σημαία, τὴν ὄποιαν ὕψωσαν ἄλλοτε εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ηλαμυνίου οἱ νικηταί, αὐτὴ, ἡ ὄποια ἐκυμάτιζεν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια καὶ εἰς τοῦ Μεσολογγίου τὰς ἐπάλξεις, αὐτὴ, τὴν ὄποιαν περιέβαλεν ὁ λιθανωτὸς τῶν πυροβόλων, ἀμυνομένων ὑπὲρ τῆς ἔθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Καὶ εἰς τὴν ἄψιν τῆς Σημαίας τῶν συνταγμάτων μας, νὰ μὴ λησμονήσῃς ποτὲ ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ, τὴν ὄποιαν ἔφεραν οἱ πατέρες μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ τὴν ὄποιαν ποτὲ δὲν ἤτιμασαν.

Τὴν εἰκόνα τῆς Πατρίδος βλέπεις καὶ εἰς αὐτὴν ὅταν ἔξερχεται ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Συντάγματος, ὅπου φυλάσσεται ὅπως τὰ "Ἄγια εἰς τὸ Ιερόν, στηριζομένη ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ σημαιοφόρου ἐν συνοδείᾳ τοῦ τιμητικοῦ οὐλαμοῦ, ὑπὸ τὸ προσκύνημα ὀλοκλήρου τοῦ Συντάγματος. Αἱ ἀρμονίαι τοῦ ὕμνου Τῆς, οἱ ὄποιαι δονοῦν τὸν ἀέρα καὶ κάμνουν νὰ φρίπτουν αἱ μετάξιναι πτυχαὶ καὶ οἱ χρυσοὶ κροσσοί Τῆς, πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπευθύνονται· καὶ εἰς τὴν μορφὴν τῆς Πατρίδος χύνει τὴν χρυσὴν λάμψιν του ὁ Σταυρός, τὸν ὄποιον ἐθέσαμεν ὑπὲρ τὴν κορυφὴν Τῆς, διὰ νὰ εἴναι πάντοτε ἡγωμέναι καὶ ἀγώριστοι αἱ δύο θρησκεῖαι, εἰς τὰς ὄποιας ὀφείλομεν τὴν ἔθνικὴν ἡμῶν ἀνάστασιν, ἡ θρησκεία τῆς Πατρίδος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

Καὶ ἐπειδὴ εἶναι τῆς Πατρίδος ἡ εἰκών, διὰ τοῦτο ἡ

Σημαία εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν τέκνων τοῦ ἔθνους, διὰ τοῦτο ἡ ἐγκατάλειψίς Τῆς εἶναι τὸ ἐσχατον ἔγκλημα ἀνανδρίας καὶ προδοσίας. Διὰ τοῦτο πρὸς Αὐτὴν ἀτενίζει ὁ μαχόμενος στρατιώτης εἰς τὴν κρισιμωτάτην ὥραν τῶν συγκρούσεων· αὐτὴν ἀναζητοῦν οἱ ὄφθαλμοί του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ἀβίδων. Διὰ τοῦτο τὸ ἀφίονωτερον αἰμά γύνεται περὶ αὐτὴν καὶ πρὸς ὑπεράσπισίν Τῆς. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ σημαιοφόρος πίπτῃ, ἀγώνισμα τιμῆς εἶναι τίς πρῶτος νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ, τίς πρῶτος νὰ τὴν παραλάβῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τὰς ὄποιας παρέλυσεν ὁ ὑπὲρ Πατρίδος θάνατος. Ἀλλὰ τὸ ιερὸν ρίγος τῆς Σημαίας, ξέω, μακρὰν τῆς Πατρίδος αἰσθάνεται ὁ Ἑλλην πολίτης ισχυρότερον. "Οταν τὴν ἀτενίζῃ εἰς τὰ ξένα σκέπουσαν τὰ ἔθνικὰ ἐμβλήματα, ὅταν τὴν βλέπῃ ἐπὶ ἔθνικοῦ σκάφους, τὸ ὄποῖον ἔφερεν ἔκει μακράν, διὰ μέσου τοῦ πελάγους, τῆς Πατρίδος τὴν εἰκόνα. — Καὶ ὅταν μακρὰν αὐτῆς ἡ Σημαία σκέπη τεκρὸν ἐν τέκνον της, εἶναι ως νὰ τὸ ἐναγκαλίζεται αὐτὴ ἡ μήτηρ Πατρίς, ως νὰ λικνίζῃ αὐτὴ τὸν ὑπνὸν του μὲ τὰς εὐχάς της, μὲ τὸν θροῦν τῶν πτυγῶν Τῆς, ως νὰ τὸ ἐδέχθησαν αὐτοὶ οἱ κολποὶ τῆς μητρίκῆς γῆς.

"Οταν διέρχεται ἡ Σημαία βλέπεις τι ἀνάλογον πρὸς τὴν συνάντησιν ἀσκεποῦς ιερέως κρατοῦντος τὰ ἄχραντα μυστήρια. Ἀποκαλύπτου πρὸ ταύτης εὐλαβῶς. Εἶναι σπέρμα φιλοπατρίας, ἀληθῆς πατριωτικὸς ἀγιασμὸς ὁ χαιρετισμὸς τῆς Σημαίας. Θὰ σὲ καταστήσῃ τιμιώτερον, χρηστότερον, ἀνδρειότερον τῆς Σημαίας τὸ προσκύνημα, ἡ μετάληψις αὗτη τῆς φιλοπατρίας.

Ἐμμ. Σ. Λυκούδης

ΣΤΑ ΞΕΝΑ

Τώρα ποῦ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω 'στὰ ξένα,
 Καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
 "Αφησε νὰ πάρω κάτι κι' ἀπὸ 'σένα,
 Γαλανή πατρίς μου, πολυαγαπημένη !
 "Αφησε μαζί μου φυλαχτὸν νὰ πάρω
 Γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
 Φυλαχτὸν ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸν ἀπὸ Χάρο,
 Μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι,
 Χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
 Χῶμα μυρωμένο ἀπ' τὸ καλοκαῖρι,
 Χῶμα εὐλογημένες, χῶμα ποῦ γεννάει
 μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν σύράνια χάρι,
 μόνο μὲ τοῦ ἥλιου, τὰ θερμὰ φιλιά,
 τὸ μοσχᾶτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ διτάρι,
 τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴ ἐλιά !

Χῶμα τιμημένο, ἔπου τό χουν σκάψει,
 Γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἔναν Παρθενῶνα...
 Χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό χουν βάψει,
 αἴματα 'c τὸ Σοῦλι καὶ 'c τὸ Μαραθῶνα,
 Χῶμα πῶχει θάψει λείψανα ἀγιασμένα
 'Απ' τὸ Μεσολόγγι κι' ἀπὸ τὰ Ψαρά,
 Χῶμα ὅπου φέρνει 'στὸν μικρὸν ἐμένα,
 Θάρρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά !

Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸν 'στὰ στήθια
 Κι' ἔταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸν σὲ βάλῃ,

Απὸ σὲ θὰ παίρνη δύναμι, βοήθεια,
Μὴ τὴν ξεπλανέσουν, ἄλλα, ξένα κάλλη.
Ἡ δικῆ σου χάρι θὰ μὲ δυναμώνῃ,
Κι' ὅπου κι' ἀν γυρίσω, κι' ὅπου κι' ἀν σταθῶ,
Σὺ θὲ νὰ μου δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη
Πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ νὰρθῶ.

Κι' ἀν τὸ ρίζικό μου —ἔρημο καὶ μαῦρο—
Μοῦ γραψε νὰ φύγω... καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
Τὸ στερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θαύρω,
Τὸ στερνὸ φιλί μου σένα θὰ χαρίσω...
Ἐτσι κι' ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
Καὶ τὸ ξένο μνῆμα θά ναι πιὸ γλυκό,
Σὰν θαφτῆς μαζί μου 'στὴν καρδιά μου ἐπάνω
Χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό.

Γεώργ. Δροσίνης

ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟΝ

Α'.

Πέντε μῆνας τώρα λείπει εἰς τὰ ξένα τὸ ναυτόπουλον·
σωστοὺς πέντε μῆνας· ἄχ! πόσον ἐπεθύμησε τὴν πατρίδα του!

Τὸ καράβι, μὲ τὸ ὄποῖον εἶναι, ἐπῆγεν εἰς μακρινοὺς τόπους, ἐστάθη εἰς πολλοὺς λιμένας καὶ τώρα γυρνᾷ διπίσω. Νύκτα καὶ ἡμέραν ταξιδεύουν, μόνον οὐρανὸν καὶ θάλασσαν βλέπουν· ὁ ἀνεμός συρᾶται μέσα εἰς τὸ ἄρμενα, φουσκώνει τὰ παννία, τὰ κύματα κτυποῦν τὸ καράβι, ἀλλὰ τὸ ναυτόπουλον δὲν τρομάζει, εἶναι γενναῖον ναυτόπουλον, καὶ μόλις προσ-

τάξη ὁ καπετάνιος, σκαρφαλώνει εἰς τὰ ξάστια καὶ λύνει ἡ δένει τὰ παννία.

Δὲν τὸ τρομάζει ἡ θάλασσα τὸ ναυτόπουλον· δὲν συλλογίζεται τὸν κίνδυνον· ἐν πρᾶγμα μόνον συλλογίζεται: πότε θὰ φθάσῃ. Ὅταν τελειώνῃ τὰς ἐργασίας του, στέκει ἀκουμβημένον εἰς τὸ παραπέτον τοῦ καραβίου καὶ συλλογίζεται τὴν γλυκεῖάν του πατρίδα. Κυττάζει μακράν, μακράν, δύον ἥμιπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα του, μήπως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δρίζοντος, δπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα διακρίνῃ τὸ σπιτάκι των ὅπου τὸ περιμένει ἡ χήρα ἡ μάννα του καὶ τὰ δρανὰ ἀδελφια του. Καὶ τοῦ ἔργονται δάκρυα εἰς τὰ δύματια του . . .

B'.

Πέντε μῆνες τώρα λείπει εἰς τὰ ξένα· ἄχ! πότε τέλος θὰ φθάσῃ; μὲ ποίαν λαχτάραν θ' ἀναβῇ τὴν μικράν των κλίμακα, καὶ θὰ δρυμήσῃ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητέρας του καὶ τῶν ἀδελφῶν του; καὶ ἔπειτα τὸ βράδυ, κοντά εἰς τὴν γωνίαν, εἰς τὴν ὅποιαν θὰ λάμπῃ ζεστὴ φωτιά, ἐνῷ θὰ εἶναι ὅλοι τριγύρω του, θὰ τοῖς διηγηθῇ εἰς ποια μέρη ἐταξίδευσε, πί πράγματα εἰδεῖν εἰς τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους τόπους, οἱ ὅποιοι εἶναι πολὺ ὥραῖοι, ἀλλ' ὅχι διὰ τὸ ναυτόπουλον, διότι διὰ τὸν ξενητευμένον, ὁ ὅποιος ἔχει ἀγαπημένα δῆτα καὶ τὸν περιμένουν, ποτὲ δὲν εἶναι ὥραία ἡ ξενιτεία.

Πότε, πότε θὰ φθάσῃ; Τὸ περισσότερον βιάζεται νὰ φθάσῃ διότι μὲ τὰ λεπτά, τὰ ὅποια τοῦ ἔδωκαν διὰ μισθόν του ἡγόρασε δι' ὅλα τὰ ἀδελφάκια του κάτι τι: δι' ἄλλο ὑποδηματάκια, δι' ἄλλο καπελλάκι καὶ διὰ τὴν μητέρα του καμπόσους πήγεις παννίον διὰ νὰ ῥάψῃ φόρεμα. Μὲ ποίαν χαράν θὰ δώσῃ εἰς τὸν καθένα τὸ διόρον του καὶ μὲ ποίαν

χαράν θὰ τὸ πάρη καθείς ! Καὶ ἔξαφνα, ἔξαφνα θὰ ἐγγάλῃ
ἀπὸ τὴν τσέπην τοῦ ναυτικοῦ του πανταλονίου, δεμένα εἰς
ἔνα κόμβον τοῦ μανδύλιου του, καὶ τὰ χρήματα ὅπου τοῦ
ἔμειναν καὶ θὰ τὰ δώσῃ εἰς τὴν καιμένην τὴν μητέρα του
ν' ἀγοράσῃ σιτάρι, κρέας καὶ ὅτι ἄλλο θέλει.

Γ'.

Ἐνῷ εἰς αὐτὰ εἶχε τὸν νοῦν του τὸ ναυτόπουλον κυτά-
ζει εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης, ἡ ὁποίᾳ ἀπλώνεται ὑπρός
του, καὶ τί διακρίνει ; Τὴν πατρίδα του. "Α ! ἔθασαν σέλος
πάντων ! Τὸ καράβι των σχιζεῖ γρήγορα τὰ κύματα· ὀλονὲν
πλησιάζουν. Νά, ἥρχισαν νὰ φάνωνται αἱ οἰκίαι. Οἱ ναῦται
καὶ αὐτὸς σκορπίζονται εἰς τὰ κατάρτια, μαζεύονται τα παννία.
"Εξαφνα γρρρρ ! ἔρριψαν τὸ σίδηρον. Καταβίβαζουν μίαν βάρ-
καν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐυθαίνει ὁ καπετάνιος, τρεῖς ναῦται,
πηδᾶται εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ναυτόπουλον. Κάληται εἰς τὸν πάγκον
καὶ τραβᾶται κωπίον. Ή καρδία του κτυπᾷ δυνατά. "Αρά γε
νὰ είναι ὅλοι καλὰ εἰς τὸ σπιτάκι των ; μὴ ἔπαθε κανεὶς τί-
ποτε ; μὴ είναι ἄρρωστη ἡ μητέρα του, κανὲν ἀδελφάκι του ;
Πῶς ἀνησυχεῖ ! Άλλὰ ποῖοι είναι αὐτοὶ ὅπου περιμένουν εἰς
τὴν ἀκρογιαλιάν ; "Ω ! τοὺς γνωρίζει, τοὺς γνωρίζει ! Ή βάρ-
δια ἔφθασεν εἰς τὴν ξηράν, ἐθγαίνει ὁ καπετάνιος καὶ τὸ ναυ-
τόπουλον πηδᾶται εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητέρας του καὶ τῶν
μικρῶν του ἀδελφῶν ! ...

Αρ. Κουρτίδης

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΩΝ ΜΕΛΙΣΣΩΝ

Η Βασίλισσα γνωρίζεται από τάς ἄλλας μελίσσας, διότι ἔχει μακρύτερον τὸ σῶμα καὶ σχετικῶς κοντὰ τὰ πτερά, ὥστε ἐλον τὸ ὀπίσω μέρος τῆς κοιλίας μένει ἀσκέπαστον. Εἶναι ἀκόμη περισσότερον κιτρινωπὴ ἀπὸ τὰς ἔργατιδας καὶ εἰς τὸν ἥλιον φαίνεται ώσταν χρύσωμένη. Έάν ιδῇ κανεὶς διὰ πρώτην φοράν Βασίλισσαν, ἡμπορεῖ νὰ τὴν νομίσῃ μικρὰν σφῆκα, διότι ἔχει πολλὴν ὄμοιότητα.

Αἱ κινήσεις τῆς Βασιλίσσης εἶναι συνήθιως βραδεῖαι καὶ ἐπιβλητικαί, ώσταν νὰ ἐννοηῇ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἀρχόντισσα τῆς κυψέλης. Έάν δομως τύχῃ ἀνάγκη, τότε γίνεται ἔξαρχα πολὺ ζωηρὰ καὶ εὐκίνητος.

Οἱ αἱ ἄλλαι μέλισσαι τῆς κυψέλης φέρονται μὲ στοργὴν καὶ σεβασμὸν πρὸς τὴν Βασίλισσαν. Προθυμοποιοισύνται ποία πρώτη νὰ παραμερίσῃ διὰ νὰ τῆς ἀφήσῃ τόπον εἰς τὰς αηρίθρας, ποία νὰ τὴν θωπεύσῃ μὲ τὰ κέρατά της, ποία νὰ τῆς προσφέρῃ τροφήν.

Χωρὶς Βασίλισσαν τὸ μελίσσιον δὲν ἡμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ σκορπίζεται καὶ χάνεται. Αἱ μέλισσαι ἐννοοῦν τοῦτο καὶ ἀμαχάσουν τὴν ἀγαπημένην μητέρα των φανερώνουν μὲ τρόπον πολὺ ζωηρὸν τὴν λύπην, τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἀπελπισίαν των.

Γυρίζουν ἐπάνω καὶ κάτω, ἐθῶ κ' ἔκει, καὶ τὴν ζητοῦν παντοῦ μὲ παραπονετικὸν βόύσμα τῶν πτερῶν. Εἰς Ἀμερικανὸς μελισσοκόμος λέγει ὅτι αἱ φωνὴν αὐτῶν ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ συγκινήσουν ἀνθρώπους ἀνατρέφοντα μὲ ἀγάπην μελίσσας. Γνωρίζονται δὲ τόσον εύκολα καὶ διαφέρουν τόσον

ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν μελισσῶν, ὅσον διαφέρει ὁ θρῆνος παιδίου ἀρρώστου ἀπὸ τὰ χαροπά παιδικὰ τραγούδια.

‘Η Βασίλισσα ἔχει κέντρον καὶ μάλιστα μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἐργάτιδα καὶ φαρμακερόν· ἀλλ’ εἶναι λοξὸν καὶ ὅχι τόσον δυνατόν, ὥστε νὰ τρυπᾷ καὶ σκληρὰ ἀντικείμενα.

‘Εὰν εἰπῇ κανεὶς τοῦτο εἰς ἀπλοῖκὸν μελισσοτρόφον, θὰ τὸν κάμῃ νὰ γελάσῃ, διότι ἔχει πλήρη πεποίθησιν ὅτι ἡ Βασίλισσα δὲν ἔχει κέντρον.

Τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ἐσχημάτισε δικαίως, ἀφοῦ ἐγγίζει μὲ τὰς χειράς του, ὅσάκις τύχη ἀνάγκη, τὰς Βασιλίσσας τῶν μελισσῶν χωρὶς νὰ κεντρωθῇ.

Καὶ οὕτε θὰ κεντρωθῇ ποτέ, ὅσον καὶ ἀν τὴν σφίξη μὲ τὰ δάκτυλά του καὶ ἀν τὴν βασανίσῃ, ἀκόμη καὶ ἀν τῆς κόψη τοὺς πόδας καὶ τὰ πτερά.

Καὶ δῆμως ἡ Βασίλισσα ἔχει κέντρον. “Ἐχει, ἀλλὰ δὲν ἔξεύρει ἦ δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὡς ὅπλον, παρὰ μόνον εἰς μίαν περίστασιν: ὅσάκις πρόκειται νὰ κτυπήσῃ ἄλλην Βασίλισσαν

Μέσα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κυψέλην δύο Βασίλισσαι δὲν ἤμποροῦν νὰ ζήσουν καὶ ἀμα τύχη νὰ συγαντηθοῦν ὁρμοῦν ἡ μία ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ ἀρχίζει ἀγῶν φοβερός, ὃ ὅποιος τελειώνει μὲ τὸν θάνατον τῆς ὀλιγώτερον δυνατῆς ἢ τῆς ὀλιγώτερον πονηρᾶς Βασιλίσσης.

Εἰς τὰς μονομαχίας αὐτὰς συμβαίνει κάτι πολὺ περίεργον. Αἱ δύο Βασίλισσαι ἀρπάζονται μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, σφίγγονται στῆθος μὲ στῆθος καὶ προσπαθοῦν ἡ μία νὰ κεντρώσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας. Ἀλλὰ μόλις προσβάλουν τὰ φαρμακερὰ κέντρα ἀρίνονται καὶ

ἀπομακρύνονται πρὸς τὰ διπίσω· ἔπειτα ὁρμοῦν πάλιν καὶ συμπλέκονται. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται ἔως νὰ εὕρῃ ἡ μία κατάλληλον στιγμήν, δταν ἡ ἀντίπαλός της εἶναι ἀπροφύλακτος, καὶ πότε ὁρμῇ ἔξαφνα, τὴν κτυπᾷ μὲν τὸ κέντρον καὶ τὴν θανατώνει. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ μία ἀπὸ τὰς Βασιλίσσας θὰ ζήσῃ καὶ τὸ μελίσσιον δὲν μένει ὁρφανόν, ἐνῷ ἀνέκτυπωντο καὶ αἱ δύο κατὰ τὴν ὥραν τῆς συμπλοκῆς, θὰ ἔμενε χωρὶς Βασιλισσαν καὶ θά. ἔχανετο. "Οτι λοιπὸν γίνεται δὲν εἶναι: οὔτε τυχαῖον οὔτε ἀσήμαντον γεγονός, ἀλλ' ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα τὰ ὄποια φανερώνουν τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως διὰ τὴν συντήρησιν τῶν πλασμάτων της.

Κάποτε συμβαίνει νὰ εύρεθοῦν δύο Βασιλισσαί εἰς τὴν αὐτὴν κυψέλην, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι σπάνιον καὶ ἔξαιρετικόν. 'Οσάκις τύχῃ, σημαίνει δτι ἡ μία ἀπὸ τὰς Βασιλίσσας εἶναι γραῦα καὶ ἄγονος, ἐπομένως ἀχρηστος εἰς τὴν κυψέλην, δχι πλέον Βασιλισσα, ἀλλ' εἰδος Βασιλομήτορος.

"Οπως δήποτε, ἡ ἀνώμαλος αὐτὴ κατάστασις δὲν ἡμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺν καιρόν· καὶ ἀν ἡ μία Βασιλίσσα δὲν φονεύσῃ τὴν ἀλλήν, αἱ Ἐργάτιδες θὰ ἑκτελέσουν τὴν θανατικὴν ἀπόφασιν, ἡ ὄποια πηγάζει ἀπὸ αὐτὸ τὸ πολίτευμα τοῦ κράτους τῶν μελίσσων, πολίτευμα μοναρχικὸν μὲ ἔνα μόνον ἀνώτατον ἀρχοντα.

Αἱ Ἐργάτιδες, δταν θέλουν νὰ θανατώσουν Βασιλισσαν, τὴν συλλαμβάνουν εἰς μίαν γωνίαν τῆς κυψέλης, ὅπου τὴν σφίγγουν μαζευμέναι πολλαὶ γύρω της, καὶ δὲν τὴν ἀφίνουν οὔτε νὰ κινηθῇ οὔτε νὰ φάγῃ. Ἀποθνήσκει λοιπὸν ἀπὸ νηστείαν ἡ ἀπὸ ἀσφυξίαν καὶ τὸ πνῶμα τῆς σύρεται ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλην.

Γ. Δροσίνης

Ο ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Εις τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόρου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν, δὲν ἀπέμεινεν σύτε ἔνας Κωντανός. Ὁ ήλιος, προσβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἔχαιρέτισεν, δρθίους δλους, ἐφώτισε τὰς λευκάς των φουστανέλλας, ἐχάτιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των δρθιαλμούς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἐχρύσωσε τῶν ἀριάτων των τὰς λαβάς. Καὶ τώρα δύων ἔκει κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος, νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται, ἀργὰ ἀργά, ως μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ςμα, διπερ σθύνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. Ὁλην τὴν ἡμέραν, ἀστοι καὶ ἀποτοι, ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὄρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τῆς λόγχης τὴν βίᾳν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν χούζταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρί τῆς ἐσώθη μέσα εἰς τῆς παλάσκες των, ἀφοῦ ἔρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡκάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὑστατὸν γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί: ἄψυχοι νάι, ἡτανμένοι σχι. Κ' ἐν τῷ μέσω των, ὁ Παπαφλέσσας, πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγήν, καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδόνος, ξαπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα, αἴμοστάζον, μὲ σφικτὰ τὰ δάκτυλα, ἐν σπασμῷ ἀγάπης καὶ λύσης. Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται, ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἥχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῷ τὰ μπαϊράκια του, ἀναπεπταμένα,

φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμόν τῆς ἑσπέρας, καὶ τὰ μισοφέγγαρα
ἀστράπησον ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὁρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμη-
κιᾶ, ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανῆ, ὁ συρρετός, καὶ βαρὺ
ἀκούεται τὸ βῆμά του. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λύθρου (*) γῆς,
οἱ "Αραβες βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα
γλιστροῦν." Άλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ νίκῃ εἶναι τόση,
τόση εἶναι ἡ μετὰ τὸν φόβον ἡδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς τα-
χεῖς πρὸς τὸν ἀνήρορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ῥάχην.
"Ηδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὁφρὸν τοῦ λόφου, ἀνέ-
θη, κ' ἐπ' αὐτῆς ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκύπταξε
τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν
ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἰδὲ κύκλω
τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὅμιλον, ἐκπληκτον, ἀνα-
μετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, καὶ
τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορ-
φάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν
ὅψιν του, ως νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται
ἔλαφρῶς, ἀδιέρχατος παλμὸς συσπῆ τὰ χεῖλη του.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεθέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, ἀπορῶν,
ώσταν νὰ μὴν πιστεύῃ πῶς ἔχαλησαν τοιοῦτοι ἀνδρες, ὅτι
κοίτονται ἀναίσθητοι, καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ξυ-
πνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πῶς καὶ ὁ ἴδιος θάνατος ὑπῆρ-
ξεν ισχυρότερος αὐτῶν.

— Ποιὸς εἴνε ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ ὁδηγοί του ἔσπευσαν, προσέδραμαν, ἐδειξαν τὸ πτῶμα,
λάσιον, διάδροχον, περιφρεόμενον ἐκ τοῦ ἴδρωτος τοῦ ἀγώ-
νος, κατερρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τοῦ καπνοῦ.

(*) Ηγημενού αἴματος.

— Σηκωστέ τον, μωρέ· πάρτε τον!.... Πάρτε τον, πλύντετον!.. Πλύντετο τὸ παλληκάρι!....

Δύο ἄνδρες, ἔλαθαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασγαλῶν, τὸν ἥγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς ποδὰς του, κ' ἔβασισαν, διευθυνόμενοι πρὸς παραφρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ, τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἔξετριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰδρῶτος, τὸν ἐσπόγγυσαν, διευθέτησαν τὰ ξεσχισμένα του ἐνδύματα, κ' ἐγύρισαν δπίσω, δπίσω, φέροντές τον.

— Στήστε τον ἑκεῖ ἀποκάτω!

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες ἑκατέρωθεν αὐτόν, ὕδευταν πρὸς τὸ δειγθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὑψώσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ισορρόπησαν, ώσανεὶ ζῶντα. Ἔπειτα, ἐπραυήθησαν, ἀπεμακρύνθησαν, καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον διὰ τῆς ἴδιας του δυνάμεως. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν φάγιν, μὲ τὸν θώρακα προτεταμένον, καὶ κρεμάμενα τὰ χέρια, μὲ ἀναπόσπαστον τὸ τμῆμα τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, υψηλὰ τὴν κεφαλήν. Τότε ὁ Ἰμπραΐμης πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ προσβλέπει σιγηλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἀπνούν πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἑκείνην αἴματόχρους, ώσει βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οἵτινες ἀνέφρισσον πενθιμωτικά, φιλεῖ, παρατεταμένον φίλημα, τὸν δρυιον νεκρόν.

M. Μητσάκης

Tò ξελιδόνι

Ἡ γάτα

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
 Καὶ τὸ οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαρφὲς ἀλλάζουν,
 Πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὄλοχρυσες, γαλάζες,
 Κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς καμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.
 Τὴν πύρη τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβυεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
 Ποῦ κατεβαζουν τὰ βουνὰ ποῦ φέρνουν τὸ ἀκρογιάλια.
 Ἀνάρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρω πεῦκος
 Καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι' ἀχολογάει καὶ τρίζει.
 Ἡ βρύση ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 Καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει
 Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ρίζοδούνια ἡσκιώνουν,
 Τὰ ζάλογγα μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
 Κοὶ οἱ κάμποι γύρου οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιόζουν.

Κ. Κευοτάλλης.

Η ΓΑΤΑ

Ἡ οἰκιακή μας γάτα, δνομαζούμενη ὑπὸ τῶν πολλῶν
 καὶ αἴλουρος καὶ γαλῆ, συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ισχυ-
 ροτέρων ζώων τοῦ βασιλείου τῶν τετραπόδων, ἥτοι μετὰ
 τῆς τίγριδος καὶ τοῦ λέοντος. Ἡ μορφὴ αὐτῆς εἶναι τόσον
 ὅμοια πρὸς τὴν τῆς τίγριδος, ὡστε δύναται τις νὰ δνομάσῃ
 τὴν γάταν μικρὰν τίγριδα ἢ τὴν τίγριδα μεγάλην γάταν.

Ἡ γάτα σχετικῶς πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα ἔχει σῶμα κομ-
 φὺν καὶ χαρίεν, καὶ δὲν ἡδύνατο νὰ μὴ ἔχῃ τοιούτον ἀφοῦ
 εἶναι στενὴ συγγενῆς τοῦ βασιλέως τῶν τετραπόδων καὶ εἰς

τὰς ὄλεθας της ῥέει αἷμα βασιλικόν. "Οπως δὲ τὸ σῶμα αὐτῆς εἶνε χαρίεν, οὕτω καὶ αἱ κινήσεις εἶνε κομψαὶ καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἀξιοθαύμαστον τοῦ σώματός της εὐλυγιστίαν. Παραπηρήσατε τὴν γάταν βαδίζουσαν· πατεῖ τοὺς πόδας περιεσκεμμένως, τὸ δὲ βάδισμα διὰ τῶν βελούδίνων αὐτῆς ποδῶν εἶνε τόσον ἐλαφρόν, ὡστε οὐδεὶς ἀκούεται. Καθ' ἔκαστον αὐτῆς βῆμα, ἡ γάτα ἐπιδεικνύει ἡμῖν τὴν ἔξαιρετην ταύτην τοῦ σώματος εὐλυγιστίαν, τὴν πλήρην χάριτος καὶ κομψότητος. 'Η γάτα τότε μόνον ἐπισπεύδει τὸ βῆμα της ὅταν καταδιώκηται ὑπὸ ἄλλου ζώου ἢ τρομάξῃ ἔξαιρηνης πότε πηδᾷ ταχέως καὶ ἀλληλοιδιαδόχως μέχρις οὗ κρυθῇ ἐν τινὶ γωνίᾳ ἢ ἀναρριγηθῇ ἐπὶ τοίχου ἢ δένδρου καὶ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον. 'Αναρριγάται δὲ εὐχερῶς καὶ ἐπιτηδείως ἐπὶ ποίχων ἀνωμάλων καὶ δένδρων διὰ τῶν ἀγκιστροειδῶν αὐτῆς δονύχων καὶ δύναται δι' ἐνὸς καὶ μόνου πηδήματος νὰ φύσῃ εἰς ὕψος δύο ἢ καὶ τριῶν μέτρων. 'Η γάτα δὲν τρέχει ταχέως ἐπὶ τῆς γῆς, καθόσον ὁ κύων τρέχων καταφθάνει αὐτήν. 'Η εὐλυγιστία δὲ τῆς γάτας δεικνύεται κυρίως κατὰ τὰ ἔκούσια ἢ ἀκούσια αὐτῆς ἀλματα. 'Ριπτομένη ἀπὸ ὕψους, ἵσταται πάντοτε δροῦσα ἐπὶ τῶν τεσσάρων ποδῶν, σιανδήποτε θέσιν καὶ ἀν εἰγε πρὸ τῆς πτώσεως, ἐγγίζει δὲ τὸ ἔδαφος σχετικῶς ἡσυχῶς καὶ ἀνευ κρότου ἔνεκα τῶν μαλιθακῶν σφαιρωμάτων τῶν κάτωθεν τῶν δακτύλων τῶν ποδῶν της. Εἶνε δὲ ὅντως περίεργον πῶς ῥιπτομένη ὑπτία ἔχει μόνον ἀρ̄ ὕψη λοισμένους, διότι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔχει καιρὸν καὶ διάστημα ὅπως στραφῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μικροῦ ὕψους, ἀναστρέφεται ἀστραπηδὸν καὶ εὐρίσκεται δροῦσα ἐπὶ τῶν τεσσάρων ποδῶν. 'Αλλὰ καὶ κολυμβᾷ καλῶς ἡ γάτα ὁσάκις πρόκειται νὰ σωθῇ,

Νεοελληνικὰ Ἀγαγνώσματα Α'. τάξεως

ἀν καὶ δὲν ἀρέσκεται πολὺ εἰς τὴν διασκέδασιν ταύτην.
Ἐκουσίως τούλάχιστον οὐδέποτε εἰσέργεται εἰς τὸ θόρυβον,
ἀποφεύγει μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν βροχήν.

Ἡ γάτα κάθηται συνήθως ἀκουμβῶσα ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν, ἐπως καὶ ὁ κύων, κοιμωμένη δὲ κατακλίνεται ἐπὶ τοῦ πλαγίου μέρους τοῦ σώματος καὶ συσφαιροῦται.
Ἀρέσκεται νὰ κοιμᾶται ἐπὶ μαλαθακῆς καὶ θερινῆς στρωμανῆς,
δλίγαι δὲ γάται εἶνε τόσῳ θηλυπρεπῶς ἀνατεθραμμέναι, ὥστε
νὰ δέχωνται καὶ σκέπασμα ἐπὶ τοῦ σώματος.
Ἐξ δλων τῶν
κλινῶν προτιμᾷ τὴν ἀγυρίνην ἢ τὴν ἐπὶ χόρτου, ἵσως διέστι
ἀρέσκεται εἰς τὴν ιδιάζουσαν τούτων ὅσμήν· ὅταν δὲ κοιμηθῇ ἐπὶ κλίνης τοιαύτης ἀποκτᾷ τὸ δέρμα της ὅσμήν λίαν
εὐάρεστον.

Ἡ φωνὴ τῆς γάτας εἶνε μὲν καθ' ἑαυτὴν δξεῖα, ἀλλ'
εὔστροφος καὶ ἀνάλογος τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ψυχικῶν
αὐτῆς διαθέσεων. Νιαουρίζουσα κατὰ διαφόρους τρόπους
ἔχει ἄλλην μὲν φωνὴν ὅταν ζητῇ τροφήν, ἄλλην ὅταν θω-
πεύηται, ἄλλην ὅταν ἔριζῃ ἢ ἐτοιμάζεται πρὸς ἔριδα. Οὐδέ-
λως ὁ κύων δύναται νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῆς φωνῆς ὅσα ἡ γάτα.
Τὸ νιάσιον αὐτῆς εἶναι ποικιλώτατον, ὅτε μὲν παρατεταμένον,
ὅτε δὲ βραχὺ ἢ διακεκομμένον καὶ παρακλητικόν, ἐκφράζον
παράπονον, ἐπιθυμίαν ἢ ἀπειλήν.

Πλὴν ἔμως τοῦ νιαουρίσματος ἔχει ἡ γάτα καὶ ιδιά-
ζουσάν τινα φωνήν, ἣν τότε μόνον ἀκούσιμεν εὐκρινέστερον,
ὅταν ἐπιθέσωμεν τὸ οὖς ἡμῶν ἐπὶ τοῦ θώρακός της, ἀφοῦ
πρῶτον θωπεύσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς χειρός.
Ἡ φωνὴ αὕτη,
ἥν δηνομάζουμεν μορμύρισμα, εἶνε ιδιάζουσα μόνον εἰς τὸ γέ-
νος τῶν γάτων καὶ παράγεται ἔνεκα τῆς ιδιαζούσης κατα-
σκευῆς τοῦ λάρυγγός των, ὅστις, ὅμοιος ὅν ἄλλως ποὺς

τὸν τοῦ κυνδύνου, φέρει παρ' αὐταῖς δύο ἔτι λεπτοφυεῖς μεμβροσανώδεις παυγάδας δὶς ὡν παράγεται ὁ ιδιότερος μορμυρίσμας. "Οσφρή γάτα εἶναι νεαρωτέρα τόσῳ καὶ τὸ μορμύρισμα ἐντονώτερον. Γάται γηραιαὶ ἡ παχεῖται μόλις ἀκούονται μορμυρίζουσαι ἔνεκα γαλαρότητος τῶν μεμβρανῶν τούτων ἡ ἔνεκα συσσωρεύσεως ἐπ' αὐτῶν λίπους.

"Εξαίρετοι ἐπίσης εἶναι καὶ αἱ αἰσθήσεις τῆς γάτας, ιδίως δὲ ἡ ἀφή, ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοή. Χειροτέρα πασῶν τῶν αἰσθήσεων εἶναι ἡ ὅσφρησις, ὅπως δύναται τις νὰ πεισθῇ εὐχερῶς παραθέτων εἰς τὴν γάταν ἀγαπητόν τι φαγητὸν κεκαλυμμένον, τὸ ὄποιον νὰ διακρίνῃ αὕτη μόνον διὰ τῆς δοσμῆς, μὴ ἐνεργούσης ἀλλης αἰσθήσεως. "Εάν κρατήσωμεν ἐντὸς τῆς παλάμης ποντικὸν πρέπει νὰ πληριάσωμεν τὴν χεῖρά μας πρὸ τῆς ῥινός της, ὅπως ἡ γάτα αἰσθανθῇ ὅτι ἐντὸς ὑπάρχει προσφιλές εἰς αὐτὴν φαγητόν. Ποσάκις δὲ δὲν βλέπομεν αὐτὴν ἴσταμένην ἐν μέσῳ τοῦ δωματίου, προτείνουσαν τοὺς συστελλομένους καὶ διαστελλομένους ρώθινας καὶ κινοῦσαν βραδέως τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δεξιά καὶ ἀριστερά, ἐνῷ συγχρόνως σείει ἡσύχως τὴν οὐρὰν ὅπως ἀνακαλύψῃ πόθεν ἔρχεται ἡ δοσμὴ τοῦ φαγητοῦ, ἢν τίμεις πρὸ πολλοῦ ἔχομεν αἰσθανθῆ.

"Λεπτοτέρα τῆς δοσφρήσεως εἶναι εἰς τὴν γάταν ἡ ἀφή. "Εάν θίζωμεν ἐλαφρότατα μίαν καὶ μόνην τοίχα τοῦ μακροῦ καὶ διλιγοτρίχου αὐτῆς μύστακος, εὐθὺς αὕτη συσπᾶ σπασμωδῶς τὸ δέρμα τοῦ μεταξὺ ῥινὸς καὶ παρειῶν ὑποστρογγύλου ρύγχους, διότι οἱ μύστακες αὐτῆς, ἀποτελούμενοι ἐκ δέκα καὶ πέντε περίπου ἵσχυρῶν καὶ ἐλαστικῶν πριγῶν, σμηρίγγων, ἐκατέρωθεν, ἐκφύονται ἀπὸ ἴστοις λίαν νευροπληθίους καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἐλαχίστη προσαρῇ γίνε-

ται αισθητή ύπὸ τοῦ ζώου. Οἱ μύστακες λοιπὸν τῆς γάτας θεωρητέοι ὡς ὅργανα ἀρῆς ιδιάζοντα εἰς τὸ ζῷον τοῦτο καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν συγγενῆ. Ἐκ τῶν λοιπῶν τελειοτέρων ζώων μόνη ἡ φώκη φέρει δύμοίας ἀπτικὰς τρίχας. Τὴν αὐτὴν περίπου λειτουργίαν ἔκπελοῦσι καὶ αἱ τρίχες τῶν δφρύων καὶ μακραῖ τινες τρίχες δπισθεν τῶν χειρῶν τῶν γάτων εύρισκομεναι.

Πόσον αἱ τρίχες τῶν μυστάκων εἶναι χρήσιμοι εἰς τὸ ζῷον συμπεραίνομεν ἀφ' ἑτέρου παρατηροῦντες γάτας, ὃν κακογένεις καὶ ἀναίσθητοι παῖδες ἀπέκοψαν τὰς τρίχας. Αἱ γάται αὗται περιπίπτουσιν εἰς βαρυθυμίαν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον αισθάνονται ἀβεβαιότητα τινὰ εἰς τὰς κινήσεις αὐτῶν μέχρις οὖς αὗται αὐξηθῶσι καὶ πάλιν.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον αἱ ισχυραὶ αὗται τρίχες, αἱ χρησιμεύουσαι εἰς τὴν γάταν ὡς ὅργανα ἀρῆς, ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ μαλακαὶ τρίχες τοῦ σώματος δι' ὃν γίνεται αισθητὴ ἡ προσέγγισις νήματος π. χ. καὶ συσπᾶται τὸ δέρμα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ δάτα, ἀτινα αἱ γάται κινοῦσι καὶ εἰς τὸν ἔλαφρὸν ἐρεθισμόν, τὸν προκαλούμενον ύπὸ τῆς πνεούσης αὔρας.

Δίαν ἀνεπτυγμένη καὶ δέξεῖσα εἶναι ἡ ὄρασις τῆς γάτας, ἀνάλογος πρὸς τοὺς μεγάλους αὐτῆς καὶ λαμπροὺς δφθαλμούς, τοὺς ύπενθυμίζοντας εἰς ἡμᾶς τοὺς δφθαλμοὺς τῆς γλαυκός. Αἱ γάται βλέπουσι καλῶς ὅχι μόνον ἐν καιρῷ ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτός, διότι ἡ κόρη τῶν δφθαλμῶν αὐτῶν, ἦτοι ἡ μελανὴ στρογγύλη κηλίς εἰς τὸ μέσον τῆς ἱρίδος, στενοῦται ἢ εὑρύνεται ἀναλόγως τοῦ ἀφθόνου ἢ δλίγου φωτός. Εύρισκομένης τῆς γάτας ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας πρὸ ἀφθόνου ἡλιακοῦ φωτός, βλέπομεν τὴν κόρην αὐτῆς ὡς

λεπτήν γραμμήν μοδις πλατυνομένην ἐν μέσῳ. Μίαν ὥραν βραδύτερον ἡ γραμμή αὕτη εἶναι πλατυτέρα, εὐρύνεται δὲ ἀδιαλείπτως ὅσῳ ὁ ἥλιος προχωρεῖ εἰς τὴν δύσιν του· ὅταν δὲ ἐπέλθῃ ἐντελῶς σκότος εἶναι ἐντελῶς στρογγύλη.

Ἄξιος γημείωτον εἶναι ἐπίσης, ὅτι οἱ ἀφθαλψὶ τῆς γάτας λάμπουσι τὴν νύκτα, ίδιως δὲ ὅταν αὕτη εὑρίσκεται ἐν δρυγῇ. Η ἴδιότης αὕτη, ἣν ἔχουσι καὶ ἄλλα ἀρπακτικὰ ζῷα καὶ αἱ γλαῦκες ἐκ τῶν πτηγῶν, ἔδωσεν τοις ἀφορμήν νὰ πλασθῶσιν διάφοροι δεισιδαίμονες προλήψεις παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς.

Σπηλο. Μικηναϊκής

ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

— Χελιδόνι μου καζμένο,
πές μου, πές μου διατὶ¹
ἔχεις στῆθος ματωμένο
καὶ νουρά ψαλιδιστή;

— Ἐπερνοῦσ' ἀπὸ τὴν Πόλη,
ἀπὸ τὴν Ἄγια — Σοφιά,
μ' ὅλη τὴν χαρὰ καὶ μ' ὅλη
τὴν ἀρχαία μ' εύμορφιά.

Καλοκαῆρι νὰ μηνύσω
στὸν Γραικὸ τὸν βασιλιά,
καὶ στὸ σπίτι του νὰ κτίσω
τὴν μικρή μου τὴν φωλιά.

Δὲν τὸν ηὔρα ξενοιασμένο
στὸ χρυσό του τὸ θρονί·
δὲν τὸν εὔρηκα σκυμμένο
'ς ἐκκλησιὰ νὰ προσκυνῇ.

Δὲν τὸν ηὔρα σὲ παλάτι
μὲ μιὰ ἀγάπη μυστικιά,
μόν' τὸν ηὔρα πάνου στ' ἄτι
ποῦ πολέμα τὴν Τουρκιά.

Στό να χέρι τὸ κοντάρι,
στ' ἄλλο χέρι τὸ σποθί,
ἢ τὴ νίκη θενὰ πάρη,
ἢ τὸ Γένος θὰ χαθῇ.

Γιατὶ εῖν' ὀλίγ' οἱ φίλοι,
κ' οἱ ἔχθροι του μυρμηγκιά
καὶ δὲν ἔχει ποιὸν νὰ στείλῃ
νὰ μηνύσῃ στὴ Φραγκιά.

Ἄχ ! Φραγκιά, χριστιανεμμένη
μ' εὐαγγέλιο γραικικό,
πῶς ὑπόφερες νὰ γένη
τέτοιο ἀπίστευτο κακό !

Πῶς παράτησες νὰ πλήξῃ
τῆς σκαβιᾶς ἡ μαχαιριά
τὸν λαό, ποῦ σ' ἔχει δείξει
τί θὰ πῇ ἐλευθεριά.

Ταῦτα σκέφθη πῶς δὲν ἔχει
ποιὸν νὰ στείλῃ νὰ τὰ πῆ,
καὶ σὰν θύελλα διατρέχει,
καὶ χτυπᾷ σὰν ἀστραπή.

Τότ' ἀπὸ τὸ λάθαρό του
ἐσηκώθηκα γοργό,
τὸ πικρὸ παραπονό του
νὰ κηρύξω κάν εγώ.

Χάμου πέταξα, μὲ βλέμμα
ἀπὸ φρίκη νεκρικό,
μοῦ ἐβάφηκε στὸ αῖμα
τὸ στηθάκι τὸ λευκό.

Ψηλοπέταξα, ἀπὸ χάμου,
μέσ' στὴν μάχη τὴν βαθειά,
ψαλιδίσαν τὴν νουρά μου
τ' ἀναρίθμητα σπαθιά.

Δι' αὐτὸ λαλῶ θλιμμένα
ἀπὸ τὴν ἡμέρ' αὐτή,
κ' ἔχω στήθη ματωμένα
καὶ νουρά ψαλιδιστή.

Γ. Μ. Βιζυηνός]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θούριον ('Ρήγας Φεραῖος)	Σελ.	3
Αύτοδιογραφία Κεραῆ ('Αδαμάντιος Κοραῆς)	»	5
"Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (Διον. Σόλωμός).....	»	17
Εἰς τὴν Ἀνοιξι ('Ιω. Βηλαρᾶς)	»	22
'Η ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Δημῶδες ἄσμα) »		23
Τὸ ναυτόπουλο ('Ηλίας Τανταλίδης).	»	24
'Αρματωλοὶ καὶ Κλέφται (Κ. Παπαρρήγόπουλος)....	»	25
Η Ἀφίξις τοῦ Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον ('Αλεξ. Ραγκαβῆς) »		55
Βιογραφία τοῦ Ἐρεχθείου ('Αλεξ. Ραγκαβῆς).....	»	58
Τὸ Ἐωθινὸν (Γεώργ. Παράσχος)	»	80
'Η καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη (Σπ. Τρικούπης).....	»	82
Τῷ Μιαούλῃ (Παραγ. Σοῦτσος)	»	88
Τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς (Γεώργ. Χ. Ζολοκάστιας)	»	90
Κανάρης ('Αχιλλεὺς Ηαράσχος)	»	102
Τὸ Μεσολόγγι (Δημ. Βισέλας)	»	103
Πατρίς ('Αραστ. Βυζάντιος)	»	110
'Η Σημιαία ('Εμμ. Ε. Αυκούνδης)	»	114
Στὰ Ξένα (Γεώργ. Δροσίνης)	»	118
Τὸ Ναυτόπουλο ('Αρ. Κονρείδης).....	»	119
'Η Βασίλισσα τῶν μελισσῶν (Γ. Δροσίνης)	»	122
'Ο Παπαφλέσσας (Μ. Μητσάκης)	»	125
Τὸ Ἡλιοβασίλεμμα (Κ. Κρυστάλλης)	»	128
'Η Γάτα (Σπ. Μηλιαράκης)	»	128
Τὸ Χελιδόνι (Γ. Μ. Βιζυηνώς)	»	133

0020561434

Ψηφιοποιήθηκε από το Υπουργείο Εγκαίρης Εκπαίδευσης και Πολιτικής
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

